

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI VE KİŞİLİK BOZUKLUĞU
EĞİLİMLERİNİN ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI,
BİLİŞSEL ESNEKLİK VE TRAVMALAR BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYGÜN CAN

İSTANBUL, 2024

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI VE KİŞİLİK BOZUKLUĞU
EĞİLİMLERİNİN ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI,
BİLİŞSEL ESNEKLİK VE TRAVMALAR BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AYGÜN CAN
(220133006)**

**Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi Filiz Kumova)**

İSTANBUL, 2024

25/06/2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 220133006 numaralı Aygün CAN'ın hazırladığı ““Kişilik Organizasyonları ve Kişilik Özelliklerinin Ebeveyn Tutumları, Bilişsel Esneklik ve Travmalar Bağlamında İncelenmesi” konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 25/06/2024 Salı günü saat 16:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının *Kişilik Organizasyonları ve Kişilik Özelliklerinin Ebeveyn Tutumları, Bilişsel Esneklik ve Travmalar Bağlamında İncelenmesi* şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi

Karar

1.	<i>Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Filiz Kocamaz (Danışman)</i>	<i>Kabul</i>
2.	<i>Dr. Öğr. Üyesi Deniz Türk Kıvanç</i>	<i>Kabul</i>
3.	<i>Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Tanel</i>	<i>Kabul</i>
4.		
5.	(İkinci Danışman)*.....	

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Aygün Can

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans sürecimin en büyük destekçisi, maddi manevi her ihtiyacıma koşan, bana olan güveni ve inancıyla her daim beni motive eden ablam Sibel Can'a... Sen olmasan bu tezi yazmam mümkün olmazdı.

Hayatım boyunca sevgi ve ilgilerini esirgemeyen, aldığım kararları ve eğitim hayatımı maddi manevi destekleyen sevgili annem Sabiha ve babam Ramazan'a, ilk arkadaşım hem abim hem dostum olan Engin'e,

Yüksek lisansın hayatıma en özel hediyesi, sevgi, ilgi ve varlığıyla her daim yanımda olup hayatımı güzelleştiren, tez sürecimi gerek manevi desteğiyle gerek bilgi ve becerileriyle kolaylaştıran Eymen'e sonsuz teşekkür ederim.

Araştırmamı yaparken, yüksek lisans sürecim boyunca desteğini aldığım TUBİTAK 2211 Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı dolayısı ile TUBİTAK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Aygün Can

KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI VE KİŞİLİK BOZUKLUĞU EĞİLİMLERİNİN ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI, BİLİŞSEL ESNEKLİK VE TRAVMALAR BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Aygün Can

ÖZET

Bu çalışmanın amacı algılanan ebeveyn tutumları, bilişsel esneklik ve travmaların Antisosyal, Narsisistik, Histriyonik kişilik bozukluğu eğilimleri ve psikodinamik kişilik organizasyonları ile ilişkisinin incelenmesidir. Çalışmaya 464'ü kadın ve 296'sı erkek olmak üzere 760 yetişkin birey katılmıştır. Veriler katılımcılardan Kişisel Bilgi Formu, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu, Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği, Kişilik Organizasyonları Envanteri, Coolidge Axis II Envanteri – Plus Türkçe Kısa Formu, Bilişsel Esneklik Envanteri, Birikimli Travmalar Ölçeği Kısa Formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma bulguları Korelasyon, Çoklu Doğrusal Regresyon, Hiyerarşik Regresyon ve Bağımsız Örneklem t-Testi analizleri ile incelenmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonuçları, nevrotik kişilik organizasyonunun olumlu anne ve baba tutumları ve bilişsel esneklik ile sınır durum kişilik organizasyonunun ise olumsuz anne ve baba tutumları ve travmalar ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bunun yanı sıra, Antisosyal KB eğiliminin olumlu anne ve baba tutumları ve bilişsel esneklik ile negatif, olumsuz anne (sıkı denetim/kontrol, reddedicilik) ve baba (reddedicilik) tutumları ve travmalar ile pozitif; Narsisistik KB eğiliminin olumsuz anne (sıkı denetim/kontrol) ve baba (sıkı denetim/kontrol ve reddedicilik) tutumları, bilişsel esneklik ve travmalar ile pozitif; Histriyonik KB eğiliminin ise anne ve baba olumsuz tutumları (sıkı denetim/kontrol ve reddedicilik) ve travmalar ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Regresyon analizlerinin ortaya koyduğu en ilgi çekici sonuç ise anne tutumları, travmalar ve bilişsel esneklik kontrol edildiğinde bile baba sıkı denetim/kontrol tutumlarının

sınırdurum kişilik organizasyonu, Antisosyal ve Narsissitik Kişilik Bozukluğu eğilimleri üzerindeki pozitif yordayıcı gücünü devam ettirmiş olmasıdır. Elde edilen sonuçlar alan yazın bulguları doğrultusunda tartışılmış ve gelecekte yapılacak olası çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Psikodinamik Kişilik Organizasyonu, Kişilik Bozukluğu Eğilimi, Algılanan Ebeveyn Tutumları, Bilişsel Esneklik, Travmalar

**EXPLORING PERSONALITY ORGANIZATIONS AND
PERSONALITY DISORDER TENDENCIES IN THE CONTEXT
OF PERCEIVED PARENTING ATTITUDES, COGNITIVE
FLEXIBILITY AND TRAUMAS**

Aygün Can

ABSTRACT

The aim of the present study was to explore the relationship of perceived parental attitudes, cognitive flexibility and traumas with Antisocial, Narcissistic, Histrionic personality disorder tendencies and psychodynamic personality organizations. 760 adults, 464 women and 296 men, participated in the study. The data were collected from the participants via Personal Information Form, Abbreviated Perceived Parental Attitudes Scale - Child Form, Child Raising Styles Scale, Personality Organizations Inventory, Coolidge Axis II Inventory - Plus Turkish Short Form, Cognitive Flexibility Inventory, Cumulative Traumas Scale Short Form. Research findings were examined by Correlation, Multiple Linear Regression, Hierarchical Regression, and Independent Sample t-Test analyses. The results of the analysis showed that neurotic personality organization was positively associated with positive maternal and paternal attitudes and cognitive flexibility whereas borderline personality organization was positively associated with negative maternal and paternal attitudes and traumas. Furthermore, the results revealed that Antisocial PD tendency was negatively associated with positive maternal and paternal attitudes and cognitive flexibility but was positively associated with negative maternal (overprotection, rejection) and paternal (rejection) attitudes and traumas; Narcissistic PD tendency was positively associated with negative maternal (overprotection) and parental (overprotection and rejection) attitudes, cognitive flexibility and traumas and Histrionic PD tendency was positively associated with negative maternal and parental attitudes (overprotection and rejection) and traumas. The most outstanding finding of

the regression analyses was that the overprotection parental attitudes continued to be a positive predictor of borderline personality organization, Antisocial and Narsisistic PD tendencies even when the maternal attitudes, traumas and conginitive flexibility were controlled. The results obtained were discussed in line with the findings of the literature and suggestions were made for possible future studies.

Keywords: Psychodynamic Personality Organizations, Personality Disorder Tendency, Perceived Parental Attitudes, Cognitive Flexibility, Traumas

ÖN SÖZ

Erken dönem deneyimlerinin ruhsallık üzerindeki önemi uzun süredir bilinmektedir. Çocuğun bakımıyla büyük oranda annelerin ilgilenmesi gibi sebeplerden dolayı, ruh sağlığı daha çok anne-çocuk ilişkisi üzerinden açıklanmaktadır. Baba-çocuk ilişkisi son yıllarda alanyazında yer bulmaya başlamakla birlikte hem baba-çocuk ilişkisi hem de anne-baba-çocuk üçgeni bağlamında baba tutumlarının ruh sağlığı üzerindeki etkisinin anlaşılması klinik psikoloji alanı için önem arz etmekte ve bu konuda daha çok çalışma yapılması gerekmektedir. Bu çalışmada psikodinamik kişilik organizasyonları ve kişilik bozukluğu eğilimlerinin algılanan ebeveyn tutumları, bilişsel esneklik ve travmalar bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yüksek lisans öğrenciliğim boyunca gerek ders döneminde gerek tez döneminde ve ilk terapistlik deneyimlerimde her ihtiyacım olduğunda katkısı ve desteği ile yanımda olan ilk süpervizörüm ve tez danışmanım olan Dr. Öğretim Üyesi Filiz KUMOVA'ya teşekkürü borç bilirim.

Haziran, 2024

Aygün Can

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ.....	ix
SEMBOLLER	xii
TABLO LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
1. KURAMSAL YAPIYLA İLGİLİ ALANYAZINDA YER ALAN	
ARAŞTIRMALAR.....	9
1.1. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ	9
1.1.1. Kişilik Tanımı, Kişilik Bozuklukları/Özellikleri.....	9
1.2. PSİKODİNAMİK KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI	12
1.2.1. Kişilik Organizasyonları Tanımı.....	12
1.2.2. Kişilik Organizasyonu Türleri ve Tarihsel Gelişimi	18
1.2.3. Kişilik Organizasyonları ve Kişilik Örgütlenmeleri.....	22
1.3. ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI ve KİŞİLİK	24
1.3.1. Algılanan Ebeveyn Tutumlarıyla İlgili Kuramsal Açıklama ve	
Çalışmalar	24
1.3.1.Babalık ve Kişilik ile İlgili Kuramsal Açıklamalar ve Yapılan	
Çalışmalar	27
1.3.2. Babalık Tutumları Açısından Antisosyal, Narsisistik ve Histriyonik	
Kişilik Bozuklukları.....	34
1.4. TRAVMA ve KİŞİLİK	42
1.4.1.DSM ve PDM Yaklaşımlarına Göre Travma.....	42
1.4.2. Travma ve Kişilik Organizasyonları.....	44
1.4.3. Travma ve Kişilik Özellikler/Bozuklukları	45
1.5. BİLİŞSEL ESNEKLİK	48
1.5.1. Bilişsel Esneklik Tanımı	48
1.5.2. Bilişsel Esneklik ve Kişilik Bozuklukları.....	49
1.6. AMAÇ	51
İKİNCİ BÖLÜM	55
2. YÖNTEM.....	55
2.1. KATILIMCILAR	55
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	56

2.2.1. Demografik Bilgi Formu (EK 2).....	56
2.2.2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu (KAET-Ç) (EK 3).....	56
2.2.3. Kişilik Organizasyonları Envanteri (KOREN) (EK 4)	57
2.2.4. Coolidge Axis II Envanteri – Plus Türkçe Kısa Formu (CATI + TR KF) (EK 5)	58
2.2.5. Bilişsel Esneklik Envanteri (BEE) (EK 6)	59
2.2.6. Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği (ÇYSÖ) (EK 7).....	60
2.2.7. Birikimli Travmalar Ölçeği Kısa Formu (BTÖ-K) (EK 8).....	60
2.3. UYGULAMA.....	62
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
3. BULGULAR	63
3.1. VERİLERİN ANALİZİ.....	63
3.2. SONUÇLAR	64
3.2.1. Güvenirlilik Analizleri ve Betimleyici İstatistikleri.....	64
3.2.2. Korelasyon Analizleri.....	66
3.2.3. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizleri	69
3.2.4. Hiyerarşik Regresyon Analizleri	75
3.2.5. Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Analizler	82
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	85
4. TARTIŞMA	85
SONUÇ VE ÖNERİLER	95
KAYNAKÇA	98
EKLER	118

KISALTMALAR

APA	American Psychiatric Assosiation
AKB	Antisosyal Kişilik Bozukluğu
BEE	Bilişsel Esneklik Envanteri
BKB	Bağımlı Kişilik Bozukluğu
BTKÖ-K	Birikimli Travmalar Ölçeği Kısa Formu
CATI+ TR KF	Coolidge Axis II Inventory-Plus Türkçe Kısa Formu
ÇYSÖ	Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği
DSM	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
GT	Gerçeklik Testi
HKB	Histriyonik Kişilik Bozukluğu
ICD	International Classification of Disease
KAET-Ç	Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği - Çocuk Formu
KB	Kişilik Bozukluğu
KD	Kimlik Difüzyonu
KKB	Kaçıngan Kişilik Bozukluğu
KOREN	Kişilik Organizasyonları Envanteri
NKB	Narsisistik Kişilik Bozukluğu
OKKB	Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu
Örn.	Örneğin
PDM	Psychodynamic Diagnostic Manuel
PKB	Paranoid Kişilik Bozukluğu
PS	Primitif Savunmalar
s.	sayfalar
SKB	Sınırdurum Kişilik Bozukluğu
ŞKB	Şizoid Kişilik Bozukluğu
ŞtKB	Şizotipal Kişilik Bozukluğu

SEMBOLLER

B	: Beta değeri
Df	: Serbestlik derecesi
F	: F istatistiği
K	: Madde sayısı
N	: Kişi sayısı
p	: Anlamlılık düzeyi
r	: Korelasyon katsayısı
R²düz.	: Düzeltilmiş belirlilik katsayısı
ΔR^2	: Belirlilik katsayısı değişim
SS	: Standard sapma
t	: t istatistiği
\bar{X}	: Aritmetik ortalama
η^2	: Etki büyüklüğü
%	: Yüzdelik

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	55
Tablo 2. Çalışmada Kullanılan Ölçek ve Alt Ölçeklerin Minimum, Maksimum, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	64
Tablo 3. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin İç Tutarlılık Katsayıları	65
Tablo 4. Araştırma Değişkenlerinin Birbirleri ile Korelasyon Analizi Sonuçları	67
Tablo 5. Antisosyal KB Eğiliminin Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	70
Tablo 6. Narsistik KB Eğiliminin Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 7. Histriyonik KB Eğiliminin Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	72
Tablo 8. Primitif Savunmaların Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	73
Tablo 9. Kimlik Difüzyonunun Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	74
Tablo 10. Gerçeklik Testinin Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 11. Antisosyal KB Eğiliminin Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 12. Narsistik KB Eğiliminin Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 13. Histriyonik KB Eğiliminin Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 14. Primitif Savunmaların Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	79
Tablo 15. Kimlik Difüzyonunun Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	80
Tablo 16. Gerçeklik Testinin Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	81
Tablo 17. Sınırdurum ve Nevrotik Kişilik Organizasyonuna Sahip Katılımcıların Araştırma Değişkenleri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Analiz Sonuçları.....	83

GİRİŞ

Kişilik, zaman içerisinde ve farklı durumlarda değişmeyen katı, kendine özgü düşünme, hissetme ve hareket etme biçimleri olarak tanımlanmaktadır (Emmelkamp ve Meyerbröcker, 2020). Kişilik, kişinin işlevselliğinin farklı yönlerinin (biyolojik, etkileşimsel ve bilişsel) birleşiminden ortaya çıkan kompleks bir yapı olarak da düşünülebilir, bu anlamda kişilik bozuklukları birbiriyle etkileşim halinde olan bu boyutlardaki işlev bozukluklarını ifade etmektedir (Millon ve ark., 2004). Kişilik bozuklukları DSM kaynaklı psikopatoloji modelinde, kişiliğin geneline yayılmış, esneklikten yoksun, dirençli ve süreklilik gösteren kişilik eğilimleri ve tutumlardan kaynaklanan, bireylerin öznel deneyimlerinde veya sosyal etkileşimlerindeki işlevsellik yitimi ve algısal veya toplumsal bağlamdaki uyum sorunları olarak tanımlanmıştır (American Psychiatric Association (APA), 2013). DSM-5, kişilik bozukluklarını dört boyuttaki bozulma ile tanımlamaktadır: biliş, duygulanım, kişilerarası işlevsellik ve dürtü denetimi. Farklı kişilik bozukluklarından her birinde bu boyutlardan bazıları ağır basmaktadır. Örneğin, Şizoid Kişilik Bozukluğunda kişilerarası işlevsellikteki bozulma diğerlerine göre ön plana çıkarken, Antisosyal Kişilik Bozukluğunda dürtüsellik alanındaki işlevsellik bozulması daha ağır basmaktadır (Swann ve ark., 2009; Wilson ve ark., 2017). DSM'nin semptom odaklı ve kategorik yaklaşımının aksine psikodinamik kuramın tanı kitabı olan Psychodynamic Diagnostic Manuel-2 (PDM-2)'ye göre kişilik tipi veya kişilik örgütlenmesi ile kişilik bozukluğu arasında kesin bir ayırım yapılmamakta, kişilik boyutsal olarak değerlendirilmekte ve süreklilik gösteren bir yapı olarak kabul edilmektedir. Süreklilik hattının sağlıklı ucunda, tüm alanlarda veya çoğu alanda iyi işlevsellik gösteren insanlar bulunmaktadır. Bu kişiler, genellikle tatmin edici ilişkiler kurabilir, duygu ve düşüncelerini anlamlandırabilir, dış olaylar veya iç çatışmalar nedeni ile strese girdiklerinde ise nispeten esnek bir şekilde yeni şartlara uyumlanarak işlevselliklerini ve tutarlı bir kişisel kimlik duygusunu koruyabilir, dürtülerini uygun bir şekilde ifade edebilirler (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Süreklilik hattının

patolojiye uzanan ucunda ise strese karşı katı ve işlevsel olmayan biçimlerde tepki veren, sınırlı sayıda maliyetli veya uyumsuz savunma mekanizması kullanarak yukarıda belirtilen işlevsellik alanlarında ciddi sıkıntılar yaşayan insanlar bulunmaktadır (Kernberg ve Caligor, 2015). Kişilik bozukluklarının kategorik olarak incelenmesinin, bahse konu psikopatolojilerin ardında yatan dinamikleri göz ardı etmesi ve söz konusu yaklaşımın bütüncül bakış açısıyla uyumlu olmaması sebebiyle bu çalışmada, alan yazın bölümünde detaylı inceleneceği üzere, hem babalık tutumlarıyla ilişkili olduğu düşünülen kişilik bozukluklarının kategorik olarak değil eğilim olarak incelenmesinin (örn; Narsisistik Kişilik Bozukluğu (NKB) yerine Narsisistik Kişilik Bozukluğu eğilimi) hem de söz konusu kişilik bozukluğu eğilimlerinin psikodinamik perspektiften de yararlanılarak entegratif bir bakış açısı ile ele alınmasının, çalışmamıza derinlik katacağı düşünülmüştür.

Psikodinamik kişilik organizasyonu, kişiliğin altında yatan temel ve istikrarlı yapılanmayı karakterize eden teorik bir kavramdır ve içselleştirilmiş nesne ilişkileri, savunma mekanizmaları, kendilik ve nesne temsilleri gibi bilinçdışı içerikleri içeren dinamik bir yapıyı ifade etmektedir (Blüml ve Doreing, 2021; Caligor ve Clarkin, 2010; Kernberg, 1996; Kernberg ve Caligor, 2005). Freud ve onun izinden giden Psikanalitik kuramcılar, kişilik organizasyonunu iki boyutta değerlendirmişlerdir: nevrotik ve psikotik. Revizyonist Psikanalitik kuramcılardan biri olan Kernberg (1967, 1975)'in çalışmaları ile yeni bir kişilik organizasyonu olan sınır durum kişilik organizasyonu da psikodinamik kurama eklenmiştir. Kişilik organizasyonu için güncel psikanalitik yaklaşım, Kernberg ve Caligor (2015) tarafından geliştirilen ve PDM-2'nin de kuramsal olarak temel aldığı yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre kişilik organizasyonu; gerçeklik testi, primitif (ilkel) savunmaların kullanımı ve kimlik difüzyonu düzeyleri göz önünde bulundurularak, nevrotik, sınır durum ve psikotik organizasyon şeklinde sınıflandırılmaktadır. Kişilik organizasyonu düzeyi, mevcut kişilik patolojisinin derecesi hakkında bilgi vermektedir (Kernberg, 1976). PDM-2'ye göre herhangi bir kişinin temel karakter yapısı iki farklı ve etkileşim halindeki boyutun (kişilik organizasyonu ve kişilik örgütlenmesi) bir arada değerlendirmesi yapılmaksızın anlaşılabilir. Psikodinamik bakış açısıyla bireyin psikolojisi değerlendirilirken, kişilik organizasyonu ve ön plana çıkan kişilik örgütlenmeleri birlikte değerlendirilmektedir. Aynı kişilik örgütlenmesi farklı kişilik organizasyonu

düzeylerinde farklı patolojik örüntüler gösterebilmektedir. Örneğin paranoid kişilik örgütlenmesi, nevrotik organizasyon düzeyindeyse kişinin yansıtması ego distoniktir (egoya yabancıdır), kişi kendi deneyimlerini üç boyutlu ve objektif bir biçimde değerlendirebilir ancak psikotik organizasyon düzeyindeki kişi, yansıtmasının gerçekliğe uygun olmasına yönelik bir çaba harcamaz ve dış gerçeklikten kopuk bir biçimde kendi hezeyanlarının doğru olduğuna inanır (McWilliams, 2011). Kişilik bozukluğu eğilimlerinin çok boyutlu bir bakış açısı ile incelenebilmesi için çalışmamıza, DSM-5 temelli olup kişilik bozukluklarına boyutsal yaklaşıma izin veren ve belli açılardan psikodinamik kişilik örgütlenmeleriyle örtüşen kişilik bozukluğu eğilimlerine ek olarak psikodinamik kişilik organizasyonları da eklenmiştir.

Erken dönemde ebeveynlerden nasıl bir bakım alındığı, bireylerin kişilik yapılarının (kişilik bozukluğu eğilimleri ve kişilik organizasyonları) şekillenmesinde oldukça etkilidir (Bowlby, 1968; Mahler, 1975; Paquette, 2004; Rohner, 1986; Young ve ark., 2009). Alan yazın kısmında detaylı olarak bahsedildiği üzere hem farklı psikoloji kuramları hem de yapılan araştırmalar, kişilik bozuklukları ile erken dönem ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiye işaret etmektedir (örn.; Cater ve ark., 2011; Nordahl ve Stiles, 1997; Schorr ve ark., 2021; Thimm, 2010). Alan yazındaki çalışmalar daha çok annelik tutumları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiş olsa da babanın ebeveynlik tutumları ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiye dikkat çeken bazı çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmaların çoğunluğu Antisosyal (Batoool ve ark., 2007; Krastins ve ark., 2014; Schorr ve ark., 2021; Sarısoy, 2017), Narsisistik (Cramer, 2015; Modestin, 1998; Schie ve ark., 2020) ve Histriyonik (Baker, 1996; Batoool ve ark., 2017; Modestin 1998; Sarısoy, 2017) kişilik bozukluğu ile baba tutumları arasındaki ilişkiye vurgu yapmakla birlikte; Kaçınan (Franche ve ark., 1989), Obsesif-Kompulsif (Harris ve ark., 2002), Paranoid ve Şizotipal (Modestin, 1998) kişilik bozukluklarına vurgu yapan çalışmalar da mevcuttur. Çalışmamızda incelenmesine karar verilen KB eğilimleri (Antisosyal, Narsisistik ve Histriyonik KB) ile ilgili alanyazın bulguları çelişkilidir. Olumlu baba tutumları ile Antisosyal (Flouri ve Buchanan 2002; Krastins, 2014; Morgan-Lopez, 2010; Patock-Peckham ve Timmerman ve Emmelkamp, 2005), Narsisistik (Cramer, 2015; Valashjardi, 2020; Timmerman ve Emmelkamp, 2005) ve Histriyonik KB (Modestin, 1998; Sarısoy, 2017) eğilimleri arasında negatif yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşan

çalışmalar bulunmakla birlikte, olumlu baba tutumlarının Antisosyal (Modestin, 1998; Schorr ve ark., 2021; Sarsoy, 2017), Narsisistik (Schie ve ark., 2020; Sarısoy, 2017) ve Histriyonik KB (Timmerman ve Emmelkamp, 2005) ile ilişkili olmadığını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. Benzer şekilde, alan yazın kısmında detaylı olarak incelendiği üzere, olumsuz baba tutumları ile söz konusu KB eğilimleri arasında pozitif yönde ilişki olduğunu bildiren çalışmaların yanı sıra, söz konusu olgular arasında herhangi bir ilişki saptanamayan çalışmalar da mevcuttur. Alan yazın bulgularında tespit edilen bahse konu çelişkilerin yanı sıra, bu çalışmaların büyük çoğunluğunda hem anne hem de baba tutumlarının incelendiği ancak baba tutumları incelenirken anne tutumlarının kontrol edilmediği görülmüştür; bir tane çalışmada (Batoool ve ark., 2017) ise sadece baba tutumları incelenmiştir.

Babalık tutumları ile kişilik organizasyonları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma sayısı ise oldukça sınırlıdır. Örneğin; Igarashi ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında KOREN'in tüm alt boyutları ile baba bakımı arasında negatif anlamlı ilişki bulunurken, aşırı korumacı baba tutumu ile pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Söz konusu bulgular, nevrotik kişilik organizasyonu ile baba bakımı arasında pozitif, sınır durum ve psikotik kişilik organizasyonları ile aşırı korumacı baba tutumu arasında ise yine pozitif ilişki bulunduğuna işaret etmektedir. Dutton (1994) tarafından yürütülen çalışmada da sınır durum kişilik organizasyonu ile reddedici baba tutumu arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Dutton (1995) tarafından yürütülen başka bir çalışmada ise utandıran, suçlayıcı baba tutumları sınır durum kişilik organizasyonu (primitif savunmalar ve kimlik difüzyonu), ile pozitif ilişkili bulunurken sevmeyen baba tutumları ile primitif savunmalar ve gerçeklik testi arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazında anne-çocuk ilişkisine dair çalışmaların ve kuramsal bilginin çokluğu ile baba-çocuk ilişkisine dair çalışmaların kısıtlılığı göz önünde bulundurularak, bu çalışmada özellikle baba tutumları üzerine odaklanılmasına karar verilmiştir. Çalışmamıza konu KB eğilimleri ve kişilik organizasyonları ile baba tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma sayısının kısıtlılığı, bulgulardaki çelişkiler ve KB-baba tutumları ilişkisine dair yapılan çalışmalarda genellikler anne tutumlarının kontrol edilmemiş oluşu, araştırmamızın alanyazındaki ilgili boşlukları doldurmak adına faydalı olabileceğini düşündürmüştür. Bunun yanı sıra, bildiğimiz

kadarıyla çalışmamız, ülkemizde kişilik organizasyonları ile baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği ilk çalışma olma özelliği de taşımaktadır. Babalık pratiklerinin kültüre göre değişebildiği ve farklı topluluklarda farklı baba-çocuk ilişkileri kurulduğu (Cabrera ve ark., 2014; Diniz, 2021; Lamb, 2004) dikkate alındığında, çalışmamızın bu kapsamda da alanyazına katkıda bulunabileceği değerlendirilmiştir.

Bilişsel esneklik, kişilerin değişen durum ve şartların gerekliliklerine bağlı olarak bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkilerini ayarlayabilme ve uyumlandırabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Lieberman, Gorka, Sarapas ve Shankman, 2015). Bilişsel esneklik, üç temel alandan oluşmaktadır: Zor durumları kontrol edilebilir olarak algılama eğilimi, yaşamda ortaya çıkan durumların ve insan davranışlarının olası alternatiflerinin olabileceğini algılama becerisi ve zor durumları çözebilmek için birden çok sayıda farklı çözüm üretebilme yeteneği (Dennis ve Vander Wal 2010). DSM-5'in kişilik bozukluklarını değerlendirirken tanımladığı dört alandaki (duygu, biliş, kişilerarası işlevsellik ve dürtü) işlevsellik kaybı göz önünde bulundurulduğunda, kişilik bozukluğu eğilimleri ile bilişsel esneklik arasında negatif bir ilişki olacağı öngörülmektedir. Nitekim alan yazında sınırlı sayıda araştırmada, bilişsel esneklik ile Antisosyal, Obsesif Kompulsif, Şizotipal ve Sınırdurum kişilik bozuklukları arasında negatif ilişki bulunduğu saptanmıştır örn.; (Aslan ve ark., 2023; Firouzjaei ve ark., 2020; Grant ve Chamberlain, 2023; Louise ve ark., 2015; Paast ve ark., 2016;). Bildiğimiz kadarı ile alan yazında doğrudan bilişsel esneklik ile kişilik organizasyonları, Narsisistik KB ve histriyonik KB eğilimi arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışma ise bulunmamaktadır. Shalala ve arkadaşlarının (2020) yaptığı ve konuyu dolaylı olarak inceleyen bir çalışmada, yönetici işlev (bilişsel esneklik, inhibisyon kontrolü ve çalışma belleği) bozukluğu ile uyumsuz kişilik özellikleri (olumsuz duygulanım; kayıtsızlık; düşmanlık; disinhibisyon ve psikotizm şeklindeki 5 boyuttan alınan toplam puanın ifade ettiği kişilikteki bozulmalar) arasındaki ilişkiye Kişilik Organizasyonları Envanteri (KOREN)'nin alt boyutlarından olan kimlik difüzyonunun aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, bilişsel esneklik ile kişilik yapıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma sayısının kısıtlılığı ve bilişsel esnekliğin, baba tutumları ile kişilik örgütlenmesi/kişilik bozukluğu eğilimleri arasındaki ilişkide karıştırıcı etkisi olabileceği göz önünde bulundurularak, ilgili değişkenin çalışmamıza hem bağımsız değişkenlerden biri olarak hem de kontrol

değişkeni olarak katılmasının, alan yazındaki boşlukları doldurmak açısından faydalı olabileceği değerlendirilmiştir.

Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) travmayı, kişinin, ciddi yaralanma veya cinsel saldırı gibi kendisinin veya başkalarının yaşamını tehdit eden olaylara maruz kalması olarak tanımlamaktadır (APA, 2013). Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), artmış uyarılmışlık hali (sürekli tetikte olma), travmatik olay tekrar tekrar yaşanmış gibi deneyimleme ve geçmişe dönüşler, olayla ilişkili duygu, düşünce ve dışsal hatırlatıcılardan kaçınma ile duygu ve bilişlerdeki bozulmalarla (disosiyatif amnezi, depersonalizasyon, kendisini ve dünyayı suçlama, umutsuzluk) karakterizedir (Lanius ve ark., 2012; Özgen ve Aydın, 1999; Rosen ve Ayers, 2020). Psikodinamik yaklaşım, travmanın olumsuz etkileri noktasında DSM yaklaşımına benzemektedir ve travma karşısında yaşanan şok, kırılabilirlik ve çaresizliğe vurgu yapmaktadır. Psikodinamik yaklaşıma göre de travmatik deneyim, zihinsel işleyişi (amnezi, geriye dönüşler, sesler duyma, gerçeklik testinin tehlikeye girmesi...), duygusal deneyimleri (duygu patlamaları veya duygusal kopukluk, üzüntü ve keder, çaresiz ve boş hissetmek, utanç, travmadan dolayı kendini suçlama...), özdeşimi (faille özdeşleşme), kişilerarası işlevselliği (güvensizlik, yabancılaşma, reddedilme korkusu), bedensel işleyişi (fizyolojik aşırı uyarılma, davranışsal bağımlılıklar, psikosomatik bozulmalar), simgeleştirme ve fantezi kapasitesini bozabilir (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Buna karşın, travmanın tanımı noktasında bu iki yaklaşımın farklılaştığı görülmektedir. Psikodinamik yaklaşım, DSM'in tarif ettiği nesnel/dışsal travmalarla birlikte gelişimsel ihtiyaçların ilk bakımda verenler tarafından karşılanmasındaki başarısızlıkları da travma olarak tanımlamakta (Winnicott, 1958) ve geriye dönük olarak incelendiğinde, nesnel travma olarak nitelendirilmeyecek olumsuz olayların (ebeveynin boğucu kontrolü gibi) veya eksikliklerin (ebeveynin ihmali gibi) de zaman içinde birikerek travmatik etki yaratabileceğini (Khan, 1963) ifade etmektedir. Erken dönem travmaları kişiliğin olağan gelişimini bozabildiği gibi yetişkinlik dönemindeki travmalar da kişilik organizasyonu düzeyinde daha patolojik bir uca kaymaya (örneğin nevrotik organizasyondaki birinin yoğun stres veya travmatik deneyim sonrası sınır durum organizasyon seviyesine gerilemesi) sebep olabilmektedir (Lingiardi ve McWilliams).

Alan yazında pek çok çalışmanın travmatik deneyime maruz kalma ve TSSB ile çeşitli kişilik bozuklukları arasındaki pozitif ilişkiye (örn.; Boolinger ve ark., 2000; Hermann, 1992; Powers ve ark., 2009; Resnick ve ar., 1989; Southwick ve ark., 1993); az sayıda çalışmanın da travma ile kişilik organizasyonu arasındaki ilişkiye (örn.; Fuchshuber ve ark., 2009; Kitamura ve Nagata; 2014) vurgu yaptığı görülmektedir. Fuchshuber ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında KOREN'den alınan toplam puan ile travma arasında pozitif ilişki bulunurken; Kitamura ve Nagata'nın çalışmasında travma türlerinden fiziksel istismar ve ihmal ile tüm KOREN alt boyutları (sınırdurum ve psikotik gelişim seviyeleri) arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Travmanın kişilik bozuklukları ve kişilik organizasyonu ile olan ilişkisi, kişilik organizasyonunun olağan gelişimini bozabileceği, mevcut kişilik organizasyonu düzeyinde gerilemeye sebep olabileceği gibi özellikleri göz önünde bulundurularak, bu çalışmada babalık tutumları ile kişilik bozukluğu eğilimleri ve kişilik organizasyonu arasındaki ilişkinin daha net bir şekilde incelenmesi için nesnel travmatik yaşantıların (ebeveyn kaynaklı olup olmadığına bakılmaksızın, DSM yaklaşımına göre travma tanımı içerisine giren yaşantılar) kontrol edilmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür. Bunun yanı sıra, alan yazında nesnel travmalar ile kişilik organizasyonları ve genel olarak kişilik bozukluğu eğilimleri ile ilgili araştırma sayısının kısıtlılığı göz önünde bulundurularak, nesnel travmalar ile kişilik bozukluğu eğilimleri ve psikodinamik kişilik organizasyonları arasındaki ilişkinin de bu çalışmada ayrıca incelenmesinin alan yazına katkı sağlayabileceği öngörülmüştür.

Alan yazın incelendiğinde babalık tutumları ile kişilik yapıları arasındaki ilişkiyi inceleyen kısıtlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda ise ağırlıklı olarak annelik tutumlarının ve diğer olası karıştırıcı değişkenlerin kontrol edilmediği gözlenmiştir (örn., Batool ve ark., 2007; Krastins ve ark., 2014; Schorr ve ark., 2021; Timmerman ve Emmelkamp, 2005). Babalık tutumları ile kişilik yapıları arasındaki ilişkinin incelenmesinde anne tutumlarının, travmaların ve bilişsel esnekliğin kontrol edilmesinin alan yazındaki bu boşluğu doldurmak adına faydalı olacağı düşünülmektedir. Bildiğimiz kadarıyla ülkemizde kişilik organizasyonları ile baba tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk çalışma olma özeliği taşıyan bu çalışma, söz konusu kavramları DSM temelli bakış açısı ile Psikanalitik bakış açısını birleştiren eklektik bir perspektiften ele alarak söz konusu ilişkiyi kapsamlı bir biçimde

analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu çalışmadan elde edilecek bulguların hem alan yazındaki boşlukları doldurmak hem de klinik uygulama için farklı bir bakış açısının kapısını aralamak anlamında faydalı olabileceği düşünölmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL YAPIYLA İLGİLİ ALANYAZINDA YER ALAN ARAŞTIRMALAR

1.1. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

1.1.1. Kişilik Tanımı, Kişilik Bozuklukları/Özellikleri

Kişilik, insanların duygu, düşünce ve davranışlarını belirleyen, farklı durumlar ve zamanlar arasında tutarlılık gösteren karmaşık bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Millon ve ark., 2004). Kişilik bozuklukları ise kişilik özelliklerinin aşırı derecede katı oluşuyla karakterizedir, bireyin kişilerarası ilişkilerinde bozulma ve mesleki yaşamında işlevsellik kaybı söz konusudur (APA, 2013). Modern psikiyatrik yaklaşımın benimsediği bu kişilik bozukluğu yaklaşımı DSM eksenli bir psikopatoloji modelini temel almıştır. Özellikle DSM-5 ve ICD-11'in geliştirilmesiyle birlikte, bu iki tanı sisteminin sınıflandırma ve tanı kriterleri birbirine yakınlaştırılmış, klinisyenler ve araştırmacılar için ortak bir psikopatoloji dili oluşturulmuştur (Regier, Kuhl ve Kupfer, 2013). Buna karşın DSM, kişilik bozukluklarının kavramsallaştırılmasında ve tanı kriterlerinin belirlenmesinde teorik bir çerçeve benimsememesi, kategorik yapılanma, bir bozukluk için yeterli tanı kriterinin karşılanmamasına rağmen bazı tanı kriterlerini karşılayan kişilerin dışarıda kalması gibi sebeplerden eleştirilmektedir (Cantwell, 1966; Farmer, 2000; Haslam, 2003; Luyten ve Fonnagy, 2021; Verheul ve ark., 2007). DSM'in önceki versiyonu olan DSM-IV'te "başka türlü adlandırılmayan kişilik bozuklukları" olarak isimlendirilen ve klinisyenler tarafından en çok konan tanı olarak bildirilen (Verheul ve Widiger, 2004) DSM-5'te ise ara klinik grup veya "tanımlanmış/tanımlanmamış diğer bir kişilik bozukluğu" olarak isimlendirilen bu tanı, kişilik bozuklukları tanı kriterlerini tam olarak karşılamayan ancak kişilik bozuklukları için tanımlanan işlevsel olmayan duygu, düşünce, davranış ve kişilerarası ilişkilere sahip kişilere konmaktadır. Ara klinik grup tanıları ile kategorik yaklaşım problemine kısmen çözüm bulunmaya

çalışılsa da DSM yaklaşımının kapsayıcı olmayışı (klinik tedavi gerektirecek seviyede işlev bozukluğu barındıran kişilerin, salt ölçülebilir davranış odaklı tanılama yaklaşımı nedeni ile teşhis edilememesi) klinisyenler tarafından (Clark ve ark., 1995; Westen ve Arkowitz-Westen, 1998) eleştirilmiştir. Kategorik yaklaşımın getirdiği sınırlılıklara çözüm bulmak adına araştırmacılar, son yıllarda boyutsal yaklaşımı temel alan farklı modeller geliştirmeye yönelmektedir (Bender ve ark., 2011; Krueger ve Eaton 2010; Krueger ve ark., 2011; Oldhom ve Skodol, 2000; Skodol, 2012; Widiger ve Simenson, 2005). Son yıllarda boyutsal yaklaşımın geçerliğini destekleyen bulgular ve kategorik yaklaşımın kısıtlılıklarına ilişkin farkındalık, psikopatolojinin kavramsallaştırılmasına ve tedavisine dair psikodinamik yaklaşıma olan ilginin artmasına yol açmıştır (Blatt ve Luyten, 2010). Örneğin 183 makale taranarak elde edilen 317 bulgunun meta analizinin yapıldığı yakın zamanlı bir çalışmada, altı psikopatoloji (kumar bağımlılığı, alkol bağımlılığı, aralıklı patlayıcı bozukluk, otizm, intihar riski ve pedofili) dışındaki tüm psikopatolojilerin boyutsal bir görünüme sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Haslam ve ark., 2020).

DSM'in tanımlayıcı ve bozukluk merkezli kategorik yaklaşımına kıyasla psikodinamik yaklaşımın tanı kitabı olan PDM-2'nin yaklaşımı kişi merkezli ve gelişimseldir; kişilik, gelişimsel görev ile psiko-sosyal ve biyolojik faktörler arasındaki etkileşim kapsamında değerlendirilmekte ve gelişimsel görevlerdeki birtakım sorunların/aksamaların kişinin yaşamı boyunca nasıl ifade edildiğine odaklanılmaktadır (Lingiardi ve McWilliams, 2017; Luyten ve Blatt, 2011; Luyten ve ark., 2012; McWilliams, 2011). PDM-2 yaklaşımında psikolojik "bozukluklar", yaşam boyu görülen çevreye uyum sağlama çabası olarak değerlendirilir. Genetik / mizaç özellikleri ile erken dönem nesne ilişkileri, travmalar ve bağlanma gibi dışsal faktörler arasındaki uyum/uyumsuzluk ve kişinin stres durumlarıyla başa çıkmak için geliştirdiği savunmalar, kişiliğin oluşumunda önem arz etmektedir. Kişilik, kişinin bahse konu deneyimlerinin toplam bir sonucu olarak değerlendirilir (Luyten ve ark., 2012; McWilliams, 1999;). Kişilik için tipik bir özellik olarak da kabul edilen istikrarlı yapı (zamana ve farklı durumlara göre büyük oranda değişmeme), büyük oranda kişinin içerisinde büyüdüğü çevrenin de istikrarlı oluşuyla açıklanmaktadır. (Fonagy, 2021). Yukarıda da belirtildiği üzere, DSM-5 kişilik bozukluklarını değerlendirirken duygu, davranış, biliş ve kişilerarası işlevsellik boyutlarındaki bozulmaları dikkate almaktadır

(American Psychiatric Association (APA), 2013). Benzer bir biçimde PDM yaklaşımı da teşhis için duygusal (duyguları düzenleme ve ifade etme), kişilerarası işlevsellik (başaklarıyla ilişki kurma kalıpları ve bu ilişkilerin niteliği), dürtü (dürtü düzenleme becerisi) ve biliş (kendisini ve başkalarını anlama kapasitesi, ahlaki yargılar oluşturma, esnek/katı düşünme biçimi) boyutlarını dikkate alır (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Buna karşın, Psikodinamik yaklaşım açısından “normallik” ile “bozukluk” arasında net kategorik bir ayrım söz konusu değildir. Boyutun sağlıklı ucunda tatmin edici ilişkiler kurabilen, yaşına uygun duygu ve düşünceler deneyimleyip bunları uygun biçimde ifade edebilen, dış olaylar ve iç çatışmalar nedeniyle ortaya çıkan stres durumlarında esnek bir biçimde işlevsellik gösterip tutarlı bir kimlik duygusunu sürdürebilen, dürtülerini içselleştirilmiş ahlaki değerler doğrultusunda duruma uygun ifade edebilen kişiler bulunurken; patolojik uça ise bahsedilen boyutlarda ciddi bozulmaları olan insanlar bulunmaktadır (Lingiardi ve McWilliams, 2017). DSM tanılamasında ara klinik grupta değerlendirilen kişiler psikodinamik yaklaşımda çoğunlukla, sonraki bölümde detaylı şekilde bahsedileceği üzere sınır durum kişilik organizasyonu içerisinde yer almaktadır (Lingiardi ve McWilliams, 2017; Yeomans, Clarkin ve Kernberg, 2015). İki yaklaşımın teşhis noktasında benzerlikleri olsa da DSM yaklaşımı ağırlıklı olarak davranışlara odaklanırken psikodinamik yaklaşım bu davranışların arkasındaki dinamikleri ve çeşitliliği görmeye imkan sağlamakta ve kişilik örgütlenmeleri ile kişilik organizasyonlarının etkileşimlerini değerlendirmektedir.

Bu çalışmada DSM ve PDM yaklaşımlarının farklılıklarıyla beraber örtüşükleri noktalar da göz önünde bulundurularak; kapsayıcılığı, güçlü teorik alt yapısı ve kişinin iç dinamiklerine yaptığı vurgu sebebiyle hem PDM yaklaşımdan hem de tanılama ve spesifikleşme becerisi (Regier ve ark., 2013) sebebiyle DSM’den faydalanılmasına karar verilmiştir. Çalışmamızda, DSM’de kişilik bozukluklarına yönelik kategorik yaklaşımın getirdiği sınırlılıkları aşabilmek adına, DSM modeline boyutsal yaklaşımlar olarak kişilik bozukluğu kategorilerinin değil, DSM temelli kişilik bozukluğu eğilimlerinin ölçülmesine; bu eğilimlerin temelindeki dinamikleri daha iyi açıklayabilmek ve bütüncül olarak değerlendirebilmek için de psikodinamik yaklaşımdan yararlanılmasına ve kişilik bozukluğu eğilimlerinin yanı sıra kişilik organizasyonlarının da çalışmamıza katılmasına karar verilmiştir. Alan yazın

incelendiğinde, klinik uygulamada en önemli yaklaşımlardan olan bu iki yaklaşımın dahil edildiği araştırma sayısının oldukça kısıtlı olduğu görülmüştür. Çalışmamızın DSM ve psikodinamik yaklaşımı barındıran entegratif bir çalışma olmasının, klinik uygulamaya ve alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Çalışmamız özelinde, özellikle baba tutumlarıyla ilişkili olduğu gözlemlenen kişilik bozuklukları daha sonraki bölümlerde detaylıca incelenecektir.

1.2. PSİKODİNAMİK KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI

1.2.1. Kişilik Organizasyonları Tanımı

Kişilik organizasyonları, erken dönem deneyimleri sonucu oluşan; nesne ilişkileri, savunma mekanizmaları, kendilik ve nesne temsilleri gibi bilinçdışı içerikleri içeren istikrarlı ve dinamik bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Caligor ve Clarkin, 2010; Kernberg, 1996; Kernberg ve Calligor, 2005). Günümüz kişilik organizasyonları kavramının köklerini; Freud'un id, ego ve süperegoyu ve bunların kendi aralarındaki etkileşimi ifade ettiği yapısal modeli, kendine özgü çatışmaları içeren psikoseksüel gelişim evreleri ve narsisizm üzerine yazılarında ve psiko ego ile dışsal gerçeklik arasındaki bir çatışma olarak ifade edişinde bulmak mümkündür (Freud, S., 1914, 1915, 1923, 1924). Freud (1905) kuramında, bebeğin ilk sevgi nesnesinin anne memesi olduğu ifade etmiş ve bu sevginin hayatın ilerleyen dönemlerindeki sevgi ilişkilerinin temelini oluşturduğunu öne sürmüştür. Bu kapsamda Freud'un ilgili görüşlerinin günümüz nesne ilişkileri kuramına temel oluşturduğu kabul edilmektedir (Sauerteig, 2012). Nesne ilişkileri kavramını ilk kullanan da yine Freud'un kendisidir (Freud, 1915). Psikanalitik kuram, erken dönem yaşantılar ve ebeveyn tutumlarının kişilik ve psikopatolojiyle doğrudan ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Freud, 1900, 1905, 1915). Nesne ilişkileri kuramcıları (Jacobson, 1964; Kernberg, 1980; Klein, 1957; Mahler, 1971), Freud'un bahsettiği ikili dürtülerin (libido ve saldırganlık), bir nesneyle (ötekiyle) ilişkili olarak deneyimlendiğini ifade ederek geleneksel Psikanalitik kuramın ebeveyn tutumlarına yaptığı vurguyu geliştirmiş, kuramın merkezine erken dönem nesne ilişkilerini almış, dürtülerin ancak bir ötekiyle ilişkili olarak deneyimlenebileceğini ve bu deneyimlerin içselleştirilmesiyle nesne ve kendilik temsillerinin oluştuğunu, bu temsillerin de

kişiliğin yapı taşları olduğunu vurgulamışlardır. Bu yapı taşları kendiliğin ve ötekinin temsillerinden oluşan birimlerdir (Clarkin ve ark., 2007; Clarkin ve Kernberg, 2015). Sonraki ilişki ve deneyimlere de ilk nesneye ilişkideki dinamikler yansıtılmaktadır (Fairbairn, 1954).

Freud sonrası kuramcılar, içselleştirilmiş nesneyi şekillendiren anne-bebek ilişkisine dair çeşitli hipotezler öne sürerek Psikanalitik kuramı geliştirmişlerdir. Melanie Klein (1940, 1957), Freud'un İkili Dürtü Teorisini temel alarak yaşam ve ölüm dürtülerinin yaşamın ilk evrelerinde nesneye yansıtıldığını, yaşam dürtüsünün yansıtılmasıyla besleyici, yatıştırıcı ve kapsayan iyi nesne temsilinin oluştuğunu, ölüm dürtüsünün yansıtılmasıyla da zulmeden, mahrum bırakan kötü nesnenin oluştuğunu ve hem iyi nesnenin hem de kötü nesnenin içselleştirildiğini öne sürmüştür. Melanie Klein, (1940, 1957), yaşamın ilk evresini tarif ettiği bu konumu paranoid-şizoid konum olarak tanımlamıştır. İlk olarak Freud'un (1927, 1938) bahsettiği bölme (splitting) savunma mekanizmasını geliştiren Klein, paranoid-şizoid evreyi bölmenin hakim olması ile tamamen iyi ve tamamen kötü olarak ikiye ayrılmış bir dünya olarak tasvir etmiştir. Normal gelişim için tamamen iyi ve tamamen kötünün yerine daha gerçekçi olan iyi ve kötünün bir araya gelmesi gerekmekte ve böylece paranoid-şizoid konumdan depresif konuma geçilebilmektedir. Normal gelişim için gerekli olan bölmenin azalması, iyi ve kötünün bütünleşmesi, bebeğin doğuştan getirdiği saldırganlık düzeyi ve bakım verenin bebeğe yönelik tutumlarına yani bebek-bakım veren etkileşiminin uyumuna bağlıdır. Nesne İlişkileri kuramcılarında Fairbairn (1952, 1994) ise Freud'un Dürtü Kuramına eleştiri getirerek libidonun haz arayıcı değil nesne arayıcı olduğunu öne sürmüştür. Fairbairn (1952, 1994)'e göre diğer insanlar sadece dürtünün yarattığı gerilimi azaltmak için bir araç değildir; amaç, başlı başına insanlarla bağlantı kurmaktır. Ebeveyn bebekle hangi şekillerde bağlantı kurarsa, bebek de ilk bakım verenlerine o şekilde bağlanır ve bu bağlanma biçimi yaşam boyu kişilerarası ilişkilerde kullanılan örüntüleri oluşturur. Fairbairn (1954) Klein'in teorisini detaylandırmış ancak ondan farklı olarak bölünmenin doğuştan ve kaçınılmaz olmadığını, ebeveynlerle yaşanan deneyimlerin bölünüp içselleştirildiğini ifade etmiştir. Yetersiz ebeveynlik durumunda ebeveynlerin yanıt veren yönleri (doyuran iyi nesne) ile yanıt vermeyen yönleri (ihtiyaçları karşılamayan, doyurmayan nesne) ayrışır ve çocuk, ebeveynin yanıt veren yönleri ile birlikte,

gerçeklikte ulaşamadığı yanıt vermeyen yönlerini içselleştirir. Fairbairn, çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçları doyurulmaz ve çocuk onaylanmazsa, çocuğun gerçek dünyadan ve gerçek insan ilişkilerinden uzaklaşarak telafi edici bir mekanizma olarak içsel nesne ilişkilerine yöneldiğini öne sürmüştür.

Ego psikologlarından Spitz (1946), çocukların doğuştan getirdikleri potansiyellerinin, başka biriyle duygusal bağlantı olmadan gerçekleştirilemeyeceğini, ilk deneysel Psikanalitik çalışma olarak kabul edilen boylamsal araştırması ile ortaya koymuştur. Bakımevlerinde fiziksel ihtiyaçları karşılanan ancak duygusal ihtiyaçları karşılanmayan çocukları incelemiş ve bu çocukların duygusal açıklıklarının üç aydan fazla sürmesi halinde, motor becerilerinde ve göz koordinasyonlarında bozulmalar olduğunu, süre uzadıkça da ölüme kadar giden ve işlevselliğin giderek bozulduğu bir süreç yaşadıklarını gözlemlemiştir. Mahler (1966) ise Spitz'in erken dönem bakım eksikliğinin ölümcül sonuçlarını göstermesinden sonra, ciddi rahatsızlıkları olan çocuklara yönelik çalışmalar yürütmüştür. Freud (1914)'un psikotik kişilerin libidosunun içe yönelimli olduğu (birincil narsisizm) teorisinden farklı olarak, psikotik kişilerin aslında erken dönem ilişkilerdeki başarısızlıklardan kaynaklı, kendiliğin oluşumunda temel bir sorun yaşadıklarını, kişinin kim olduğu ve ötekinin kim olduğu noktasında derin bir kafa karışıklığından mustarip olduğunu ifade etmiştir. Spitz gibi o da çevrenin önemine vurgu yaparak sağlıklı gelişimi (Mahler ve ark, 1975) tanımlamıştır. Sağlıklı gelişim için çocuğun fiziksel gelişimiyle beraber ilgisini ve enerjisini dış dünyaya yönelttiği dönemde de annenin duygusal desteği son derece önemlidir. Fiziksel aktivitelerinden yorulan çocuk anneye döner ve anneden aldığı bakımla dış dünya ile uğraşabilecek enerjisi toplar ve kendini güvende hisseder (Mahler ve La Pierre, 1965). Çocuk bu noktada anneden yeterli ilgi ve desteği alamazsa, enerjisini dış dünyaya yöneltmek yerine annenin ilgisini çekmek için harcar ve dış dünyadaki diğer nesnelere meşgul olamaz (Mahler ve ark., 1975). Bu aşamanın sonunda, 'yeniden yakınlaşma' evresinde, dış dünyadaki hayal kırıklıkları karşısında kendisini zayıf ve çaresiz hisseder ve annesinin fiziksel yokluğundan rahatsızlık duyarak dikkatini tekrar anneye verir. Anneden uzaklaşmakla ona yakınlaşmak arasında bir çatışma yaşanır. Bu noktada annenin bu çatışmayı fark ederek sabırla yaklaşır, çocuğun kırılganlık, öfke ve saldırganlıklarını tolere etmesine yardımcı olması ve çocuğun özerk özelliklerini desteklemesi gerekir. Çocuklar bakım verenin

olumlu özellikleri karşısında taklit, içselleştirme ve özdeşleşmeler yoluyla kendilerini sakinleştirmeyi öğrenip güvenli bir anne imajını içselleştirirler (McDevitt, 1979). Bu şekilde nesnenin fiziksel varlığı olmasa da içsel temsili varlığını sürdürmeye devam eder. Annenin güven vermesi, yatıştırıcı ve istikrarlı bakımı bebeğin bu temsili oluşturmasında önemlidir. Mahler (1963), psikolojik doğum ile biyolojik doğumu birbirinden ayırma, ayrışma-bireyleşme evrelerini sağlıklı bir şekilde tamamlayan çocuğun, yaşamının beşinci yılında annesinden farklılaşmış bütün bir benlik duygusuna ulaştığını ifade etmiştir (Mahler, M., 1975).

Jacobson (1964, 1971), dürtülerin (libidinal ve saldırganlık) biyolojik olarak belirlenen potansiyeller olduğunu ve erken dönem ilişkileri bağlamında nihai niteliklerini kazandığını ifade etmiştir. Jacobson'a göre bebeğin yaşantısı çoğunlukla doyurucu ve iyi duygulanımların etkisi altındaysa libido güçlü ve sağlam bir güdüleyici olarak ortaya çıkmaktaydı. Buna karşın, erken dönem deneyimleri çoğunlukla engelleyici ve olumsuz duygulanımların etkisi altında ise normal gelişimi sekteye uğratan saldırganlık dürtüsü güçlenip pekiştirilmektedir. Yaşamın başlarında hem kendilik ve öteki temsilleri hem de iyi ve kötü deneyimler ayrılmamış durumdadır. Normal bir gelişim seyri içerisinde, önce iyi-kötü deneyimler, sonra da kendilik ve nesne imgesi birbirinden ayrışır. "Bölme"nin hakim olduğu sonraki gelişimsel evrede, yaşantı olumlu olarak deneyimlendiğinde, kendilik ve nesne (ilk bakım veren) temsilleri "iyi" olarak deneyimlenmekte ancak yaşantı engelleyici ve olumsuz olarak deneyimlendiğinde ise hem kendilik hem de nesne temsilleri "kötü" olarak yaşantılanmakta; iyi-kötü kendilik ve nesne imgeleri birbirinden ayrık (bütünleşmemiş) şekilde deneyimlenmektedir. Son gelişimsel evrede ise erken dönem ayrık kendilik ve nesne temsilleri, libidonun onarıcı etkisiyle bir araya gelerek bütünlüklü kendilik ve nesne temsillerini oluşturur. Libido, onarım ve bütünleştirmeyi, saldırganlık ise ayrılmış kendilik ve öteki temsillerinin inşa edilmesini destekler (McWilliams, 2011). Jacobson ayrıca bebeğin mizacının önemine vurgu yaparak tek bir iyi anneliğin olmadığını, asıl önemli olanın bakım vere ile bebek arasındaki uyum olduğunu öne sürmüştür (Jacobson, 1964).

Winnicott (1992), anne olmadan bebeğin var olamayacağını öne sürmüştür. Winnicott (1958)'e göre yaşamın ilk 6 ayında birincil annelik meşguliyetiyle tüm odağını ve ilgisini bebeğe veren bir annenin/bakım verenin varlığı zorunluydu. Birincil

annelik meşguliyeti içerisindeki anne, bebeğin doğal mimiklerine ve ihtiyaçlarına duyarlı hale gelir, örneğin bebek acıktığında süt verir, üşüdüğünde battaniye getirir. Winnicott (1953)'ün öznel tüm güçlülük adını verdiği bu dönemde bebek, arzu ettiği şeyi kendisinin yarattığı yanılsaması içerisinde. Sağlıklı bir gelişim için bebeğin tüm güçlülüğü ihtiyaç duyduğu kadar yaşaması ve dışsal gerçeklikle aşamalı olarak karşılaşması gerekir. Annenin ilk etapta sürekli varlığı ne kadar gerekliyse sonrasında ihtiyaç olmadığında bebeğin yanında olmaması da o kadar önemlidir (McWilliams, 2011). Bebek korunduğu ve ilgi gördüğü bir ortamda (kucaklayıcı çevrede) aşamalı olarak anneden farklı nesnelere yönelir, yaşamın ilk dönemindeki her şeye gücü yettiği yanılsaması da zamanla ufak hayal kırıklıkları ile törpülenir, yavaş yavaş kırılır. 'Yeterince iyi annelik' olmadığında ise bebek, aşamalı olarak değil aniden nesnel gerçeklik ile yüzleşmek ve kendilikten ödün vermek pahasına dışsal gerçekliğe uyum sağlamak zorunda kalır. Bebeğin yaratıcı gesturları (jest ve mimikleri) onaylanıp aynalanmadığı ve kendiliğe entegre olmadığı için kendiliğin içi boş kalır ve sahte kendilik (Winnicott, 1958, 1960) patolojisi ortaya çıkar.

Sullivan (1953), insan davranışlarını anlamak için insan ilişkilerinin etkisine ve hayattaki ilk ilişki olan bakım verenle kurulan ilişkinin büyük önem taşıdığına vurgu yapmıştır. Freud'un takipçilerinden olan Ferenczi (1988) de erken dönemde yaşantılanan yoksunluklar ve travmalar üzerine odaklanırken, Balint (1968), anneye ilişkideki kopuşu "temel hata" olarak isimlendirip bu hatanın kendiliğin özünde bir parçalanma yarattığını ifade etmiştir. Bowlby'nin (1968) erken dönem bakım verenle kurulan ilişkinin niteliği üzerinden geliştirdiği bağlanma kavramı ise kişiliğe ve psikopatolojiye yönelik geniş kapsamlı bir formülasyonunun merkezi haline gelmiştir. Kohut, (1971, 1978), kendilik ve narsisizm kavramlarını incelerken, bebeğin farklı gelişimsel evrelerde farklılaşan ihtiyaçlarına uygun cevap veren ebeveynin öneminden bahsetmiş ve erken dönemdeki sağlıklı narsisistik örüntünün (teşhirci büyükmecilik) ebeveyn tarafından onaylanmadığı durumlarda ortaya çıkan patolojik narsisizmi tanımlamıştır.

Revizyonist kuramcılardan Kernberg (1967, 1975, 1976, 1984) de Freud'(1938)'un dürtü kuramı ve ego bölünmesi kavramlarını, ego psikolojisini (Erikson, 1956; Hatrman, 1939) İngiliz Nesne İlişkileri Teorisini (Fairbairn, 1952; Klein, 1948) ve Gelişimsel Ego Psikolojisi kavramlarını (özellikle Mahler'in (1975)

ayrışma bireyleşmenin yeniden yakınlaşma evresi) harmanlayarak bir sentez oluşturmuştur. Mahler (1975)'in tarif ettiği gibi Kernberg de 0-18 ay döneminde bebeğin ayrı bir kendilik duygusuna sahip olmadığını, anneyle “ortak yaşamsal bir iç içe geçmişlik” halinde olduğunu ifade eder. Sonrasında bebek için neyin kendiliğe neyin ötekine ait olduğu farklılaşır, dış dünya sınırları ve gerçeklik algısı oluşur. Bu gelişimsel aşamadaki başarısızlık psikoza yol açar (Kernberg, 1976). Psikotik kişilik organizasyonunda, bağımsız bir kendilik organizasyonu ortaya çıkmamıştır, içsel ve dışsal olan arasındaki sınırlar net değildir (McWilliams, 2011). Psikozun en belirgin özelliği gerçekliği test etmedeki başarısızlıktır, hezeyan ve halüsinasyonlar görülebilir. (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Psikanalitik alan yazında gerçeklik testi; benlik ile benlik dışını ayırma, intrapsişik uyarınları dışarıdan gelen uyarınlardan ayırma ve gerçekliğin sosyal olarak kabul edilen biçimini sürdürme kapasitesini ifade etmektedir (Kernberg ve Calligor, 2005). Psikotik kişilik organizasyonuna sahip kişiler, yoğun bir yok olma kaygısı yaşarlar, bu kaygıyla baş edebilmek adına inkar, yansıtma, ve otistik geri çekilme gibi ilkel savunmaları kullanırlar (Berney ve ark., 2014; Vaillant, 1971).

İlk aşama başarılı şekilde geçildikten sonra (kendilik ve nesne imgeleri farklılaştıktan sonra) duygulanımsal olarak da ayrışma deneyimlenir (Kernberg, 1976). İyi ve seven kendilik imgeleri ile iyi ve doyuran nesne imgeleri bir arada tutulur. Buna karşın, “iyi” olanlar; kötü ve nefret dolu kendilik ile kötü ve engelleyen (doyurmayan) nesne imgelerinden ayrı tutulur. Bu aşamadaki normal gelişim, zamanla ayrı tutulan iyi ve kötü nesne temsillerinin birleşmesini ve bütünlüklü olarak deneyimlenmesini gerektirir. Nesne imgelerinin bütünlüklü olmasına eş zamanlı olarak kendilik imgeleri de bütünlüklü (seven ve nefret eden) olarak deneyimlenir. Bu şekilde “bölme”nin üstesinden gelinmiş olunur. Bölmenin üstesinden gelinemediği durumda ise sınır durum (borderline) kişilik organizasyon gelişir. Bebeğin uçlardaki deneyimlerine (tamamen iyi, tamamen kötü) karşı bütünleştirici ve kapsayıcı sevgi dolu bir bakım verenin olmaması sonucunda, bölme temelinde nesnelere içselleştirilmesi söz konusudur (Kernberg, 1967). Bebeğin bakım verene yönelik bölme odaklı içselleştirmeleri, kendi benliğini oluştururken de paralel şekilde işlemekte ve bütünlüklü bir benlik kavramı gelişmemektedir. Tamamen iyi ve tamamen kötü kendilik ve nesne temsillerinin yansıtıldığı büyülenmeci kendilik

imajlarının oluşturulduğu, ilkel savunmaların yoğun kullanıldığı tehlikeli bir dış dünya imajı oluşmaktadır (Kernberg, 1967; Kernberg, Weiner ve Bardenstein, 2000). Gelişimin normal bir şekilde tamamlanması bölmenin üstesinden gelinmesi durumuna bağlıdır. Bunun sağlanabilmesi durumunda nevrotik kişilik organizasyon gelişmektedir. Normal gelişim; iyi ve kötünün birleşmesi, bütünlüklü ve gerçekçi bir kendilik algısının oluşması, zulmedici ve olumsuz deneyimlerin azalması, bölmeye dayalı savunmalardan bastırmaya dayalı savunmalara geçiş üzerinden tanımlanmaktadır (Kernberg ve Calligor, 2005). Nevrotik organizasyondaki kişiler, çoğunlukla iş hayatında yüksek işlevsellik gösterir, başkalarıyla tatmin edici ilişkiler kurabilir, dürtüsel eylemlerde bulunmadan duygulanımlarını kontrol edebilir (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Bununla birlikte zorluk yaşadıkları alanlarla (örneğin otoriteyle ilgili sorunlar) sınırlı ve kişiliğin geneline yayılmamış bir şekilde ilkel savunmaları kullanmaları da mümkündür. Buna karşın, bu kişilerin zorlandıkları alana yönelik olarak büyük oranda iç görüleri (tutarlı bir gözlemleyen egoları) da vardır.

1.2.2. Kişilik Organizasyonu Türleri ve Tarihsel Gelişimi

Freud (1984, 1924) gerçeklik bağlantısı üzerinden yaptığı nevroz-psikoz ayrımını, daha sonra narsisizm üzerinden detaylandırmıştır ve libidoyu narsisistik libido ile nesne libidosu olarak ayırmıştır (Freud, 1914, 1923). Yaşamın ilk döneminde bebeğin her şeye gücünün yettiğine ve mükemmel olduğuna inandığı dönemi birincil narsisizm olarak tanımlamıştır (Freud, 1914) . Bu dönemde libido tamamıyla bebeğin kendisine yönelmiş durumdadır. Daha sonra hayal kırıklıklarıyla beraber bebek her şeye gücünün yettiği yanılsamasından sıyrılır ve libidosuna nesnelere yöneltir ve narsisistik libido nesne libidosuna dönüşür. Bu şekilde ebeveynlere bağıllık ve ilerleyen dönemde ödipal fanteziler gelişir. Ödipal dönemde anne-babaya yöneltilen fanteziler yetişkinlik döneminde de analiste aktarılarak analizi mümkün kılar ancak psikotik durumda libido nesneye yönelmemiştir, bu sebeple analiste de aktarılamaz. Freud'un nevroz-psikoz ayrımı sonraki kuramcılar tarafından da uzun yıllar kullanılmıştır. Nevrozların kendi içerisindeki ayrımına dair ilk önemli gelişme karakter nevrozu ile semptom nevrozu arasındaki ayrışma olmuştur (Reich, 1933). Karakter nevrozu, semptomların genele yayılmış ve ego sintonik oluşuyla semptom

nevrozlarından ayrılmıştır. Bu ayrışma DSM-IV'teki Eksen I ve Eksen II patolojileri ayrışmasına da oldukça benzemektedir. Reich (1925) ayrıca borderline (sınır durum) hastaların yaygın savunma mekanizması olan bölme mekanizmasını, bilinçli bir rahatsızlık olmaksızın çelişkili iki duygu durumunun bir arada bulunmasıyla açıklamıştır. 20. yüzyılın ortalarında nevrotik ile psikotik kişilik organizasyonları arasında bir yapılanma daha olduğuna dair görüşler ortaya çıkmıştır (Trimboli ve ark., 2013). Sınırdaki kavramını ilk kullanan kişi olan Stern (1938), bu kavramı, zor ve dirençli hastalardan oluşan bir grubu isimlendirmek için kullanmıştır. Bu hastaların duygusal savrulmalar, derin aşağılık duyguları, güvensizlik ve yoğun kaygı yaşadıklarını; aşırı duyarlılık, katı kişilik özellikleri, negatif terapötik reaksiyonlar, mazoşistik özellikler gösterdiklerini; ilkel savunma mekanizmalarını kullandıklarını; duygusal açıdan olgunlaşmamaları nedeni ile diğer insanlarla bağımlılık üzerinden ilişki kurduklarını ifade etmiştir.

Daha sonra Deutsch (1942), benzer bir kişilik tipini “sanki” kişilik (“as if”) olarak isimlendirmiş ve bu hasta grubunun boşluk duygusu, duyarsızlaşma, zengin olmayan nesne ilişkileri, kendi bütünlüklü kimliklerini oluşturamama ve başkalarının özelliklerini benimsemeye yönelik bir eğilim gösterme gibi özellikler sergilediklerini ifade etmiştir. Bu dönemde, bu hasta grubu için farklı kavramsallaştırmalar da yapılmıştır. Örneğin Hoch ve Polatin (1949) “psödonörotik şizofreni” terimini kullanmıştır. Schmideberg (1959), bu hastaların “stabil olmamakta stabil” olduklarını belirtirken Frosch (1964), “psikotik karakterler” terimini kullanarak bu kişilerin gerçeklikle ilişkilerinde ve algılarında bozulmalar ve değişmeler olmasına (nesne ve kendiliği bütüncül bir biçimde deneyimleyememe) rağmen psikotik kişilerin aksine, gerçekliği test etme kapasitelerinin (kendilik ve dış dünya ayırımının gerçekleşmiş olması) var olduğuna vurgu yapmıştır. Knight (1954) ise “sınır durumları” adını önermiştir. Grinker, Werble ve Drye (1968), sınırdurum hastaları kimlik, duygulanım, ilişki problemleri üzerinden dört gruba ayırmışlardır. Birinci gruptakiler ilişki kurma girişimlerinden vazgeçen, davranış ve duygulanımlarıyla başkalarına öfkeli tepkiler gösteren insanlardır. İkinci gruptakiler ise çelişkili bir biçimde ilişki arayışındadırlar, ilişki kurarlar ancak sonrasında partnerlerini kendilerinden uzaklaştırarak (iterek/repulsion) yalnız ve depresif hissettikleri izole duruma geçerler. Üçüncü gruptakiler, kimlik arayışından vazgeçmiş, pasif bir konumda başkalarından aldıkları

ipuçlarına göre ‘miş gibi’ davranan kimselerdir. Dördüncü gruptakiler ise eksik olan ortak yaşamsal ilişkiyi (bebeğin kendisini ayrı bir varlık olarak deneyimlemeden önceki dönem, diğer bir adıyla simbiyotik evre) deneyimleyebilecekleri bir anne figürü arayışındadırlar, buna ulaşamadıkça da anaklitik depresyon durumuna girerler. Sonraki yıllarda, sınır durum kavramı klinisyenler arasında yaygınlaşmış ve bu hastaların ortak özellikleri belirlenerek uygun tanılama ve tedavi arayışına girilmiştir (Gunderson ve Singer, 1975; Gunderson ve Kolb, 1978).

Nesne ilişkileri temelinde geliştirilen sınır durum kişilik organizasyonu kavramını açıkça ortaya koyan ve detaylandıran kişi ise Kernberg (1967, 1975) olmuştur. Kernberg’e göre Melanie Klein (1957) ve çalışma arkadaşları (Heimann, 1949; Van Der Waals, 1965), sınır durum kişilik organizasyonu kavramının temelini atmıştır (Kernber, 1975). Kernberg (1975)’e göre borderline (sınır durum) hastalarda pregenital meseleler ağırlıktadır, özellikle aşırı oral saldırganlık yansıtılma eğilimindedir, bu da erken dönem nesne temsillerinin paranoyakça çarpıtılması sonucunu doğurmaktadır (Kernberg, 1967). Klein (1957)’ın bahsettiği depresif konuma geçiş, paranoid-şizoid dönemde uçlarda olan (iyi-kötü) nesne temsillerinin ve buna paralel olarak iyi-kötü kendilik temsillerinin bir araya getirilmesine bağlıdır. “İyi” ve “kötü” nün aynı nesnede bir araya gelmesiyle birlikte, saldırganlığını yansıtan bebekte, iyi nesne de dahil tüm nesneye zarar verdiği, iyi nesneyi de yok ettiği şeklinde depresif duygulanım ve saldırganlıktan dolayı duyulan suçluluk ortaya çıkar. Sınır durum hastalarda ise kayıp iyi nesne için yas tutmak ve kendi saldırganlığı için suçluluk duymak yerine, bütünleşmemiş kendilik ve nesne imgeleri ile kontrolsüz bir öfke ve dış güçler tarafından yenilgiye uğratılma duyguları ilkel biçimde yaşanmaktadır (Kernberg, 1967). Bu hastalar nevrotik ile psikotik gelişim seviyeleri arasında bir yerde bulunmakta, hem nevrotik hem psikotik organizasyon özelliklerini göstermektedir ancak bu, bir geçiş aşaması olarak düşünülmemelidir, oldukça kalıcı ve spesifik bir kişilik organizasyonu söz konusudur (Kernberg, 1976). Bu kişiler bölme mekanizmasının etkisi ile kendilik ve nesne algılarında belirsizlik ve sürekli bir değişim yaşarlar. Duygular yoğun biçimde deneyimlenir ve duygu düzenlemede ciddi zorluklar yaşarlar. Tekrarlayan ciddi ilişki problemleri, duygusal yakınlık kurmakta yaşanan zorluklarla beraber terk edilmeye karşı da aşırı hassasiyet, bağımlılıklara (kumar, madde, alkol, internet ve oyun, hırsızlık) yatkınlık, yoğun stres dönemlerinde

kendini yaralama, riskli cinsel aktiviteler ve ciddi borçlanma gibi çeşitli dürtü düzenleme sorunları bulunmaktadır (Bourke ve Grenyer, 2010; Clarkin ve ark., 1999; Kernberg, 1967; Lingardi ve McWilliams, 2017).

Sınırdurum kişilik organizasyonuna sahip kişiler, karmaşık ve çok yönlü bir psikolojik yapıya sahip olup, duygusal ve ilişkisel sorunlarla başa çıkmak adına “ilkel” savunmaları kullanmaktadırlar (Kernberg, 1975; Lingardi ve McWilliams, 2017). Bu kişilerdeki en temel savunma mekanizması olarak görülen bölme, yaşamın erken dönemlerinde işlevsel bir mekanizma olmasına karşın, tamamen iyi ve tamamen kötü şeklindeki deneyimlerin bütünleşmemesi sonucu, nesne ve kendilik temsillerinin kalıcı olarak bu şekilde kurulmasına ve bunun kişinin sonraki yaşantısına hakim olmaya devam etmesine yol açmaktadır. (Lingardi ve McWilliams, 2017). Kendileriyle ilgili tutum, değer ve hisleri istikrarsız olup kendilik algıları uçlarda olma eğilimindedir, yani kimlik difüzyonu yaşamaktadırlar. Kendilik algıları tutarlı bir bütünlük oluşturmamaktadır (Kernberg, 1967; 2004). Bölmeyle ilişkili olan ve oldukça yaygın kullanılan bir diğer savunma mekanizması olan “ilkel idealizasyon ve değersizleştirme” (Perry ve ark., 2013), kendiliği ve nesneyi “hiçbir kusuru olmayan ve tamamen iyi” olarak algılama ile “hiçbir iyi niteliği olmayan, tamamen kötü” olarak deneyimleme arasında dalgalanmaya neden olmaktadır. Yansıtma (Freud, 1936; Vaillant, 1986), kişinin kendisinde rahatsız olduğu ve kabullenmek istemediği yönlerini bir başkasına atfetmesini ifade ederken; “Yansıtımlı özdeşim” (Cramer ve ark., 2013), kişinin kendisinde rahatsız olduğu bir yönünü bir başkasına atfetmesi, atfedilen malzeme ile bilinç dışı düzeyde bağlantının koparılabilmesi nedeniyle karşı tarafı yansıtılanı içe atması için kışkırtma/manipüle etme ve bunun sonucunda da yansıtılan malzemenin karşı taraf tarafından benimsenmesi anlamına gelmektedir (Kernberg, 1975; Lingardi ve McWilliams, 2017). Bu savunmalarla birlikte rahatsız edici gerçekliği reddetme veya görmezden gelme anlamına gelen “inkar”, dış gerçeklikten uzaklaşıp fantezi dünyasına dalma anlamına gelen “ilkel geri çekilme”, başka birinin özelliklerini, tavırlarını ve tutumlarını bir ayırım yapmadan bütünüyle benimsemek anlamına gelen “içe atma”, kişinin her şeye gücünün yettiği fantazisini benimsediği “tüm güçlü kontrol”, rahatsız edici duygu ve dürtülerle kavramsallaştırarak ve bunları ifade ederek baş etmek yerine “eyleme geçme” gibi ilkel savunma mekanizmaları da kullanılmaktadır (McWilliams, 2011).

Nevrotik kişilik organizasyona sahip kişiler de stres altında ilkel savunmalara başvurabilmektedir ancak nevroitik kişilik organizasyonu ile sınır durum kişilik organizasyonunu ayırıştıran, ilkel savunmaların varlığı değil olgun savunmaların olmayışı veya çok az oluşudur (Kernberg, 1967; Lingiardı ve McWilliams, 2007; McWilliams, 2011). Gerçeklik testinin kaybı, psikotik kişilik organizasyonunu sınır durum kişilik organizasyonundan ayırıştıran öncelikli unsurdur. Kişilik organizasyonları sınıflandırmasının nispeten daha sağlıklı ucunda bulunan nevroitik gelişim seviyesi ise bastırma temelli olgun savunmaların kullanımı, istikrarlı ve bütünlüklü bir kendilik imgesi ile yine tutarlı ve bütünlüklü nesne imgeleri, başkaları ile derin ve sevgi dolu ilişki kurabilme, ilişkilerde kendi sınırlarını koruyabilme ve karşı tarafın sınırlarına saygı gösterebilme kapasitesi, dürtü kontrolü ve güçlü bir duygu regülasyonu ile karakterize olup bu özelliklerle sınır durum organizasyondan ayrılmaktadır (Kernberg ve Calligor, 2005; Lingiardı ve McWilliams, 2017).

Yukarıda kişilik organizasyonları ile ilişkili yapılan kuramsal açıklamaların hepsi, olumlu ebeveynlik tutumları ile nevroitik kişilik organizasyonu, olumsuz ebeveyn tutumları ile de sınır durum ve psikotik kişilik organizasyonu arasındaki pozitif ilişkiye işaret etmektedir.

1.2.3. Kişilik Organizasyonları ve Kişilik Örgütlenmeleri

Ortodoks Psikanalitik kuramcılar, psikopatolojiyi bilinç dışı dürtü çatışmaları, ilk üç (oral, anal ve ödipal) psikoseksüel gelişimsel aşamalarında yaşanan fiksasyonlar/fiksasyon kalıntıları ve egonun bunlar ile nasıl başa çıktığı üzerinden değerlendirme eğilimindeyken, çağdaş Psikanalitik kuramcılar ise kişilik patolojisini genetik kalıtım ve mizaç, erken dönem yaşam deneyimleri (örneğin ihmal, travma) erken dönem bağlanma, bilişsel kapasite ve içselleştirilmiş değer sistemleri gibi faktörler bağlamında değerlendirmektedir (Kernberg ve Calligor, 2015; Lingiardı ve McWilliams, 2017). Bu faktörlerin yanı sıra, kişilik bozukluğu oluşumu ve şiddeti, kişilik organizasyonu (nevroitik, sınır durum ve psikotik) düzeyi göz önünde bulundurularak da değerlendirilmektedir (Kernberg ve Clarkin, 2001). Çağdaş nesne ilişkileri kuramına dayanan PDM-2'ye göre klinisyenler, bireyin kişilik organizasyonunu ve ön plana çıkan katı kişilik örgütlenmelerini değerlendirerek tedaviye rehberlik edecek zengin bir vaka formülasyonu oluşturmalıdır (Lingiardı ve

McWilliams, 2017). Genel anlamda DSM'in kişilik bozukluğu teşhisini gerektirecek seviyede bir işlev bozukluğu gösteren bireyler, spesifik DSM tanısına bakılmaksızın sınır durum veya psikotik kişilik organizasyonuna sahiptir (Yeomans ve ark., 2015). Sınırdurum kişilik organizasyonu, aynı zamanda DSM kişilik bozuklukları tanı kriterlerini tam olarak karşılamayan ara klinik grubu da genellikle kapsamaktadır. Kişilik organizasyonu nevroz-sınırdurum-psikoz şeklinde bir spektrum olarak düşünüldüğünde, bazı kişilik örgütlenmeleri spektrumun daha sağlıklı (nevrotik organizasyon) tarafında yaygın olarak görülürken bazıları daha çok patolojik (sınırdurum ve psikotik organizasyon) tarafta görülmektedir. Örneğin ilkel savunmaların yoğun kullanıldığı Antisosyal (Meloy, 1997) kişilik örgütlenmesi, daha çok sınır durum veya psikotik gelişim seviyesinde görülürken, (Gacono ve Meloy, 1994) entellektüelizasyon gibi olgun savunmaların daha yoğun kullanıldığı Obsesif-Kompulsif kişilik örgütlenmesi daha çok nevrotik düzeyde bulunmaktadır (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Buna karşın, her kişilik örgütlenmesinin her üç gelişim seviyelerinde görülmesi de mümkündür ancak aynı kişilik örgütlenmesi, kişilik organizasyon düzeyine göre farklı görünüşler sergilemektedir. Örneğin, nevrotik kişilik organizasyondaki paranoid kişilik örgütlenmesinin tutarlı bir gözlemleyen egosu (kişisel deneyimini üç boyutlu ve objektif olarak değerlendirebilme becerisi) mevcuttur ve içsel meselelerini daha sonra ego distonik (ego ile uyumsuz) hale gelecek şekilde yansıtmaktadır. Buna karşın, paranoid kişilik örgütlenmesi, sınırdurum gelişim düzeyinde, yansıtılmalı özdeşim savunma mekanizması ile diğerine yansıttığı ve bilinçdışı düzeyde bağını koruduğu içsel meselesinin karşı taraf tarafından içe alınması için çaba gösterilir; psikotik gelişim düzeyinde ise ilgili kişilik örgütlenmesi tarafından yansıtılan malzemeyi, gerçekliğe uyumlandırmaya dair bir çaba gösterilmez (McWilliams, 2011).

Psikanalitik alan yazının, kişilik patolojilerini hem boyutsal hem de kişilik organizasyonu ile etkileşimi üzerinden ele alışına ilişkin derin perspektifi göz önüne alınarak, çalışmamıza kişilik bozukluğu eğilimleri ile birlikte kişilik organizasyonlarının da dahil edilmesinin, kişilik bozukluğu eğilimlerinin altında yatan dinamiklerin çok boyutlu bir şekilde incelenmesine katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

1.3. ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI ve KİŞİLİK

Babalık tutumlarıyla ilgili olduğu düşünölen kişilik bozukluğu eğilimlerinin ardındaki dinamikleri daha iyi anlamak için psikodinamik perspektiften yararlanılmasının çalışmamıza derinlik katmak açısından faydalı olacağı düşünölmüştür. PDM yaklaşımının önerdiği şekilde, psikodinamik kişilik organizasyonlarının çalışmaya dahil edilmesinin, klinik psikoloji alanındaki iki ana ekölün entegratif bir biçimde ele alınmasına olanak sağlayarak, babalık tutumları- kişilik bozukluğu eğilimleri arasındaki ilişkinin derinlemesine incelenmesine olanak sağlayacağı değerlendirilmiştir yapılmıştır

1.3.1. Algılanan Ebeveyn Tutumlarıyla İlgili Kuramsal Açıklama ve Çalışmalar

Psikanalitik kuram, yukarıda nesne ilişkileri kapsamında detaylı biçimde incelendiği üzere, erken dönem yaşantılar ve ebeveyn tutumlarının kişilik ve psikopatolojiyle doğrudan ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Freud, 1900, 1905, 1915; Jacobson, 1964; Kernberg, 1980; Klein, 1957; Mahler, 1971). Alan yazında pek çok farklı teori de Psikanalitik teori ile benzer şekilde erken dönem ebeveyn-çocuk ilişkilerinin önemini vurgulamaktadır. Yaşamın ilk anından itibaren kişilerarası bağlara yoğun ihtiyaç duyulduğuna, bakım ve korunma ihtiyaçlarıyla birlikte aidiyet ve kabul görme gibi duygusal ihtiyaçların karşılanıp karşılanmamasının, psikolojik gelişim üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğuna dikkat çekilmektedir (Baumeister ve Leary, 1995; Bjorklund ve Pellegrini, 2002). Ebeveyn kabul ve reddi üzerine çalışan Rohner (1986), ebeveyn kontrolü ve ebeveyn sıcaklığını ebeveynliğin temel iki boyutu olarak tanımlamıştır. Ebeveyn kabulü (sıcaklık); onaylama, bakım verme, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olma, besleme, destekleme, sarılma, öpme, gülümseme gibi ebeveyn tutumlarını içerirken; ebeveyn reddi, ihmal, şefkat yoksunluğu, soğukluk, sevgi ve ilginin yokluğu, fiziksel ve psikolojik olarak ulaşılabilir olmama, düşmanlık ve saldırganlık gibi tutumları içermektedir. Ebeveyn kabul-ret teorisine (Rohner, 1986) göre çocukların güvenliği, duygusal ve psikolojik durumları ebeveynleriyle kurulan ilişkinin kalitesine bağlıdır ve ebeveyn kabul ve reddi, çocukların zaman içerisinde kişiliklerinin gelişmesinde son derece önemli bir etkiye sahiptir. Bu teoriye göre çocuğun ihtiyacı olan sıcaklığı ebeveynlerinden alamaması ve reddedilme

durumunun yarattığı yoğun psikolojik acı nedeniyle düşmanlık, saldırganlık, pasif agresyon, duygusal tepkisizlik, başkalarına bağımlılık, benlik saygısının düşük olması, duygusal istikrarsızlık ve başa çıkma kapasitesinde sınırlılık gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır (Rohner ve ark., 2007).

Söz konusu sıkıntıların farklı kişilik bozukluklarında karşılaşılan özellikler olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, sınırdurum kişilik organizasyonu ve sınırdurum kişilik bozukluğunun karakteristik özelliklerinden olan duygusal istikrarsızlık durumu ile ebeveyn tutumu arasındaki ilişkiye yapılan vurgu, Psikanalitik teori ve Ebeveyn Kabul-Red teorisinin benzeşen unsurlarından birisidir. Kişilik bozukluklarıyla ilgili başka bir kuram olan Şema kuramında da kişilik bozuklukları, erken dönem uyumsuz şemalar ile açıklanmaktadır (Bach ve Bernstein, 2018; Dieckmann ve Behary, 2010; Young, Klosko ve Weishaar, 2009). Erken dönem uyumsuz şemalar, yaşamın erken döneminde temel ihtiyaçların (güvenlik, bakım, kabul ve saygı, duyguların paylaşılması) karşılanmaması sonucu oluşan, işlevsel olmayan, bireyin kendilik algısını ve kişilerarası ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen, yaşam boyu tekrar eden istikrarlı duygusal ve bilişsel örüntülerdir (Rafaeli ve ark., 2011; Young, Klosko ve Weishaar, 2009). Bu şemaların geliştiği aile ortamlarının genellikle mesafeli, tutucu, reddedici, patlayıcı, soğuk, şiddetli, öngörülemez veya istismarcı olduğu kabul edilmektedir (Rafaeli ve ark., 2011). Şema yaklaşımına göre erken dönem uyumsuz şemaların çeşitli kombinasyonları, kişilik bozukluklarının ortaya çıkışı ve devam etmesinde önemli rol oynamaktadır (Firoozan, Khosropour ve Anari, 2022).

Yapılan çeşitli araştırmalar yukarıda bahsedilen kuramsal açıklamaları destekler nitelikte olup ebeveyn tutumları ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiye değinmiştir. Örneğin ebeveyn ihmali Antisosyal Kişilik Bozukluğu (AKB) ile (Lauklik ve ark., 2013; Patterson ve ark., 1989; Reich, 1986) ilişkilendirilirken Kaçınan Kişilik Bozukluğu (KKB) her iki ebeveynin düşük bakımı ve kayıtsızlığıyla (Lyddon ve Sherry, 2001; Stravynski, 1989), Borderline Kişilik Bozukluğu (BKB) erken dönem travmaları, Parker ve arkadaşlarının (1979) “şefkatsiz kontrol” olarak tanımladığı ilgisiz ve soğuk ama aynı zamanda kontrol edici ebeveynlikle (Paris, 1996; Reich ve Zannarini, 2001, Zielinski ve ark., 2015), Şizotipal Kişilik Bozukluğu (ŞtKB) her iki ebeveynin düşük bakımı ve babanın şefkatsiz kontrolü ile (Torgersen ve Alnaes,

1992), Histriyonik Kişilik Bozukluğu (HKB) uyumsuz ebeveynlik tutumları ve yüksek ebeveyn kontrolüyle (Baker ve ark., 1996), Narsisistik Kişilik Bozukluğu (NKB) izin verici ebeveyn tutumu, psikolojik kontrol ve ebeveyn duygusal sıcaklığıyla (Horton ve ark., 2006; Watson ve ark., 1992) Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu (OKKB) yüksek baba kontrolüyle (Ayciceği ve ark., 2002), Şizoid Kişilik Bozukluğu (ŞKB) düşük ebeveyn sevgisi ve bakımı, sözlü, duygusal ve cinsel istismar ile (Jhonson ve ark., 2001; Jhonson ve ark., 2006; Bernstein, 1998; Swett ve Halpert, 1993) Paranoid Kişilik Bozukluğu (PKB) ebeveyn sevgi ve bakımının düşüklüğü, duygusal ve fiziksel ihmal ile (Johnson ve ark., 2006; Ni ve Wang, 2022) ilişkilendirilmiştir. Timmerman ve Emmelkamp (2005)'in mahkumlar üzerinde yürüttükleri çalışmada ise B Kümesi kişilik bozuklukları (HKB, BKB, NKB, AKB), HKB hariç, her iki ebeveynin düşük bakımı ve aşırı koruması; A Kümesi kişilik bozuklukları (PKB, ŞKB, ŞKB) ise düşük anne bakımı ile ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmada ayrıca Histriyonik Kişilik Bozukluğu ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Nordhal ve Stiles (1997)'in çalışmasında ise A Kümesi kişilik bozukluklarının ebeveyn tutumlarıyla ilişkili olmadığı, buna karşın B Kümesi kişilik bozukluklarının her iki ebeveynin düşük bakım ve aşırı korumasıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada OKKB düşük baba bakımı ve yüksek baba koruması/kontrolü ile ilişkili bulunurken Kaçınan ve Bağımlı kişilik bozuklukları ebeveyn tutumlarıyla ilişkili bulunmamıştır. Thimm (2010)'in yürüttüğü çalışmada A ve B Kümesi kişilik bozuklukları her iki ebeveynin reddedici tutumu ve annenin düşük duygusal sıcaklığı; C Kümesi kişilik bozuklukları ise babanın reddedici tutumu ile ilişkili bulunurken, önceki çalışmalardan farklı olarak ebeveynin aşırı korumasıyla kişilik bozuklukları arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Kişilik bozuklukları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar incelendiğinde, genel olarak ebeveyn tutumlarının kişilik bozuklukları ile ilişkili olduğu ifade edilse de çelişkili bulguların var olduğu ve ebeveyn tutumlarının kişilik üzerindeki etkisinin daha iyi bir şekilde anlaşılmasına yönelik daha çok çalışmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Söz konusu araştırmalarda ulaşılan çelişkili bulgular, ilgili yazarlar tarafından, örneklem ve kullanılan ölçüm araçlarının farklı olması, mizaç, travma, ebeveyn psikopatolojisi ve kişilik bozukluklarıyla

birlikte ortaya çıkan diğer psikopatolojilerin kontrol edilmemesi gibi sebeplerle açıklanmaktadır (Johnson ve ark., 2001; Thimm, 2010).

1.3.1. Babalık ve Kişilik ile İlgili Kuramsal Açıklamalar ve Yapılan Çalışmalar

Alan yazında hem psikoloji kuramları hem de yapılan çalışmalar genellikle anne tutumları üzerinde odaklanmış olup, erken dönem anne-çocuk ilişkilerinin kişilik gelişimi ve organizasyonu üzerinde etkili olduğu çeşitli araştırmalar ile ortaya konulmuştur (Ensink ve ark., 2017; Goodman ve ark., 2013; Grenyer, 2019; Lowyck ve ark., 2013). Örneğin; Ensink ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında, anne ihmali ve aşırı nüfuz edici anne tutumları KOREN alt boyutlarıyla pozitif ilişkili (sınırdurum ve psikotik kişilik organizasyonu ile pozitif ilişkili) bulunmuştur. Igarashi ve arkadaşları (2009) ise olumlu anne tutumlarıyla primitif savunmalar, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi arasında negatif (nevrotik kişilik organizasyonu ile pozitif), olumsuz anne tutumlarıyla pozitif yönde (sınırdurum ve psikotik kişilik organizasyonu) ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dutton (1995)'in çalışmasında da olumsuz anne tutumları (utandıran, suçlayıcı) ile sınırdurum kişilik organizasyonu arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Freud (1908, 1920, 1924), psikoseksüel gelişim evrelerinden bahsederken kuramının temeline oturttuğu ve ruhsallığın gelişiminde önemli bir rol atfettiği Oedipus kompleksinde, babayı merkezi bir konuma almıştır. Erkek cinsel organı “fallus”, gelişim kuramının merkezinde olup, bu kavram etrafında gelişen kaygı ve arzular her iki cinsiyet için de geçerli olmaktadır. Dört-beş yaşlarında başlayan bu süreç, erkek çocuğun iğdiş edilme kaygısı; kız çocuğun ise penise sahip olamamanın yarattığı hayal kırıklığı ve haset duygularıyla cinsiyet farkının keşfedildiği, her iki cinsiyetten çocuğun da karşı cinsten ebeveyne duydukları erotik duyguların dönüştürülmeye çalışıldığı bir karmaşayı ifade etmektedir. Freud'a göre Oedipus kompleksinin başarıyla çözümlenmesi, nesil ve cinsiyet farklarının kabul edilerek zihinselleştirilmesi ve ensest arzudan vazgeçilmesi anlamına gelirken, tam anlamıyla çözümlenemeyip bastırılması nevroza sebep olmaktadır. Bebeğin anneden ayrışmasıyla ilk ruhsal temsiller oluşmakta, simgeleştirme süreçleri başlamaktadır. Ruhsal doğumun sağlanabilmesi için de babanın anneye bebek arasına girerek bu

füzyonu bozması gerekmektedir (Freud, 1930, 1900). Freud 1930'daki metninde, babanın korumasına dair ihtiyacı, çocuk için diğer gereksinimlerden önde tutmuştur. Babanın iğdiş tehdidiyle yasak koyan kişi olması, çocuğun arzularına karşı çıkararak onu hedonistik ilkedен gerçeklik ilkesine ve toplumsallaşmaya çekmektedir. Bu kapsamda da hem bireyin hem de insanlığın gelişimi bu yasak etrafında şekillenmektedir (Freud, 1912-1913). Her türden toplumsal otorite ile baba arasında bağlantı kuran Freud (1930), hukukun temelini de ensest yasağına ve tabulara bağlamaktadır. Freud (1930)'a göre babaya yönelik çift değerlilik söz konusudur, erkek çocuklar hem babayı sever hem de ondan nefret eder. Babaya yönelik nefret, saldırganlıkla tatmin edildikten sonra pişmanlık (ilkel toplumlarda gerçek anlamda babaya yönelik bir saldırı ve babanın öldürülmesinden sonra yaşanan pişmanlık, sonraki kuşaklarda da gerçek bir öldürme eylemi olmasa da arzuyu yasaklayan babaya yönelik saldırganlık eğiliminden ortaya çıkan pişmanlık) ve sevgi ön plana çıkar, sevginin ön plana çıkması, babayla özdeşim kurma ve babanın işlevlerinin üst benliğe aktarılmasıyla insanlar toplumsal yasaya entegre olmuş olurlar (Freud, 1930, 1921). Erkek çocukta Ödipal dönemde ilk sevgi nesnesi (anne) değişmez (Freud, 1931). Buna karşın, kız çocukta libidionun anneden babaya yönelmesi gerekir. Kız çocukları ödipal dönemde penislerinin olmadığını keşfeder ve bundan dolayı annelerini sorumlu tutarlar (anneleri onları eksik/kastre edilmiş olarak dünyaya getirmiştir), bundan sonra sevgi nesnesi baba olur ve kız çocuk, babanın sevgi nesnesi olabilmek için annenin yerini almak ister (Freud, 1924; 1931).

Freud, Ferenczi ve Abraham gibi ilk psikanalistler, ruhsal gelişimde Oedipus kompleksini ve kastrasyon kaygısını belirleyici olarak görmüşler ve babayı merkezi bir noktada tutmuşlardır. Nesne ilişkileri ve ego psikologları babayı tamamen görmezden gelmeseler de kuramlarının temelinde anne-bebek ilişkisini koymuşlardır. Örneğin Klein (1945), anneye yaşanan iyi deneyimlerin (iyi meme duygusunun) diğer nesnelere de iyi deneyimler bekleyebilme kapasitesini oluşturduğunu ifade etmiştir. Bebek, bu beklentiyle babadan başlayarak yeni nesnelere arayabilir. Burada kastedilen tamamen iyi deneyimler değil, iyi deneyimler ve doyumun engellenmesinin iyi bir dengede oluşudur çünkü engellemeler, bebekte başka nesne arayışları oluşturur. Babaya yönelen bebek, baba için de aynı bölme mekanizmalarını (tamamen iyi – tamamen kötü) kullanır. Babanın bütün bir nesne olarak algılanması, anne-bebek

ilişkinin iyi oluşuna ve bebeğin, kendisi için anne-babanın verimli bir şey ürettiği bir ilişki içinde olduklarını kabul etmesine bağlıdır. İngiliz psikanalist Bion (1962a, 1962b), bebeğin yaşamın erken dönemlerinde dışarıdan gelen uyaranları işleyebilecek yeterli bir donanıma sahip olmadığını ifade etmiştir. Annenin alfa işleviyle bebeğin çığ duyularını ruhsallıkta temsil edilebilir, kaydedilebilir içeriklere dönüştürmesi gerekmektedir çünkü bilinçdışı ancak soyutlaştırılmış, simgeleştirilmiş alfa işlevi içeriklerini gelişim sırasında kullanabilmektedir. Bion'a (1962a) göre düşünme aygıtının gelişmesi yoklukla ilişkilidir, ihtiyaç duyulan ancak bulunamayan nesnenin (meme) yokluğunda düşünce, bir telafi mekanizması olarak devreye girmektedir. İlk engelleyen kişi annedir, çocuk her istediğinde memeye ulaşamaz. Sonraki dönemde babanın devreye girmesiyle ödipal dönemdeki engellemeler düşünme aygıtının ve ruhsallığın gelişimine katkıda bulunur. Anneyle olan simbiyotik ilişkinin bölünmesi, dışarıda başka nesnelere yönelmenin ilk örneği ve temsilcisi olması açısından baba önem arz etmektedir.

Anne-bebek ilişkisine en çok vurgu yapan psikanalistlerden olan ve "There is no such thing as a baby" (bebek diye bir şey yoktur) (1964, s. 88) sözüyle bebeğin ancak anne-bebek ilişkisi içerisinde var olabileceğini vurgulayan Winnicott'un kuramı incelendiğinde, Winnicott'un aslında babaya da oldukça önem atfettiği görülmektedir. Babanın rolü temelde anne-bebek çiftini korumak, birincil annelik meşguliyetinde dışarıdan gelecek tehlikeleri bertaraf etmek, annenin bütün kaynaklarını bebeğe aktarmasında destekleyici olmaktır (Winnicott, 1957). Baba, daha sonra yasakların ortaya çıkmasıyla annenin kurallarının yerleşmesinde destekçi olmakta, çocuğun anneye olan nefretini sınırlandırmakta ve nefretini yansıtabileceği bir nesne olarak orada var olmaktadır. Winnicott (1957)'ye göre babanın bu sınır koyma işlevini yerine getirebilmesi için ara sıra varlığını göstermesi yeterli olmaktadır. Tek başına olabilme becerisi, çocuğun Oedipus üçgeni içerisinde üçüncü olmayı kabul etmesine, saldırgan ve erotik dürtülerini kontrol edilmesine bağlıdır. İlk sahnede çocuk, ebeveynler arasında cinsel bir ilişki olduğunu algılar veya bunu hayal eder. Anne ve baba arasındaki cinsel ilişki karşısındaki öfkesini mastürbasyona yönelterek kontrol etmeye çalışır. Bu durumda yalnız kalabilmek, genital olgunluğu, saldırgan ve erotik dürtülerin kaynaşmasını sağlar (Winnicott, 1958). Winnicott (1958), saldırganlığı ikiye ayırmaktadır; birincisi anneye olan ilişkide ortaya çıkan mahrumiyetten

kaynaklanırken ikincisi çerçevenin (sınırlar, yasalar) sağlamlığının kaybıyla yani baba ile ilgilidir. Çocuk aslında antisosyal davranışlarda bulunurken yokluğunu hissettiği güvenli çevreyi, dürtüsel davranışlarına gerçek sınırlar koyabilen babayı ve annenin bakımını aramaktadır, bu açıdan antisosyal davranış bir yardım çağrısıdır. Winnicott'un burada tanımladığı baba, sevgi dolu olabilmekle birlikte katı kurallar da koyabilen güçlü bir babadır. Çocuğun, saldırganlık ve nefretin sınırlandırıldığı güçlü bir yapıya/çerçeveye ihtiyacı vardır (Winnicott, 1967, 1969). Yeterince iyi annelik kavramının içerisindeki birinci annelik meşguliyetinden sonra zamanla yavaş yavaş bebeğin hayal kırıklıklarına maruz kalması ve tek başına kalabilmesi gerekmektedir. Winnicott (1960), bu noktada da babaya önem atfederek, Michel Fain'in (1971) "aşığın sansürü" kavramına benzer biçimde, babanın anneyi bebeğinden ayrı yaşamına geri dönmeye ilişkin çağrısındaki haklılığına vurgu yapar.

Freud'un aksine Mahler (1971, 1975) ise Oedipus döneminin kısıtlayan ve kastre eden babası yerine, Oedipus dönemi öncesinde besleyen, ayrışma ve bağımsızlaşmaya giden yolu açan bir babadan bahsetmiştir. Bu yaklaşıma göre baba, dış dünyanın keşfinde önemli bir uyaran olarak işlev görmekte, ayrışma bireyleşmenin yeniden yakınlaşma evresinde, çocuğun anneye yeniden yönelmesine de engel olmaktadır. Abelin'e (1971) göre de ayrışma bireyleşme döneminde baba son derece önemlidir. Alıştırma alt döneminde, çocuğun keşif ve araştırma isteği uyanmıştır ve baba bu noktada en cazip nesnedir, onunla oyunlar oynar, eve geldiğinde heyecanla karşılanır, oynanan oyunlar kas ve iskelet sistemini geliştirmekle kalmaz beden erotizmini artırır ve çocuğun keşif duygusunu pekiştirir. Bu şekilde çocuğun dış dünya ile kurduğu bağ son derece olumlu bir nitelik kazanır. Abelin (1975), çocuğun ebeveyn çiftini fark etmesi ve üçgenleşmeyle birlikte, çocuğun kendisine dair ilk temsillerinin oluştuğunu ifade etmiştir. Buna göre benlik imgesi, çocuğun anne ve babanın bir ilişkisi olduğunu fark etmesi ve kendisini dışarıda konumlandırmasıyla başlamaktadır.

Freud sonrasında babalığı Psikanalitik kuram içerisinde tekrar merkezi bir noktaya koyan ve babalığın önem kazanmasını sağlayan kişi ise Jacques Lacan olmuştur. Lacan da Freud gibi Oedipus kompleksini kişiliğin yapılanmasında temel noktaya koymuştur. Lacan'a (1957-1958/2011) göre Oedipus kompleksi üç aşamayı içerir; ilk aşama (ayna evresi), çocuğun kendisini annedeki yansımasıyla gördüğü ve yansımanın karşılıklı olduğu hayali bir anne-bebek ilişkisidir. Çocuğun kimlik

duygusu bu yansımayı görmesiyle gelişir. Çocuk bu evrede annesinde eksik olan şeyle (penise duyduğu arzuyla) özdeşleşir yani annenin arzusunun hedefi (penisi) haline gelmektedir. Bu evrede henüz baba müdahil olmamıştır, baba kendisinin yerini almaya çalışan başka bir erkek kardeş olarak algılanır çocuk tarafından. İkinci aşamada baba, anne ile çocuk arasındaki bu hayali ilişkiyi/bağı kastrasyon ile kesen kişiye dönüşerek ilişkiye dahil olur. Annenin arzusunu yasaklayıp, çocuğunda, annesinin penisi olmadığını anlamasını sağlayan tüm güçlü bir baba figürü oluşturur. Lacan'a (1956-1957/1988) göre öznenin ayrı bir yapı olarak var olabilmesi için bu kesme gereklidir, zira kastrasyonun olmaması psikoza neden olur. Üçüncü aşamada ise baba, kendisiyle olumlu bir özdeşleşmenin önünü açar, çocuk fallus olmadığını, babasının fallusa sahip olduğunu fark ederek babası gibi olmayı ister, benlik ideali oluşturur. Lacan'a göre kız çocuk ise daha önce kendisinde olan ancak kastre edilerek kendisinden alınan penisi babadan alacabileceğine yönelik fantezileriyle libidosunu babasına yönlendirir, ensest yaşağıyla beraber babadan bir fallusa sahip olamayacağını anlamasıyla, metefor yoluyla bu arzusu çocuk sahibi olma yönünde değişir, artık fallusa sahip olmanın yolu çocuk sahibi olmaktır (akt. Tura, 1989). Sembolik biçimde gerçekleştirilen bu kastrasyon, "babanın yasası"nı oluşturmaktadır. Babanın yasası, imgesel (dyadic/ikili) düzenden, yani ilüzyon, hayal dünyası ve imgelerin hüküm sürdüğü bir evreden, çocuğun kendisini ayrı bir varlık olarak deneyimlediği, dilin ve yasanın hakim olduğu simgesel düzene geçişi sağlamaktadır. Babanın rolü ayrı bir varlık olarak öznenin oluşmasında (psikozdan korumasında) ve bireyin toplumsal ve kültürel yapıya (dil dünyasına) dahil edilmesi bakımından son derece önemlidir (Lacan, 1949/2005, 1954-1955).

Bazı psikanalistler de babanın varlığına-yokluğuna veya Oedipus kompleksine odaklanmak yerine, erken dönemde babayla kurulan ilişkinin niteliğine önem atfetmişlerdir; örneğin, Metzger (2005)'e göre erken ilişki kurabilme yeteneğinin oluşumunda baba-çocuk ilişkisinin gücü önemlidir ve her iki cinsiyetten çocuğun da daha sonraki dönemlerdeki özgüveni, babayla kurulan erken dönem ilişkisine bağlıdır. Çocuğun zengin duygusallığı baba tarafından güvence altına alınmakta, babanın koruma ve ayırma işlevi, çocukların sonraki dönemlerde kendilerini daha güvenli hissetmesinin ve dışa dönük olmasının yolunu açmaktadır (Blass, 2010; Metzger, 2006, akt. Özdağlar, A. 2012). Heinz Kohut (1977) da babalığın önemine vurgu yapan

kuramcılardan biri olup, kendiliğin sağlıklı gelişimi için nasıl bir babalık tutumu gösterilmesi gerektiğini anlatmıştır. Gelişim sırasında çocuğun büyüklenmeci teşhirciliğini yansıtabileceği bir ebeveyn tarafından onaylanması, daha çok anneye ilgiliyken (çocuğun büyüklenmeci teşhirciliğini aynalama işlevi); ikinci gelişimsel ihtiyaç olan idealizasyon ise idealizasyona izin veren babanın varlığıyla (çocuk tarafından idealleştirilme işlevi) ilgilidir (Kohut, 1977). Kohut (1977) kendiliği, bir kutbu anne bir kutbu baba olacak şekilde iki kutuplu (bipolar self) olarak tanımlamakta ve bütüncül, tutarlı bir kendilik gelişimi için çocuğun empatik anne ve babaya ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Gelişimsel hareket genellikle kendilik nesnesi olan ve aynalayan anneden, kendilik nesnesi olan ve idealleştirilen babaya doğru ilerler. Kohut (1977)'ye göre bu iki gelişimsel ihtiyaçtan biri veya ikisinin doyurulmaması durumunda, kendiliğin gelişiminde duraksama meydana gelebilir. Buna karşın, bir bileşenin gücünün diğerinin zayıflığını telafi etmesi de mümkündür. Eğer benliğin teşhirci bileşeni pekiştirilmezse (anne tutarlı bir çekirdek benliği geliştirmeyi başaramazsa), baba bunu telafi edebilir, benliğin röntgenci bileşeni (idealleştirme) çekirdek bir benlik olarak geliştirebilir.

Bağlanma kuramını baba-çocuk ilişkisi bağlamında yorumlayan Paquette (2004), anne-çocuk arasındaki bağlanmanın sakinleşmeyi ve güvende hissetmeyi sağladığını ancak çocukların sakinleşme ve güvende hissetmekle beraber uyarılmaya ve motive edilmeye de ihtiyaçları olduğunu ileri sürmüştür. "Aktivasyon ilişkisi" adını verdiği baba-çocuk arasındaki duygusal bağ ile bu uyarımın sağlanabildiğini, çocukların öncelikle babalarından, özellikle de fiziksel oyunlar yoluyla uyarılma, sınırlarını aşma ve içinde bulunulan durumlarda risk almayı öğrendiğini ifade etmiştir. Yapılan bazı çalışmalar da artan baba katılımının ve baba-çocuk arasında oyun oynamanın baba-çocuk bağlanmasını arttırdığını (Clark-Stewart, 1978; Diniz ve ark., 2011; Lamb ve ark., 1985); çocuk-baba sağlıklı bağlanmasının çocuklarda içe kapanık davranışlar ve kaygı için koruyucu bir faktör olduğunu göstermektedir (Verschueren ve Marcoen; 1999). Bağlanma teroisine göre dış dünyaya açıklık, büyük oranda bağlanmanın niteliğine bağlıdır (Grossman ve Grossman, 2005). Paquette (2004) de çocukları dış dünyaya açanın babalar olduğunu öne sürmüştür. Alan yazında bu görüşü destekleyecek şekilde, babaların duygusal sıcaklığının ve çocuklarıyla oyun oynamasının, çocuklarda dış dünya ile ilişki kurmayı, sosyal ve kişilerarası becerilerin

gelişmesini desteklediğine dair bulgular mevcuttur (örn.; Amato, 1994; Bugental ve Grusec, 2006). Babaların oyun oynarken nesnelere günlük kullanımları dışında kullanmasının, çocuklarda hem duygusal hem de bilişsel esnekliği arttırdığı görülmüştür (Labrell, 1996). Bu durumun çocukların hem bilişsel gelişimi hem de beklenmedik olaylarla başa çıkmayı öğrenmelerinde faydalı olduğu ileri sürülmüştür (Labrell, 1996; Paquette, 2004).

Psikanalitik alan yazın dışındaki alan yazınlarda baba-çocuk ilişkisinin sosyalleşme ve dış dünyaya açılma noktasında önemli ve belirleyici olduğuna dair açıklama ve çalışmaların, yukarıda detaylıca bahsedilen Psikanalitik alan yazın çerçevesi ile benzer olduğu söylenebilir. Psikanalitik alan yazın bu durumu, Oedipus kompleksi, babanın yasasının içselleştirilmesiyle üst benliğin oluşması; babanın, anne bebek arasındaki simbiyotik ilişkiyi bozarak çocuğu dış dünyaya yöneltmesi gibi süreçlerle açıklarken, Psikanalitik alan yazın dışındaki açıklama ve çalışmaların bu durumu, oyun oynayarak fiziksel ve zihinsel uyarılma yaratma, beklenmedik süreçlerle baş edebilmeyi, risk almayı ve rekabeti öğrenme gibi süreçler üzerinden açıkladığı görülmektedir.

Alan yazında genel anlamda baba-çocuk ilişkisinin, dış dünyaya açılma ve sosyalleşme üzerinde etkili olduğu ifade edilmekle birlikte, baba tutumlarının olumlu sonuçlarını bildiren çalışmaların çoğunda, annenin ebeveynlik tutumlarının olası karıştırıcı etkisinin kontrol edilmediği görülmüştür (Pleck ve Masciadrelli, 2004). Bunun yanı sıra, alan yazında babalık ile kişilik organizasyonları arasındaki ilişkiye değinen kısıtlı sayıda çalışma (Dutton, 1994, 1995; Igarashi ve ark., 2009) bulunmaktadır. Igarashi ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında, baba bakımıyla primitif savunmalar, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi arasında negatif (nevrotik kişilik organizasyonu ile pozitif); baba aşırı koruması ile ise pozitif ilişki (sınırdurum ve psikotik kişilik organizasyonu ile pozitif) bulunmuştur. Dutton (1995)'un çalışmasında utandıran, suçlayıcı baba tutumları sınırdurum kişilik organizasyonu (primitif savunmalar ve kimlik difüzyonu) ile pozitif ilişkili bulunurken sevmeyen baba tutumları primitif savunmalar ve gerçeklik testiyle pozitif ilişkili bulunmuştur. Dutton'un 1994 yılındaki çalışmasında ise reddedici baba tutumlarıyla sınır durum kişilik organizasyonu arasında pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır. Olumlu baba tutumlarıyla nevrotik kişilik organizasyonu (Igarashi, 2009), olumsuz baba

tutumlarıyla ise sınırdurum kişilik organizasyonu (Dutton, 1994, 1995; Igarashi, 2009) arasındaki ilişkiye işaret eden az sayıdaki çalışmanın da korelasyonel çalışmalar olduğu görülmektedir. Yukarıda detaylı incelendiği üzere, babalık tutumlarının kişilik organizasyonlarıyla bağlantılı olduğunu doğrudan veya dolaylı olarak ifade eden kuramsal açıklamalar ve bu ilişkiye dair az sayıdaki korelasyonel çalışma göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma ile söz konusu ilişkinin derinlemesine incelenmesinin (yordayıcı ilişkiler, olası karıştırıcı değişkenlerin kontrol edilmesi gibi) alanyazına katkı sağlanacağı değerlendirilmiştir.

1.3.2. Babalık Tutumları Açısından Antisosyal, Narsisistik ve Histriyonik Kişilik Bozuklukları

Kuramsal açıklamaların yanı sıra, yakın zamanda yapılmış çok sayıda çalışma da babalık tutumları ile kişilik bozuklukları/kişilik bozukluğu özellikleri arasındaki ilişkiye değinmiştir (örn.; Aycicegi ve ark., 2002; Batool ve ark., 2017; Cramer ve ark., 2015; Nordahl ve Stilles, 1997; Sarısoy, 2017; Thimm, 2010). Bu çalışmalar, babalık tutumları ile ilişkili olduğu düşünülen Antisosyal, Narsisistik ve Histriyonik kişilik bozukluğu özelinde bu bölümde detaylı olarak incelenmiştir. Bununla birlikte, alan yazında babalık ile kişilik organizasyonları arasındaki ilişkiye değinen kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Dutton, 1994, 1995; Mitoma ve ark., 2009). Baba-çocuk ilişkisine değinen kuramsal açıklamalar ve yapılan çalışmalar doğrultusunda, anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik değişkenlerinin kontrol edildiği durumda, olumlu baba tutumlarının nevrotik organizasyon düzeyini; olumsuz baba tutumlarının ise sınırdurum organizasyon düzeyini yordaması beklenmektedir. Babalık ile kişilik organizasyonları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma sayısının son derece kısıtlı oluşu ve bildiğimiz kadarıyla ülkemizde söz konusu ilişkiyi inceleyen bir çalışmanın bulunmaması dikkate alındığında bu çalışmanın alanyazındaki ilgili boşluğu gidermek açısından faydalı olabileceği düşünülmüştür.

Antisosyal Kişilik Bozukluğu, DSM-5'te başkalarının haklarını umursamama ve çigneme, yasal yükümlülüklere uymama, sık sık yalan söyleme ve sahtekarlık, sinirlilik ve saldırganlık, dürtüsellik ve geleceği tasarlamama, başkalarını incitme ve bundan vicdan azabı duymama örüntüleriyle tanımlanmaktadır (APA, 2013). PDM-2'ye göre ise genellikle sınırdurum ve psikotik kişilik organizasyonunda görülen

patolojik uçtaki katı antisosyal kişilik örgütlenmesinin karakteristik özelliği güç aramaktır (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Başka insanlardaki güç arayışını dizginleyen ve güç sosyal olarak uyumlu bir hale getiren empati ve ahlaki değerlerden bu kişiler yoksundur. Duygusal yaşamları oldukça fakir olup duygu gösterimleri çoğunlukla samimiyetten uzaktır ve manipülasyon amaçlıdır. Başka insanlara zarar verdikten sonra pişmanlık duymama ile karakterize olan bu kişiler, başka insanların ihtiyaçlarına karşı da kayıtsızdır (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Bursten (1973), bu kişilerin başkalarını manipüle etmek ve kandırmaktan keyif aldıklarını belirtmiştir. Psikodinamik yaklaşım, antisosyal kişilerin ailelerinde sevgi dolu, tutarlı ve koruyucu ebeveyn ilişkilerinin eksikliğine, zayıf ve depresif veya mazoşist özellikte anneye ve tutarsız, patlayıcı veya sadist özellikte babaya vurgu yapmaktadır (Abraham, 1935; Akthar, 1992; McWilliams, 2011). Johnson'a (1949) göre antisosyal kişilerde görülen empati ve vicdan eksikliği, süperegonun kusurlu olmasıyla alakalıdır. Yukarıda detaylı şekilde bahsedildiği üzere Freud (1912-1913, 1921, 1930), üst benlik gelişimi ile babalık arasında doğrudan bağlantı kurmuş, toplumsal yasaların ve vicdanın üst benlik aracılığıyla ruhsallığa taşındığını ifade etmiştir. Winnicot (1967, 1969) da babalıkla antisosyal kişilik arasında doğrudan bağlantı kurarak, babanın çocuktaki nefret ve saldırganlığı yöneltebileceği uygun bir nesne olmasına ve çerçevenin (yasalar, sınırlar), baba aracılığıyla sağlam şekilde kalmasına duyulan ihtiyaçtan bahsetmiştir.

Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde Antisosyal Kişilik Bozukluğu ile babalık tutumları arasındaki ilişkiye değinen bazı çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir (örn.; Batool, ve ark., 2017; Krastins ve ark., 2014; Sarısoy, 2017; Schorr ve ar., 2021). Batool ve arkadaşlarının (2017) yaptıkları çalışmada, izin verici/ihmkar baba tutumları ile AKB arasındaki pozitif ilişkiye erken dönem uyumsuz şemaların aracılık ettiği bulunmuştur. Anne ve baba tutumları ile AKB arasındaki ilişkinin incelendiği bir başka çalışmada ise sadece babanın aşırı koruması (müdahaleci yaklaşım, katı kurallar dayatma ve sorgusuz itaat bekleme, yüksek standartların dayatılması) ile Antisosyal kişilik bozukluğu arasında pozitif anlamlı ilişki saptanmıştır (Schorr ve ark., 2021). Sarısoy'un (2017) çalışmasında da hem baba reddi (fiziksel ve psikolojik olarak ulaşılabılır olmama, düşmanlık ve saldırganlık, sevgi ve ilginin yokluğu, fiziksel ceza, aşağılama, saygı göstermeme) hem de baba aşırı koruması, AKB ile pozitif anlamlı ilişkili bulunmuştur. Krastins ve arkadaşlarının

(2014) yaptığı çalışmada, eşlik eden depresyon ve anksiyete kontrol edildikten sonra, baba bakımının AKB'nu negatif yönde yordadığı saptanmıştır.

Doğrudan AKB ile babalık tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların yanı sıra, babalık tutumlarının antisosyal davranışlar üzerinde etkili olduğunu bildiren çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Olsen ve arkadaşlarının (2005) yaptığı çalışmada, baba katılımının (çocuğun bakımıyla ilgilenme, destekleme, ilgi gösterme) yüksek sosyal uyum ve düşük antisosyal davranışla ilişkili olduğu bulunmuştur. Batool ve arkadaşlarının (2017) bulgularının aksine, Patock-Peckham ve Morgan-Lopez'in (2010) çalışmalarında antisosyal davranışlar ile baba ihmali arasında bir ilişki bulunamazken, baba aşırı korumasıyla antisosyal davranışların negatif ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Başka bazı çalışmalarda ise babanın olmadığı ailelerde, çocukların antisosyal davranış gösterme ve suç işleme riskinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (örn.; Donsbuch ve ark., 1985; Matsueda ve Heimer, 1987; Sapmson, 1987;). Flouri ve Buchanan (2002)'nin yaptığı boylamsal çalışmada ise çocuğun 7 yaşındaki baba katılımının, 16 yaşındaki düşük antisosyal davranış olasılığını (hayatlarına polis müdahalesi olasılığı) öngördüğü bildirilmiştir. Bu çalışmalar babanın sosyalleşme, sosyal uyum becerileri, uygun öfke ifadelerinin öğrenilmesi, uygun biçimlerde rekabet etmeyi öğrenme becerilerindeki önemine vurgu yapan kuramsal açıklamalarla uyumlu görünmektedir. Yapılan çalışmalar genel anlamda babalık ile Antisosyal kişilik bozukluğu ve antisosyal davranışlar arasındaki ilişkiye vurgu yapmakla birlikte, çelişkili bulguların (bazı çalışmalarda baba ihmalinin bazılarında baba aşırı korumasının antisosyal davranışlar ile ilişkili olduğunun bulunmasının) varlığının, ölçüm araçlarının ve örneklemelerin farklılığından kaynaklanmış olabileceği düşünülmüş ve bu alandaki çalışmaların arttırılmasının faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

DSM-5'te düşlem veya davranışlarda büyülenme, beğenilme ihtiyacı ve eş duyum yapamama (başkalarının duygu ve gereksinimlerini anlama eksikliği) (APA, 2013) özellikleri ile tanımlanan Narsisistik Kişilik Bozukluğu'nun, Psikodinamik yaklaşıma göre karakteristik özellikleri; kişinin tutum, davranış ve değerlerinin sürekli dışarıdan onaylanmasına ihtiyaç duyması, empati eksikliği, kıyaslama, yoğun bir içsel boşluk ve anlamsızlık duygusu deneyimlemesidir (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Narsisistik kişilik, nevroten psikotik organizasyona kadar uzanan bir yelpazede

görülebilmekle birlikte (Lingiardi ve McWilliams, 2017) patolojik narsisizm genellikle sınır durum kişilik organizasyonu içerisinde (Kernberg, 1984) değerlendirilmektedir. Narsisistik hattın nispeten sağlıklı ucunda, empati ve başkalarına duygusal yatırım yapma noktasındaki yetersizlikleri sebebiyle insanlarla yakınlık kurmakta problemler yaşamalarına rağmen, hayatlarının geri kalan alanlarında (sosyallik, çekicilik, başarı) yeterli işlevselliğe sahip kişiler bulunurken, daha patolojik kısımda kimlik dağılmasından mustarip olan, dürtü kontrol eksikliği yaşayan, patlayıcı öfke reaksiyonları gösteren, başka insanlar için oldukça yıkıcı ve toksik olan kişiler bulunmaktadır (Kernberg, 1984 1975). Bu kişiler çoğunlukla sınırsız başarı, güç ve güzellik hakkında fanteziler kurup bu başarıları yakalayabildikleri durumda büyüklenmeci ve başkalarını küçümseyici davranabilir; çevreden başarılı olduklarına yönelik kanıtları alamadıklarında da kendilerini depresif ve utanç dolu hissedeilir, başarılı kişilere karşı ise yoğun kıskançlık duyabilirler (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Narsisistik kişilerde özsaygılarını sürdürmek için yoğun olarak kullanılan (Bradley ve ark., 2005) idealizasyon-devalüasyon savunma mekanizmasına da bağlı olarak görülen bu iki uçtaki narsisistik benlik algısı, farklı kuramcılar tarafından “kalın derili-ince derili” (Rosenfeld, 1987), “açık-gizli(utangaç)” (Akthar, 1989), “habersiz-aşırı tetikte” (Gabbard, 1989), “teşhirci-gizli” (Masterson, 1993), “kırılgan-büyüklenmeci” (Pincus ve ark., 2014; Pincus ve Roche, 2011) gibi farklı şekillerde isimlendirilmiştir.

DSM’in tarif ettiği narsisizm daha çok büyüklenmeci (grandiyöz) narsisizme denk gelmektedir. Psikodinamik alan yazında, narsisistik kişilerin ebeveyn ilişkilerinde kendilerini, çoğunlukla narsisistik uzantı (ebeveynleri tarafından ancak istenen biçimde davrandığı, istenen kişi olduğu durumda sevgi ve bakım alması) olarak yaşantıladığı vurgulanmaktadır (McWilliams, 2011). Bu durumda çocuk, ancak ebeveynin gizli ön koşuluyla sevilebilmekte ve kabul edilebilmektedir. Bu kavram, Winnicot (1958, 1960)’ın “sahte kendilik” kavramıyla örtüşmektedir. Ebeveynin ön koşuluyla işbirliği yapan çocuk, gerçekte olanı değil başkalarının kabul edilebilir olduğunu öğrendiği kimliği sergiler. Narsisistik kişiliklerin erken dönem ebeveyn ilişkilerinde sıkça görülen bir diğer özellik de ebeveynin aşırı övgüsü veya yergisidir (ilkel idealizasyon-devalüasyon). Fernando (1998), aşırı övgü ve hoşgörüyü narsisizmin patolojik bir boyuta gitmesindeki birincil sebep olarak görmüştür. Sürekli

eleştirilme veya sürekli övülme, gerçekçi bir özsaygının gelişmesine engel olmaktadır (McWilliams, 2011).

Psikanalitik alan yazında babalık ile narsisizm ilişkisine doğrudan vurgu yapan kişi ise Heinz Kohut olmuştur. Kohut (1971, 1978)'e göre erken dönemdeki sağlıklı narsisistik görüngünün (teşhirci büyüklenmecilik- “anne bak ne kadar muhteşemim”) ebeveynler tarafından onaylanması gerekmekte, aksi takdirde patolojik narsisizm gelişmektedir. Kohut (1977), sağlıklı gelişim için gerekli diğer gelişimsel ihtiyaç olan idealizasyon için ise babaya vurgu yapmaktadır. Baba çocuğuyla empatik bir ilişki kurarak idealizasyona alan açıp bipolar kendiliğin bütünlüklü hale gelmesine yardımcı olmaktadır.

Winnicott'un “sahte kendilik” kavramı (1958, 1960), narsisistik patolojiyle benzerlik göstermektedir. Sahte kendilik; çocuğun öznel tüm güçlülüğü doyurulmadığında, çocuk aşamalı olarak değil de aniden ve sert bir biçimde gerçeklikle karşı karşıya kaldığında, kendiliğinden ödün vermek pahasına dışsal gerçekliğe uyum sağlamak zorunda bırakıldığında, yalnız başına kalabilme kapasitesi desteklenmediğinde, kısacası çocuğun sağlıklı gelişimi için ihtiyaç duyduğu “yeterince iyi annelik” ve “kucaklayıcı çevre” sağlanmadığında gelişmektedir. Yukarıda detaylı şekilde incelendiği üzere babalık, Winnicott'un kuramında gerek “birincil annelik meşguliyeti” sırasında anne-bebek çiftini koruması ve anneye destek olması (Winnicott, 1957), gerekse çocuğun yalnız başına kalabilme kapasitesi için gerekli olan üçlü ilişkide sınır koyan özelliğiyle (Winnicott, 1958) ve doğrudan çocukla kurduğu ilişki bağlamında son derece önem arz etmektedir. Bu sebeplerden ötürü Winnicott'un kuramı açısından da babalık ile narsisizm arasında ilişki kurmak mümkündür.

Psikanalitik alan yazın dışındaki alan yazının da (Millon, 2011, 2012; Schore, 1994; Ronningsgam, 2005) teorik olarak narsisizmi ebeveyn/bakım veren-çocuk ilişkisi üzerinden açıkladığı ancak genel olarak baba üzerinden, baba-çocuk ilişkisine özel ayrı bir yaklaşım getirmediği görülmektedir. Bununla birlikte bazı araştırmacılar, patolojik narsisizm gelişiminin önlenmesinde önemli olan gerçekçi bir özsaygı ve benlik değerinin gelişiminde, babaların yeteri kadar katılımı (Grossmann ve ark.,2002) ve çocuklarıyla oyun oynamalarının (Paquette, 2004) belirleyici olduğunu öne sürmüştür.

Alan yazında Narsisistik Kişilik Bozukluğu için babanın önemine vurgu yapan başka çalışmalar da mevcuttur: Örneğin, Valashjardi ve arkadaşlarının (2020) yaptıkları çalışmada, erkek katılımcılar için baba aşırı korumasının/müdahaleciliğinin hem büyüklenmeci hem de kırılabilir narsisizmin yordayıcısı olduğu saptanmıştır. Cramer (2015) ise ihmalkar baba tutumlarının büyüklenmeci narsisizmi pozitif yönde, duyarlı babalık tutumlarının ise negatif yönde yordadığı ancak kırılabilir narsisizmle babalık tutumlarının değil, ihmalkar anne tutumlarının ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Cramer, Kohut (1978)'un kuramıyla uyumlu şekilde, aşırı kontrolcü olmayan ve duyarlı olan ebeveynin varlığını, optimal hayal kırıklıklarının sağlanması ve sağlıklı gelişimin desteklenmesi açısından önemli bulmuştur. Modestin (1998) da NKB ile baba aşırı koruması arasında pozitif, baba bakımı (sevilme, kabul görme, ilgilenilme ve anlayış görme) ile arasında ise negatif anlamlı ilişki olduğunu tespit etmiştir. Başka bir çalışmada ise izin verici/ihmalkar baba tutumu ile NKB arasındaki ilişkiye erken dönem uyumsuz şemaların aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Batool ve ark., 2017). Schie ve arkadaşlarının (2020) çalışmalarında baba aşırı korumasının büyüklenmeci ve kırılabilir narsisizmi pozitif yönde yordadığı; baba bakımının ise narsisizm türleriyle ilişkili olmadığı bildirilmiştir. Baba bakımı ve katılımıyla narsisizm ve NKB arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmalar, baba-çocuk ilişkisinin narsisizm açısından önemli olduğunu ileri süren kuramsal açıklamalarla örtüşüyor görünmektedir. Buna karşın, anne ve baba tutumları açısından bulgulardaki farklılıklar (bazı çalışmalarda baba aşırı koruması ilişkili bulunurken bazı çalışmalarda hem anne hem baba bakımı ilişkili bulunup ebeveyn aşırı korumasının ilişkili bulunmaması gibi) baba-çocuk ilişkisinin narsisizm açısından daha detaylı incelenmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Histeri kelimesinden türemiş olan (Novais ve ark., 2015) Histriyonik Kişilik Bozukluğu DSM-5'te, aşırı duygusallık ve ilgi çekme arayışı ile karakterize olup cinsel anlamda baştan çıkartıcı, aniden değişen sıkı duygular, ilgi çekmek için dış görünüşün kullanılması, yapmacık davranışlar ve abartılı duygular, kolay etki altında kalma ve ilişkilerin olduğundan daha yakın olması gerektiğine inanma gibi semptomolojik tanı kriterlerine sahiptir (APA, 2013). PDM-2'ye göre bu kişilik örgütlenmesi genellikle nevrotik ve sınır durum organizasyon içerisinde yer almakta olup histerik kişilik daha çok yüksek işlevsellik düzeyini ifade ederken histriyonik kişilik, sınır durum ve

psikotik organizasyondaki dinamikleri işaret etmektedir (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Histriyonik kişilik cinsellik, cinsiyet ve bu kavramların güç ile olan ilişkisiyle meşgul olmakla karakterizedir. Bu kişiler bilinçdışı bir şekilde kendi cinsiyetlerini güçsüz ve aşağı görürken karşı cinsiyeti güçlü, korkutucu ve değerli görürler (McWilliams, 2011). Tipik olarak dikkat çekici ve baştan çıkarıcı olarak görünürler. Bilinç dışı bir yerden güçlü olan cinsiyeti baştan çıkararak güç elde etme amacındadırlar. Cinselliğin bu biçimde kullanılması korku ve zayıflık duygularını uzaklaştırmaya yarayan bir savunma olarak yorumlanır. Bu kişilerin (heteroseksüel olanlar) erken dönem ebeveyn ilişkileri incelendiğinde, çoğunlukla aynı cinsiyetten ebeveyn tarafından hayal kırıklığına uğratılma ve karşı cinsiyetten ebeveyn tarafından aşırı uyarılma deneyimleriyle büyüyen kişiler oldukları görülmektedir. Psikanalitik alan yazında, Histriyonik kadınların babalarının baştan çıkarıcı ve korkutucu olduğu vurgulanmıştır (Herman, 1981; Slipp, 1977). Histriyonik kişiler, annelerini soğuk, depresif veya beceriksiz olarak tanımlarken babalarını oldukça güçlü bireyler olarak tarif etmektedirler (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Histriyonik kişilerin ailelerinde karşı cinsiyete yüklenen aşırı değer ve tutumlar ile de sıklıkla karşılaşmaktadır (McWilliams, 2011). Mueller ve Aniskiewitz (1986), Histriyonik kişilerin babalarının sahiplenici ve narsisistik olduğunu, çocuklarıyla ilişkilerinde çocuklarını kendilerinin bir uzantısı olarak gördüklerini, annelerin ise yetersiz olduğunu vurgulayıp histerinin etiolojisini bu özelliklerdeki anne ve baba kombinasyonu üzerinden açıklamaktadır.

Millon (1981, 2011) ise HKB'nun etiolojisini Davranışçı kuram temelinde açıklamaktadır. Millon (2011)'e göre bu kişilere verilen pekiştirme düzensiz ve yoğundur. Bakıcılar düzensiz aralıklarla yoğun uyarılar verdikleri için bu kişiler sonraki dönemde de yoğun uyarım ihtiyacı ve içsel pekiştirme yerine dışsal ödüllere, uyarılara ihtiyaç duymaktadırlar. Ceza ise son derece öngörülemezdir (Millon, 1981). Aşırı uyarılmaya yaptığı vurguyla Millon'ın yaklaşımıyla benzerlik gösterse de Psikanalitik alan yazın, cinsel uyarılma ve ebeveyn cinsiyetinin önemine yaptığı vurguyla diğer alan yazınlardan farklılaşmaktadır.

Modestin'in (1998) yaptığı çalışmada HKB ile baba bakımı arasında negatif, baba aşırı koruması ile arasında ise pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu saptanmıştır. Sarısoy'un (2017) çalışmasında ise hem anne hem de baba reddi ile HKB arasında pozitif anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Batool ve arkadaşlarının (2017) genç

yetişkinlerde sadece baba tutumlarını ölçerek yaptıkları çalışmada ise erken dönem uyumsuz şemaların izin verici/ihmkar baba tutumları ile HKB arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu bulgular yazarlar tarafından, baba ilgisindeki eksikliğin çocuklarda bir boşluk yarattığı, çocukları aşırı duygusallığa ve ilgi arayışına ittiği, erken dönem uyumsuz şemaların ise duygusallık ve ilgi arayışını arttırdığı şeklinde yorumlanmıştır. Psikanalitik alan yazın açısından HKB’nda aile içi dinamikler ve baba tutumları son derece önem arz etmesine karşın, bu konuda yapılmış çalışma sayısının oldukça kısıtlı olduğu ve ilgili araştırmalarda da çelişkili bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. Kuramsal açıklamalarla uyumlu şekilde baba tutumlarının HKB ile ilişkili olduğunu gösteren az sayıda çalışmada ise annelik tutumları, mizaç ve travmalar gibi olası karıştırıcı değişkenlerin etkisi kontrol edilmemiştir (Batoool ve ark., 2017; Modestin, 1998; Sarısoy, 2017)

Babalık tutumlarıyla ilgili çalışmalar son 30 yıl içerisinde artış göstermekle beraber gerek çelişkili araştırma bulguları gerekse söz konusu araştırmaların çoğunluğunda baba tutumları-kişilik bozuklukları/kişilik bozukluğu eğilimleri arasındaki ilişkiyi etkileyebilecek olası karıştırıcı değişkenlerin kontrol edilmemiş olması nedeni ile araştırmacılar, bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir (Amato,1994; Paquetta, 2004; Pleck ve Masciadrelli, 2004). Bunun yanı sıra, konu ile ilgili olarak gerçekleştirilmiş olan araştırmaların çoğu yordayıcı ilişkiler yerine korelasyonel ilişkilere odaklanmıştır (örn.; Batoool ve ark., 2017; Dutton, 1995; Krastins, 2004; Timmerman ve Emmelkamp, 2005). Babalık pratikleri kültüre göre değişkenlik göstermektedir (Lamb, 2004), buna karşın ülkemizde kişiliğin babalık açısından incelendiği çalışmalar kısıtlıdır (Sarısoy, 2017; Akıncı, 2020). Bu kapsamda, bir önceki bölümde belirtildiği üzere, kişilik organizasyonları ile babalık tutumları ilişkisine odaklanan çalışma sayısının kısıtlılığı da göz önüne alınarak bu çalışmada, anne tutumları ile kişilik ile ilişkisi aşağıda detaylı olarak açıklanan travmalar ve bilişsel esnekliğin kontrol edilerek babalık tutumları ile Antisosyal, Narsisistik ve Histriyonik kişilik bozukluğu eğilimlerini ve kişilik organizasyonları arasındaki korelasyonel ve yordayıcı ilişkileri incelemenin alan yazındaki ilgili boşlukları doldurmak açısından faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın zamanda, kişilik bozuklukları özelindeki terapötik uygulamalarda, anne

tutumları kadar baba tutumlarına da odaklanılmasının gerekli olduğuna ilişkin bakış açısını da destekleyeceği düşünülmüştür.

1.4. TRAVMA ve KİŞİLİK

1.4.1.DSM ve PDM Yaklaşımlarına Göre Travma

DSM-5'e göre travma, ciddi yaralanma veya cinsel saldırı gibi kişinin, kendisinin veya başkalarının yaşamını tehdit eden olaylara maruz kalması durumudur. Fiziksel, cinsel istismar, kaza, savaş, doğal afetler gibi olaylar travma türleri arasında yer almaktadır. Travma tekil bir olay şeklinde olabileceği gibi uzun süreli bir mağduriyet dönemi şeklinde de olabilir (APA, 2013). TSSB tanı kriterleri içerisinde yer alan ve travmatik olaya farklı boyutlarda verilen tepkiler tanımlanmıştır, bunlar: istemsiz bir biçimde olaya ilişkin anıların tekrarlı biçimde hatırlanması, olayla ilgili tekrarlayan düşler, olay yeniden oluyormuş gibi deneyimleme ve geçmişe dönüşler, olay anını hatırlayamama, kendisine ve dünyaya dair olumsuz düşünceler, kendisini ve dünyayı suçlama gibi bilişsel tepkiler; olaya ilişkin duygu ve düşüncelerden kaçınma, olayla ilgili dışsal anımsatıcılardan kaçınma, olayla ilgili uyarılara fizyolojik tepki verme, insanlara ya da nesnelere yönelik saldırganlık, kendisine zarar veren davranışlar, her an tetikte olma, irkilme tepkileri, önemli etkinliklere katılmama ve ilgide azalma gibi davranışsal tepkiler, sürekli bir biçimde olumsuz duygusal durumlar içerisinde olma ve olumlu duygular yaşayamama, olayı çağrıştıran uyarılarla karşılaşıldığında yoğun ruhsal sıkıntı yaşama gibi duygusal tepkilerdir (APA, 2013).

Travmanın olumsuz etkilerine ilişkin psikodinamik yaklaşım, DSM yaklaşımıyla oldukça benzerlik göstermektedir. Psikodinamik formülasyon travmanın yarattığı şok, travma karşısında yaşanan kırılma ve çaresizliğe vurgu yaparak; travmanın zihinsel işleyişi, duygu deneyimini, özdeşleşmeyi, simgeleştirme ve fantezi kapasitesini bozup olağan gelişimi sekteye uğratabildiğini ifade etmektedir. (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Psikanalitik kuramın ortaya çıkışını da travma ekseninde değerlendirmek mümkündür zira Freud (1893-1895) histerik semptomların (konversiyonel semptomlar) bastırılan travmatik anılar ve duygusal çatışmalar sonucunda geliştiğini, gözlemlediği kadınlardaki histerinin özellikle çocukluk çağında yaşanan cinsel istismar ve ensest sebebiyle ortaya çıktığını ifade etmiştir.

“Nachträglichkeit” kavramıyla (1893-1895), çocukluk döneminde yaşanan cinsel travmanın duygusal yoğunluğu düşük olsa bile ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde bunun anlamlandırılmasıyla birlikte travmatik bir etki yarattığı ve semptom oluşturduğunu belirtmiştir. Freud (1905), daha sonra gerçek bir travmanın varlığı düşüncesinden vazgeçmiş, analiz sırasında histeri hastalarının aklına gelen travmatik anıların, çocuk cinselliğine bağlı bilinçdışı arzu ve fantezilerden kaynaklandığını öne sürerek kuramını revize etmiştir. Bu yeni yaklaşıma göre yalnızca çocukluğunda cinsel travmaya maruz kalan kişiler değil tüm insanlar çatışmalı cinsel dürtülerden etkilenir ve çocuk cinselliği, Oedipus çatışması gibi kaçınılmaz evrensel çatışmalara yol açar.

Buna karşın, gerçek travmatik deneyimler (gerçek dünyada yaşantılanan travmalar) Psikanalitik gelenek içerisinde etkisini kaybetmemiştir. Ferenczi (1949), travmaya verilen ana tepkinin bastırma değil disosiyasyon savunması olduğunu ve travma üzerine çalışılmadığı ve çözülmediği durumlarda, travmanın farklı alanlarda yaşam boyu süren olumsuz bir etki göstereceğinden bahsetmiştir. Mahler (1968) ise erken dönem travmanın, simbiyotik ilişkiden çıkıp normal gelişimsel sürece geçişi bozabileceğini ifade etmektedir. Ferenczi (1949)’dan sonraki süreçte, giderek daha fazla sayıda kuramcı/araştırmacı, erken bağlanmadaki ilişkisel travmaların (Schore, 2002), enstest ve cinsel istismarın özellikle sınırdurum dinamiklerin gelişiminde son derece etkili olduğunu öne sürmeye başlamıştır (Herman, 1992; Wolf ve Alpert, 1991). Bu kapsamda travmanın tanımı, dehşet verici tek bir olay olmaktan çıkıp, ilk bakım verenlerin gelişmekte olan çocuğun psikolojik ihtiyaçlarını karşılamadaki başarısızlıklarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir (McWilliams, 2011). Bu noktada DSM ve PDM yaklaşımları birbirinden farklılaşmaktadır. DSM’in tarif ettiği dışsal, nesnel travmalar PDM yaklaşımında da travma olarak kabul edilmekle birlikte, PDM normal gelişim için çocuğun ihtiyaç duyduğu bakımın karşılanmasındaki kronik başarısızlıkları da travma olarak ele almaktadır. Örneğin Winnicott (1958) için travma, cinsel istismar gibi dehşet verici bir olaydan ziyade çocuğun ihtiyaç duyduğu “yeterince iyi annelik” ve “kucaklayıcı çevrenin” olmayışıdır. Khan (1963), Winnicott’ın kuramından faydalanarak, geriye dönüp bakıldığında travma olarak adlandırılmayacak olayların çocukluktan ergenliğe kadar birikerek travmatik bir etki yaratabileceğini ifade ederek “kümülatif travma” terimini ortaya atmıştır. Bununla

birlikte, Leowald (1980) ve Kernberg (1975, 1976, 1980, 1984) gibi dürtü kuramını temel alan çağdaş teorisyenler, Jacobson'ın (1964, 1971) yaklaşımına benzer şekilde, dürtülerin erken dönem ebeveyn ilişkilerinden son derece etkilendiğini öne sürerek dışsal faktörlerle içsel faktörlerin birbirinden bağımsız olmadığını ifade etmişlerdir.

1.4.2. Travma ve Kişilik Organizasyonları

Travmanın yarattığı geçmişe dönüşler, olayı tekrar yaşıyormuşçasına deneyimlenen görüntü, ses ve duyular, derealizasyon ve depersonalizasyon, travmatik olayın tamamına veya belirli bir bölümüne ilişkin hafıza kayıpları gibi algısal değişiklikler; zaman ve mekan algısında bozulmalar yaratabilmekte ve gerçeklik testini bozabilmektedir. Ego işlevlerinde meydana gelen hasar, kendilik ve kişisel deneyimlerdeki sürekliliğin bozulması ve deneyimleri bütünleştirememesi gibi sorunlara yol açabilmektedir (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Sinirbilim alanında yapılan ve kuramsal açıklamaları destekler yöndeki bazı çalışmalar (örn.; Fertuck ve ark., 2006; van der Kolk, 2003) erken dönem travmalarının duygu düzenleme gibi yürütücü işlevlere zarar verdiğini göstermiştir. Bozulan bu işlevler, aynı zamanda yukarıda bahsedildiği üzere kişilik organizasyonunun belirleyici özelliklerindedir. Psikodinamik yaklaşıma göre erken dönem travmaları, yaşamın ilerleyen dönemlerinde bireyin, kişilik organizasyonu düzeyinde daha patolojik bir noktada kalmasına yol açabilmektedir. Yine Psikodinamik yaklaşıma göre yetişkinlik döneminde yaşanan travmalar da kişilik gelişim seviyesinin sağlıklı uçtan daha patolojik uca kaymasına neden olabilmektedir, örneğin, yüksek seviyede bir stres veya travma durumu nevrotik kişilik organizasyonuna sahip birinin sınır durum kişilik gelişim seviyesine gerilemesine sebep olabilmektedir (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Travma özellikle yoğun ve sürekli ise kişinin o ana kadar var olan çevresel, genetik ve psikolojik dayanıklılık faktörlerini etkisiz kılp, duygu düzenleme becerilerini, olağan savunma mekanizmalarını ve bilişsel işlevlerini bozarak sağlıklı psikolojik gelişimi de geriye götürebilmekte ve gelişimsel başarıyı silip atabilmektedir (De Bellis, 2001; Terr, 1989).

Alan yazındaki bazı çalışmalar (örn.; Espinosa ve Rudenstine, 2018; Fuchshuber ve ark., 2019; Kitamura ve Nagata, 2014) da travma ile kişilik organizasyonları arasındaki ilişkiye vurgu yapmıştır. Örneğin; Fuchshuber ve

arkadaşlarının (2019) çalışmasında, çocukluk çağı travmalarının (fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve duygusal istismar) gerileyen kişilik organizasyonu düzeyini (örneğin nevrotik gelişim seviyesinden sınır durum gelişim seviyesine gerileme) anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kitamura ve Nagata (2014)'ün çalışmasında ise çocuklukta istismar geçmişinin sınır durum kişilik organizasyonunu yordadığı saptanmıştır. Başka bir çalışmada da yaşam boyu travmaya (duygusal, fiziksel ve cinsel istismar, diğer dışsal/nesnel travmalar) maruz kalma düzeyinin primitif defanslar ve kimlik difüzyonunu yordadığı tespit edilmiştir (Espinosa ve Rudenstine, 2018).

1.4.3. Travma ve Kişilik Özellikler/Bozuklukları

Travmanın kişilik bozukluklarının ana sebeplerinden biri olduğu fikri uzun süredir alan yazında varlığını sürdürmektedir (Hermann, 1992; van der Hart ve ak., 2006). Freud (1920) travmatik deneyimi, kısa süre içerisinde dışarıdan gelen ve özümsemeyecek kadar güçlü bir deneyim olarak tarif etmektedir. Dışarıdan gelen yoğun uyaran, kişinin baş etme kapasitesini (koruyucu kalkan) aşarak korku ve yaşama yönelik tehdit dolayısıyla ortaya şok etkisi çıkarmaktadır. Bilinçte temsil edilemeyen travmatik deneyim bastırılarak bilinç dışına itilmekte ve bu travmatik deneyim psikopatolojiye neden olmaktadır. Hermann (1992) da benzer biçimde, travmatik deneyimin olağanüstü olduğunu ve kişinin hayata olan sıradan adaptasyonunu bozduğunu ifade etmektedir. PDM-2 incelendiğinde farklı kişilik örgütlenmelerinin etiolojisinde erken dönem travmaların varlığı dikkat çekmektedir (Lingiardi ve McWilliams). Hermann (1992) “karmaşık travma” adını verdiği, genellikle çocukluk yaşlarında başlayan ve sonraki yaşamda da tekrar eden travmatik olaylara maruz kalmanın kişilik sisteminde değişikliklere yol açtığını öne sürmüştür. Araştırmalar da özellikle travma deneyiminin (hem ebeveynin yetersiz bakımından kaynaklı travmalar hem de dışsal/nesnel travmalar, özellikle de karmaşık travma) erken yaşlarda deneyimlenmesinin kişilik bozuklukları, güven sorunları ve düşük özsaygı için risk oluşturduğunu göstermektedir (örn; Linehan, 1993; Briere ve Spinazzola, 2005; Ford ve Courtois, 2009; Herman, 1992). Bununla birlikte travmanın alışlagelmiş baş etme stratejilerini ve adaptasyonu bozma özelliği sebebiyle yetişkinlik döneminde de

kişilikte değişiklikler meydana getirdiği ifade edilmiştir (örn.; Golier ve ark., 2003; Bramsen, 1999; Resnick ve ark., 1989).

Travma ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiyi inceleyen çok sayıda çalışma, travmanın kişiliğin bozukluğu görülmesinde önemli bir rol oynadığı fikrini destekler niteliktedir. Örneğin Southwick ve arkadaşlarının (1993) yaptıkları çalışmada, savaş gazilerinde yüksek oranda Kaçınan, Obsesif-Kompulsif ve Borderline Kişilik Bozukluğu olduğunu tespit etmişlerdir. Resnick ve arkadaşlarının (1989) Vietnam savaşı gazileriyle yaptıkları çalışmada, savaşa maruz kalma düzeyinin yetişkinlik öncesi antisosyal davranışlarla ilişkili olmadığı ancak yetişkin antisosyal davranışlarını yordadığı ve yetişkin travmasının antisosyal davranışın gelişiminde rol oynayabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Boolinger ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında da TSSB tanısı alan savaş gazilerinin %79'unun en az bir tane kişilik bozukluğu tanısı aldığı, en sık görülen kişilik bozukluklarının ise Kaçınan, Paranoid, Obsesif-Kompulsif ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu olduğu bildirilmiştir. Ülkemizde deprem sonrası TSSB tanısı alan kişilerle yapılan bir çalışmada en sık görülen kişilik bozuklukları Kaçınan, Obsesif-Kompulsif, Bağımlı ve Paranoid Kişilik Bozuklukları olarak tespit edilmiştir (Özçetin ve ark., 2008).

Cezaevi örneğinde yaşam boyu travma ile Antisosyal kişilik bozukluğu arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada travma türlerinden (cinsel, fiziksel ve suça bağlı travma) sadece fiziksel travmanın Antisosyal kişilik bozukluğunu yordadığı gözlenmiştir (Gobin ve ark., 2015). Başka bir çalışmada yüksek ihanet travmasının (aile üyeleri, romantik partner gibi yakın çevre tarafından gerçekleştirilen travma) erkeklerde Antisosyal Kişilik Bozukluğunu yordadığı gözlenirken, kadınlarda düşük ihanet travmasının (deprem, sel gibi kişilerarası olmayan travmalar) Antisosyal Kişilik Bozukluğunu yordadığı tespit edilmiştir (Matthew ve ark., 2020). Bir başka çalışmada yaşam boyu travma maruziyetinin Şizotipal kişilik bozukluğunu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Powers ve ark., 2009).

Söz konusu araştırmaların çoğunluğunda Kaçınan, Antisosyal, Paranoid ve Borderline Kişilik Bozukluğunun travmayla ilişkili olduğu sonuçlarına ulaşılsa da az sayıda çalışma Narsisistik, Bağımlı ve Şizotipal kişilik bozukluklarının da travma ve TSSB ile ilişkili olduğunu bildirmektedir (örn.; Pietrzak ve ark., 2011; Powers ve ark., 2009; Özçetin ve ark., 2008.). Alan yazın incelendiğinde, travma ile kişilik

bozuklukları ilişkisini inceleyen çalışmaların çoğunluğunun kesitsel çalışmalar olduğu ve halihazırda TSSB tanısı almış kişilerle yapıldığı görülmektedir. Bahse konu araştırmalarda, travmanın kişilik bozukluğu üzerinde etkili olduğu yönündeki açıklamalar yoğunlukta olmakla birlikte, travma öncesindeki kişilik bozukluğunun travmaya maruz kalma veya TSSB geliştirme olasılığını arttırabileceğine yönelik bazı çalışmalar da mevcuttur (örn.; Axelrod ve Morgan, 2005, Bachar ve diğerleri, 2005, Bramsen ve diğerleri, 2000, Gunderson ve Sabo, 1993, Marzillier ve Steel, 2007). Bununla birlikte travma değişkeni için yaşam boyu travmanın ölçüldüğü çalışma sayısının oldukça sınırlı olması (Gobin ve ark., 2015; Powers ve ark., 2009; Matthew ve ark., 2020) bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Erken dönem travmaları içerisinde hem bakım verenlerin yeterince iyi bir bakım vermemesi (duygusal veya fiziksel ihmal, bebeğin ihtiyaçlarının yeterince iyi karşılanmaması gibi) (McWilliams, 2011) hem de dışsal/nesnel travmalar (ciddi hastalıklar, ölümlerle karşılaşma veya ciddi yaralanmalar, cinsel veya fiziksel istismar, deprem gibi doğal afetler, birincil bakım verenlerin ölümü gibi) (APA, 2013) bulunmaktadır. Çalışmamızda, yeterince iyi bir ebeveynlik yapmaktan kaynaklı travmalar (örneğin ihmal ve aşırı koruma/aşırı boğucu tutumlar) ebeveyn tutumları içerisinde değerlendirilmiş olup, DSM yaklaşımına göre travma tanımı ile uyuşan fiziksel ve cinsel istismar gibi travmalar, ebeveyn tarafından gerçekleştirilmiş olsa bile dışsal/nesnel travmalar bağlamında değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra çalışmamızda sadece çocukluk çağı travmaları değil, yaşam boyu deneyimlenen dışsal/nesnel travmalar ölçülmüştür.

Travmanın kişilik bozuklukları ve kişilik organizasyonu ile olan ilişkisi, kişilik organizasyonunun olağan gelişimini bozabileceği, mevcut kişilik organizasyonu düzeyinde gerilemeye (örneğin nevrotik organizasyondan sınır durum ve psikotik organizasyona) sebep olabileceği gibi özellikleri göz önünde bulundurularak, bu çalışmada babalık tutumları ile kişilik bozukluğu eğilimleri ve kişilik organizasyonu arasındaki ilişkinin daha net bir şekilde incelenmesi için nesnel travmatik yaşantıların (ebeveyn kaynaklı olup olmadığına bakılmaksızın, DSM yaklaşımına göre travma tanımı içerisine giren yaşantılar) kontrol edilmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür. Bunun yanı sıra, alan yazında nesnel travmalar ile kişilik organizasyonları, NKB ve HKB ve genel olarak kişilik bozukluğu eğilimleri ile ilgili araştırma sayısının kısıtlılığı

göz önünde bulundurularak, nesnel travmalar ile kişilik bozukluğu eğilimleri ve psikodinamik kişilik organizasyonları arasındaki ilişkinin de bu çalışmada ayrıca incelenmesinin alan yazına katkı sağlayabileceği öngörülmüştür.

1.5. BİLİŞSEL ESNEKLİK

1.5.1. Bilişsel Esneklik Tanımı

Bilişsel esneklik, içerisinde bulunulan durumun değişen gerektirdiklerine göre hedefleri, düşünce ve davranışları değiştirme yeteneğini ifade etmektedir (Dennis ve Vander Wal 2010; Lezak, 1995; Lieberman ve ark., 2015). Bilişsel esneklik, üç temel alandan oluşmaktadır: zor durumları kontrol edilebilir olarak algılama eğilimi, yaşamda ortaya çıkan durumların ve insan davranışlarının olası alternatiflerinin olabileceğini algılama becerisi ve zor durumları çözebilmek için birden çok sayıda farklı çözüm üretebilme yeteneği (Dennis ve Vander Wal 2010). Bazı diğer araştırmacılar, iki veya daha fazla görev arasında geçiş yapabilme (Miyake ve ark., 2020), aynı anda birden fazla şey düşünebilme (Cartwright, 2008) gibi becerileri de bilişsel esneklik kapsamında değerlendirmektedir. Bilişsel esneklik, yönetici işlev becerilerinin temel bileşenlerinden biri olarak görülmektedir (Malooly ve ark., 2013; Miyake ve ark., 2020; Zelazo ve Carlson, 2012). Miller ve Cohen (2001), bu becerinin yeni yaşam koşullarına uyum sağlamak açısından hayati önem taşıdığını ifade etmiştir. Bilişsel esneklikte bozulma, alzheimer (Tatsuoka ve diğerleri, 2013), obsesif-kompulsif bozukluk (Gruner ve Pittenger, 2017), şizofreni (Minassian ve diğerleri, 2005), otizm (Romero-Munguia, 2008), dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (Mary ve diğerleri, 2016) ve anoreksiya nervoza (Zastrow ve diğerleri, 2009) gibi birçok nöropsikiyatrik veya psikiyatrik bozuklukta görülmektedir. Alan yazın bilişsel esnekliğin çoğunlukla genetik faktörlerden etkilendiğini vurgular nitelikte olmakla birlikte (Rosa ve ark., 2010; Vallender ve ark., 2009; Zhang ve ark., 2018) bilişsel esnekliğin çevresel faktörlere de (LeClercq ve ark., 2023; Theeault-Couture ve ark., 2022) bağlı olduğuna ve bu becerinin bireyin maruz kaldığı uyaranlardan etkilenecek yaşam boyunca değişebilen (Anderson, 2002; Macario, 1991; Wecker ve Kremer, 2005) bir özellikte olduğuna dair çalışmalar da mevcuttur.

1.5.2. Bilişsel Esneklik ve Kişilik Bozuklukları

Bilişsel esneklik ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar sınırlı sayıdadır (örn.; Grant ve Chamberlain, 2023; Louise ve ark., 2015). Louise ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında, Şizotipal kişilik özellikleri ile bilişsel esneklik arasındaki ilişki incelenmiş ve bilişsel esneklik düzeyi ile şizotipal kişilik özellikleri arasında negatif anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. OKKB'si bulunan bir grup ile kontrol grubunun karşılaştırıldığı bir çalışmada ise OKKB grubunun bilişsel esneklik düzeyinin kontrol grubuna kıyasla daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Paast ve ark., 2006). Grant ve Chamberlain'in (2023) çalışmasında ise AKB olan grubun psikiyatri tanısı olmayan gruba kıyasla bilişsel esneklik düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Antisosyal Kişilik Bozukluğu ile bilişsel esneklik ilişkisini doğrudan inceleyen başka bir çalışma bildiğimiz kadarı ile bulunmamaktadır. Genel olarak yürütücü işlevler ile AKB arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların da tutarlı sonuçlar vermediği bildirilmektedir (Fitzgerald ve Demakis, 2007). Örneğin; Antisosyal KB ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkiye yönelik bir çalışmanın bulguları, AKB olan kişilerin AKB olmayan kişilere kıyasla daha düşük bilişsel esneklik düzeyine sahip olduğunu ancak AKB ile birlikte psikopatisi olan kişilerin sağlıklı kişilerle benzer bilişsel esneklik düzeyi gösterdiği yönündedir. (Pera-Guardiola ve ark., 2006). İlgili çalışmada, DSM tanı kriterlerine göre AKB tanısı alan mahkumlara ayrıca psikopati ölçeği de verilmiş ve AKB'nun ağırlıklı davranışsal unsurlara dayanan tanı kriterinin ötesinde, bu kişilerde psikopatik dinamikler olup olmadığı da araştırılmıştır. Söz konusu çelişkili bulgular, psikopatisi olan kişilerin diğer insanları kendi çıkarları için kullanma ve manipüle etmesi için yüksek düzeyde yönetici işlevlere sahip olması gerektiği fikri (Babiak ve ark., 2010; Brazil ve ark., 2016) ile açıklanmaktadır.

Bazı alanyazın çalışmaları da yürütücü işlevlerdeki bozulma ile kişilik bozuklukları arasındaki pozitif ilişkiye vurgu yapmaktadır. Örneğin, Burgess (1992), B kümesi kişilik bozukluklarıyla (narsisistik, histriyonik, borderline, antisosyal), Coolidge ve arkadaşları (2009), Histriyonik ve Paranoid KB haricindeki tüm kişilik bozuklukları ile Coolidge ve arkadaşları (2004), Borderline, Histriyonik, Kaçınan ve Bağımlı KB ile Farmer (2000) ve Roitman (2004) ise Şizotipal KB ile yürütücü işlevlerde yaşanan bozulma arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

Yürütücü işlevlerdeki bozulmanın zayıf öz denetim, dürtüsellik, duygusal sürekliliğin olmayışı (stabilitenin olmayışı) ve katı bilişlerle ilişkili olduğu bildirilmektedir (Lezak, 1982). Yürütücü işlevlerdeki bozulmayla ilişkilendirilen söz konusu belirtilerin kişilik bozukluğu belirtileriyle de büyük oranda benzer olduğunu söylemek mümkündür (Coolidge ve ark., 2009). Bildiğimiz kadarıyla doğrudan HKB ve NKB ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışma bulunmamakla birlikte bahsedildiği üzere, yürütücü işlevler ile KB arasındaki ilişkiye vurgu yapan çalışmalar ile genel anlamda KB tanımında yer alan katı tutum ve bilişler ile yürütücü işlevlerdeki bozulma ile ilişkilendirilen belirtilerin benzerliği (Lezak, 1982) dikkate alındığında, bilişsel esneklik düzeyi ile araştırmamıza konu KB eğilimleri (Antisosyal, Narsisistik ve Histriyonik) arasında negatif bir ilişki olacağı öngörülmüştür.

Xiao ve arkadaşlarının (2023) nörogörüntüleme teknikleri kullanarak yaptıkları çalışmada, kontrol grubuna kıyasla BKB olan kişilerin, beyinlerinin bilişsel esneklikle ilgili kısmındaki nöral aktivitede anlamlı düzeyde farklılık gözlenmiştir. Aslan ve arkadaşlarının (2023) çalışmasında da Borderline Kişilik Bozukluğu olan grubun, kontrol grubuna kıyasla, bilişsel esnekliklerinde bozulma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bir başka çalışmada da Sınırdurum Kişilik Bozukluğu ile bilişsel esneklik düzeyi arasında negatif anlamlı korelasyon tespit edilmiştir (Firouzjaei ve ark., 2020).

Alan yazında bilişsel esnekliğin, duygusal materyalin işlenmesi ve duygu düzenleme becerisi açısından oldukça önemli olduğu ifade edilmektedir (Gross ve Thompson, 2007; Zelazo ve Cunningham, 2007). Bilişsel esneklikle kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların, çoğunlukla Sınırdurum Kişilik Bozukluğu üzerine odaklanmasının nedeni, BKB'nun karakterize özelliklerinden biri olan duygu düzenleme becerilerindeki sıkıntılar ile bilişsel esneklik düzeyinin duygu düzenlemedeki önemi arasında kurulan bağ gibi görünmektedir.

Kişilik organizasyonu ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen bir çalışma bildiğimiz kadarıyla bulunmamaktadır. Shalala ve arkadaşlarının (2020) yaptığı bir çalışmada, yönetici işlev (bilişsel esneklik, inhibisyon kontrolü ve çalışma belleği) bozukluğu ile uyumsuz kişilik özellikleri (olumsuz duygulanım; kayıtsızlık; düşmanlık; disinhibisyon ve psikotizm şeklindeki beş boyuttan alınan toplam puanın ifade ettiği kişilikteki bozulmalar) arasındaki ilişkiye Kişilik

Organizasyonları Envanteri (KOREN) alt boyutlarından olan kimlik difüzyonunun aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bilişsel esnekliğin önemli bir rol oynadığı duygu düzenleme becerilerinde eksilik (Gross ve Thompson, 2007; Zelazo ve Cunningham, 2007) sınır durum kişilik organizasyonunun belirgin özelliklerinden biri olarak da kabul edilmektedir (Kernberg, 1975). Bilişsel esneklik ile BKB arasındaki pozitif ilişkiyi ortaya koyan bahse konu araştırma sonuçları (örn.; Aslan ve ark., 2023; Firouzjahi ve ark., 2020) da dolaylı yoldan sınır durum kişilik organizasyonu ile bilişsel esneklik arasındaki pozitif ilişkiyi destekler niteliktedir.

Çağdaş Psikodinamik yaklaşım, kişiliği değerlendirirken, erken dönem ebeveyn ilişkileri, bağlanma, travma gibi çevresel faktörlerle genetik kalıtım, mizaç gibi doğuştan gelen faktörleri birlikte değerlendirmektedir (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Bilişsel esnekliğin çeşitli uyaranlara maruz kalma gibi çevresel koşullardan etkilendiği bilinmekle birlikte genetik boyutunun daha ağırlıklı olması göz önünde bulundurularak; bu çalışmada baba tutumlarının kişilik yapıları ile ilişkisini incelerken, bilişsel esnekliğin çalışmamıza kontrol değişkeni olarak dahil edilmesinin çalışmayı derinleştireceği ve baba tutumlarıyla ilgili daha net bulgulara ulaşılmasına destek olacağı düşünülmüştür. Bunun yanı sıra, kişilik bozukluklarıyla/kişilik bozukluğu eğilimleriyle bilişsel esneklik arasındaki ilişkiyi inceleyen az sayıda çalışma bulunmakta (Grant ve Chamberlain, 2023; Louise ve ark., 2015; Peraguardiola ve ark., 2006, Xiao ve ark., 2023; Aslan ve ark., 2023), psikodinamik kişilik organizasyonları ile bilişsel esneklik ilişkisini doğrudan inceleyen bir çalışma ise bildiğimiz kadarıyla bulunmamaktadır. Bu kapsamda, bilişsel esneklik ile AKB, NKB ve HKB eğilimleri ve kişilik organizasyonları arasındaki ilişkilerin ayrıca incelenmesinin de alan yazındaki ilgili boşlukları doldurmaya fayda sağlayabileceği değerlendirilmiştir.

1.6. AMAÇ

Bu çalışmada bilişsel esneklik, travmalar ve anne tutumları kontrol edilerek, AKB, NKB, HKB ve psikodinamik kişilik organizasyonları (nevrotik ve sınır durum) ile algılanan baba tutumları arasındaki korelasyonel ve yordayıcı ilişkilerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, öncelikle ilgili kişilik bozuklukları ve kişilik organizasyonları ile alan yazın bulguları çerçevesinde bu kavramlar ile ilişkili

olduğu öngörülen tüm değişkenler (anne tutumları, baba tutumları, travmalar, bilişsel esneklik) arasındaki korelasyonel ve yordayıcı ilişkiler incelenecek, daha sonra ise bahse konu analizlerde karıştırıcı değişken olduğu tespit edilenler (anne tutumları, travmalar ve bilişsel esneklik kapsamında) kontrol edilerek baba tutumları ile ilgili kişilik bozukluğu eğilimleri ve kişilik organizasyonları arasındaki ilişkiler, olası bir değişim olup olmayacağını tespit etmek için tekrar analiz edilecektir. Bunun yanı sıra, nevrotik ve sınırdurum kişilik organizasyonlarındaki katılımcı grupları, travmalar, bilişsel esneklik, anne ve baba tutumları açısından karşılaştırılacaktır. Psikotik kişilik organizasyonu, gerçeklik testindeki bozulmalar ve çalışmamızın verilerinin öz bildirim ölçekleri aracılığı ile toplanmış olması göz önünde bulundurularak analiz kapsamına alınmamıştır.

Alan yazında anne çocuk ilişkisine dair çalışmaların ve kuramsal bilginin çokluğu ile baba-çocuk çalışmalarının kısıtlılığı göz önünde bulundurularak bu çalışmada baba tutumları üzerine odaklanılmasına karar verilmiştir. Bu çalışmada, kişilik bozukluklarına kategorik yaklaşımın getirdiği sınırlılıkları ortadan kaldırmak adına kişilik bozukluğu eğilimleri ardında yatan dinamikler DSM ve PDM yaklaşımlarına göre tanımlanmış ve psikodinamik bakış açısından kişilik organizasyonu kavramının çalışmamıza entegre edilmesiyle bütüncül bir bakış açısı yakalamak hedeflenmiştir.

Baba tutumlarının Antisosyal, Narsisistik ve Histrionik kişilik bozukluğu eğilimleri ve kişilik organizasyonları ile ilişkisinde net bir resim ortaya çıkarabilmek için anne tutumlarının kontrol edilmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür. Ebeveyn tutumlarına ek olarak kişilik bozuklukları eğilimlerini ve kişilik organizasyonlarını etkileyebilecek çevresel bir faktör olan travma değişkenini ve çevresel faktörlerden etkilenmekle birlikte biyolojik boyutu ağırlıklı olan bilişsel esneklik değişkenini bu çalışmaya katmanın, çalışmayı zenginleştireceği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, algılanan anne tutumları, dışsal travmalar ve bilişsel esneklik değişkenlerinin çalışmaya hem bağımsız değişken hem de kontrol değişkeni olarak eklenmesi uygun bulunmuştur. Söz konusu değişkenlerin kontrol edilmesiyle birlikte algılanan baba tutumları ile kişilik bozukluğu eğilimleri ve kişilik organizasyonları arasındaki ilişkinin daha net bir şekilde ortaya konulması hedeflenmektedir.

Söz konusu kavramların DSM temelli bakış açısı ile Psikanalitik bakış açısını birleştiren eklettik bir perspektiften ele alınarak alan yazında çok kısıtlı sayıda araştırmanın konusu olan babalık tutumları ile kişilik yapıları arasındaki ilişkinin incelenmesinin hem alan yazındaki boşlukları doldurmak hem de klinik uygulama için farklı bir açısının kapısını aralamak anlamında faydalı olacağı düşünülmüştür.

Çalışmaya konu olan hipotezler aşağıda yer almaktadır.

- 1- Olumlu anne ve baba tutumları (kabul/ilgi/sıcaklık) ve bilişsel esneklik ile nevrotik kişilik organizasyonu arasında pozitif ilişki bulunmaktadır.
- 2- Olumsuz anne ve baba tutumları (aşırı kontrol ve reddedicilik) ve travmalar ile sınır durum kişilik organizasyonu arasında pozitif ilişki bulunmaktadır.
- 3- Olumsuz baba tutumları (aşırı kontrol ve reddedicilik), ile Antisosyal, Narsisistik ve Histriyonik kişilik bozukluğu eğilimleri arasında pozitif ilişki bulunmaktadır.
- 4- Antisosyal, Narsisistik ve Histriyonik kişilik bozukluğu eğilimleri ile travma ve olumsuz anne ve baba tutumları arasında pozitif, bilişsel esneklik ve olumlu anne ve baba tutumları ile arasında ise negatif ilişki vardır.
- 5- Olumsuz anne ve baba tutumları ve travma sınır durum kişilik organizasyonunu pozitif yönde, bilişsel esneklik ise negatif yönde yordamaktadır.
- 6- Olumlu anne ve baba tutumları ve bilişsel esneklik nevrotik kişilik organizasyonunu pozitif yönde yordamaktadır.
- 7- Olumsuz anne ve baba tutumları ile travma, AKB, HKB ve NKB eğilimlerini pozitif yönde, bilişsel esneklik ise negatif yönde yordamaktadır.
- 8- Anne tutumları, bilişsel esneklik ve travmalar kontrol edildiğinde; olumlu babalık (Kabul/ilgi/sevgi) tutumları, nevrotik kişilik organizasyonunu anlamlı olarak yordayacaktır.
- 9- Anne tutumları, bilişsel esneklik ve travmalar kontrol edildiğinde; olumsuz baba tutumları (sıkı denetim/kontrol ve reddedicilik), sınır durum kişilik organizasyonunu anlamlı olarak yordayacaktır.
- 10- Anne tutumları, bilişsel esneklik ve travmalar kontrol edildiğinde; olumsuz baba tutumları (sıkı denetim/kontrol ve reddedicilik), Antisosyal,

Narsisistik ve Histriyonik kişilik bozukluğu eğilimlerini anlamlı olarak yordayacaktır.

11- Sınır durum kişilik organizasyonuna sahip katılımcıların algılanan olumsuz ebeveynlik tutumları ve travma skorları nevrotik kişilik organizasyonuna sahip katılımcılara kıyasla daha yüksek, bilişsel esneklik düzeyleri ise daha düşüktür.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Çalışma için gerekli katılımcı sayısı GPower 3.1 uygulaması kullanılarak 791 kişi olarak hesaplanmıştır (düşük etki büyüklüğü- ,02, %80 güç kat sayısı). Veri toplama çalışması 19/02/2024-29/04/2024 tarihleri arasında Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Etik Kurulu'nun 08/01/2024 tarih ve 31/21 sayılı iznine (EK A) istinaden gerçekleştirilmiş ve toplam 838 katılımcıdan ulaşılabilirlik ve gönüllülük esasına dayalı olarak (gelişigüzel örneklem) veri toplanmıştır. Araştırma koşullarını karşılamadığı (18 yaşından büyük olmak) için 3 katılımcının verisi analizlere dahil edilmemiştir. Coolidge Axis 2 Envanteri geçerlik soruları analizi sonucunda 38, tekli uç değer analizleri sonucunda 17, çoklu uç değer analizleri sonucunda ise 20 katılımcının verileri araştırmadan çıkarılmıştır.

Çalışmanın örneklemini 464'ü kadın (%61,1) ve 296'sı erkek (%38,9) olmak üzere 760 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 18-89 aralığında değişmektedir ($\bar{X}=24,42$ $SS=5,61$). Kadın katılımcıların yaş ortalaması 24,06 ($SS=5,74$) iken erkek katılımcıların yaş ortalaması 24,99 ($SS=5,37$)'dür. Katılımcıların eğitim durumuna dair bilgiler, sayı ve yüzde dağılımlarını içeren frekans analizi sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	N	%
İlkokul	14	1,8
Ortaokul	52	6,8
Lise	310	40,8
Ön Lisans/Lisans	329	43,3
Yüksek Lisans/ Doktora	55	7,2
Toplam	760	100,0

Katılımcıların %43,3'ü (329 kişi) ön lisans/lisans, %40,8'i (310 kişi) lise, %7,2'si (55 kişi) yüksek lisans/doktora, %6,8'i (52 kişi) ortaokul, %1,8'i (14 kişi) ilkokul mezunudur.

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışma kapsamında, bireylerin algılanan ebeveyn tutumlarını, psikodinamik perspektiften kişilik organizasyonunu, kişilik bozukluğu eğilimlerini, bilişsel esneklik düzeylerini, travma düzeylerini ölçümlemek ve demografik bilgilerini toplamak amacıyla sırası ile Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu (KAET-Ç), Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği (ÇYSÖ), Kişilik Organizasyonları Envanteri (KOREN), Coolidge Axis II Envanteri – Plus Türkçe Kısa Formu (CATI + TR KF), Bilişsel Esneklik Envanteri (BEE), Birikimli Travmalar Ölçeği Kısa Formu (BTÖ-K) ve araştırmacılar tarafından geliştirilen demografik bilgi formu kullanılmıştır.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu (EK 2)

Araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu ile katılımcıların cinsiyeti, yaşı ve eğitim durumunun öğrenilmesi amaçlanmıştır. İlgili formda 3 soru bulunmaktadır.

2.2.2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu (KAET-Ç) (EK 3)

Yetişkinlerin, çocukken ebeveynlerinin kendilerine yönelik davranış biçimlerine ilişkin algılarını değerlendirmektedir. 23 maddeden oluşan ölçek, 81 maddenin kısaltılmış halidir (Arrindell ve ark., 1999). Duygusal sıcaklık, aşırı koruma ve reddetme olmak üzere üç alt ölçek içermektedir. Ebeveyn tutumları anne ve baba için ayrı olarak 4'lü derecelendirme ile (1=hayır, hiçbir zaman, 4=evet, her zaman) ölçülmektedir. Türkçe uyarlama çalışması Karancı ve arkadaşları (2006) tarafından yürütülmüştür. Anne ve baba tutumları için ayrı ayrı, duygusal sıcaklık boyutunda 2, 6, 9, 12, 14, 19 ve 23 olmak üzere 7 madde, aşırı koruyuculuk alt boyutunda 3, 5, 8, 10, 11, 17,18, 20 ve 22 olmak üzere 9 madde ve reddedicilik alt boyutunda 1, 4, 7, 13, 15, 16 ve 21 olmak üzere 7 madde bulunmaktadır. Ölçekte sadece 17. Madde özgün çalışmaya uygun biçimde ters kodlanarak (1=4, 2=3, 3=2, 4=1) puanlamaya dahil

edilmektedir. İlgili boyutu oluşturan maddelerden alınan puanlar toplanarak her bir ebeveyn için üç ayrı boyutta algılanan tutum puanları elde edilmekte ve ilgili boyuttaki yüksek puanlar o tutumla ilgili yüksek algıya işaret etmektedir. Duygusal sıcaklık boyutu için “Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı”, aşırı koruyuculuk alt boyutu için “Eve geldiğimde, anne ve babama ne yaptığımı hesabımı vermek zorundaydım”, reddedicilik boyutu için “Bana ailenin 'yüz karası' ya da 'günah keçisi' gibi davranırdı” gibi maddeler bulunmaktadır. Orijinal ölçeğin alt ölçeklerinin güvenilirliği 0,72 ile 0,85 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasında alt ölçeklere dair Cronbach alfa değerlerinin 0,64 ile 0,79 arasında olduğu gözlenmiştir (Karancı ve ark., 2006). Çalışmamızda ilgili ölçeğin anne ve baba için ayrı olmak üzere reddedicilik alt boyutu kullanılmış ve iki yarım güvenilirlik Cronbach Alfa katsayıları sırası ile 0,90 ve 0,87 olarak hesaplanmıştır.

2.2.3. Kişilik Organizasyonları Envanteri (KOREN) (EK 4)

Kernberg ve Clarkin (1995) tarafından geliştirilen ve bireyin kişilik yapısı (kişilik organizasyonları) hakkında bilgi veren 31 maddelik bir envanterdir. Türkçe uyarlama çalışması Ceran Yıldırım ve Yüksel (2021) tarafından yapılmıştır. Ölçek, Primitif Savunmalar (PS), Kimlik Difüzyonu (KD) ve Gerçeklik Testi (GT) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır ve 5’li likert puanlama (1=doğru değil, 5=her zaman doğru) sistemine sahiptir. Örnek ölçek maddeleri, Primitif Savunmalar için “Sıcakkanlı ve fedakâr olmak ile soğuk ve ilgisiz biri olmak arasında gidip gelirim”, Kimlik Difüzyonu için “Kaygılıyken ya da aklım karışık olduğunda, dış dünyadaki şeyler de bana anlamsız gelir”, Gerçeklik Testi için “Gördüğüm şeylerin, onlara yakından baktığımda, başka şeylere dönüştüklerini düşünürüm” şeklindedir. Alt ölçeklerden alınan puanların artışı sırasıyla, bireyin primitif savunmalara başvurma sıklığının, kimlik difüzyonu düzeyinin ve gerçeklik algısındaki bozulmanın artışı göstermektedir. Söz konusu ölçekte; PS, KD ve GT puanlarının ≤ 1 SS olması nevrotik; PS ve KD > 1 SS ve GT < 2 SS olması sınır durum; GT ≥ 2 SS olması ise psikotik kişilik organizasyonuna işaret etmektedir. Her hangi bir değişkenin; PS, KD ve GT ile negatif ilişki göstermesi, o değişkenin nevrotik kişilik organizasyonu ile PS ve KD ile pozitif ilişki göstermesine karşın, GT ile anlamlı bir ilişki göstermemesi,

sınırdurum kişilik organizasyonu ile PS, KD ve GT ile pozitif ilişki göstermesi ise hem sınırdurum hem de psikotik kişilik organizasyonu ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin orijinal formunda Cronbach alfa katsayıları Primitif Savunmalar için 0,81, Kimlik Difüzyonu için 0,88 ve Gerçeklik Testi için 0,88 olarak bulunmuştur (Clarkin ve Kernberg, 2001). Türkçe uyarlama çalışmasında ise alt ölçeklerdeki Cronbach alfa katsayıları sırasıyla 0,77, 0,82 ve 0,85 olarak elde edilmiştir (Ceran Yıldırım ve Yüksel, 2021). Bu çalışmada elde edilen Cronbach alfa katsayıları ise PS, KD ve GT için sırasıyla 0,71, 0,72 ve 0,68'dir.

2.2.4. Coolidge Axis II Envanteri – Plus Türkçe Kısa Formu (CATI + TR KF) (EK 5)

Türkçe uyarlama çalışması Bilge (2018) tarafından yürütülen ölçeğin orijinali, Coolidge tarafından 2006 yılında oluşturulmuştur. DSM-5 temelli olan ölçek, kişilik bozukluğu eğilimlerini ölçmektedir. 78 maddelik ölçek, 1 kesinlikle yanlış ve 4 kesinlikle doğru olacak şekilde 4'lü likert tipinde değerlendirilmektedir. Eksen II kişilik bozukluğu isimlerinden olan “Paranoid Kişilik Bozukluğu” (KB), “Şizotipal KB”, “Şizoid KB”, “Anti-Sosyal KB”, “Borderline KB”, “Histrionik KB”, “Narsisistik KB”, “Obsessif-Kompulsif KB”, “Çekingen KB” ve “Bağımlı KB” şeklindeki 10 adet alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçeklerde sırasıyla 8, 8, 8, 8, 9, 7, 8, 9, 8 ve 7 adet madde bulunmaktadır. Ölçeğin alt ölçeklerine dair örnek maddeler “İnsanlar arkamdan benim hakkımda konuşurlar” (Paranoid KB), “İnsanlar yaptığım ya da söylediğim şeylerin ya da görünüşümün tuhaf, sıra dışı ya da acayip olduğunu düşünebilir” (Şizotipal KB), “Kendimi diğer insanlardan farklı veya onlara uzak bulurum” (Şizoid KB), “Para ya da zevk için insanları dolandırdığım ya da aldattığım oldu” (Antisosyal KB), “Öfkem kolayca kontrolden çıkar” (Borderline KB), “İstedğim şeyi hemen elde edemezsem çok hayal kırıklığına uğrarım” (Histrionik KB), “Güzel olmayı, harika bir vücuda sahip olmayı ya da mükemmel aşkı bulmayı hayal ettiğim çok olur” (Narsisistik KB), “Hazır olmak için çok zaman harcadığımdan işleri vaktinde bitirmekte sıkıntı yaşarım” (Obsesif-Kompulsif KB), “Yanlış bir şey söylerim ve aptal durumuna düşerim diye insanların yanında sessiz kalırım” (Çekingen KB), “İnsanlara kendimi sevdirebilmek için çirkin şeyler yaptığım ya da kendimi küçük düşürdüğüm olmuştur” (Bağımlı KB) şeklindedir. Ölçek maddelerinden 55 ve

70. maddeler rastgele veya dikkatsiz doldurmayı gösteren kontrol (geçerlik) maddeleri iken 24, 34, 38, 44. maddeler ters maddelerdir. Her bir alt boyuttan alınan yüksek puanlar, ilgili kişilik bozukluğu eğiliminin yüksekliğine işaret etmektedir. Orijinal ölçekte Cronbach alfa katsayıları 0,66 ile 0,77 aralığında bulunurken Türkçe uyarlama çalışmasında 0,64 ile 0,83 aralığında değişmektedir (Bilge, 2018). Bu çalışmada, ilgili ölçeğin Antisosyal KB, Narsisistik KB ve Histrionik KB alt ölçeklerinden yararlanılmış olup, ilgili alt ölçeklerin iki yarım güvenirlik Cronbach alfa katsayıları sırası ile 0,79, 0,70 ve 0,65 olarak hesaplanmıştır.

2.2.5. Bilişsel Esneklik Envanteri (BEE) (EK 6)

Bilişsel Esneklik Envanteri 2010 yılında Dennis ve Vander Wal tarafından geliştirilmiş olup Türkçe uyarlama çalışması Gülüm ve Dağ tarafından 2012 yılında yapılmıştır. Ölçek, günlük hayatta gerçekleşen olaylara farklı açılardan yaklaşabilme, uyumlanabilme, alternatif çözüm ve davranışları algılayabilme gibi becerileri ölçen Alternatifler alt ölçeği ve zor durumları kontrol ederek algılama becerisini ölçen Kontrol alt ölçeği olmak üzere iki alt ölçekten oluşmaktadır. Sırasıyla 13 ve 7 madde olmak üzere toplam 20 maddeden oluşan ölçek, 1 hiç uygun değil ve 5 tamamen uygun olacak şekilde 5’li likert tipi formda değerlendirilmektedir. Ölçekteki 2, 4, 7, 9, 11 ve 17. maddeler ters madde olarak kodlanmaktadır. Ölçekten 20 ile 100 aralığında toplam puan elde edilebilmekte ve yükselen puanlar bilişsel esneklik düzeyinin arttığını göstermektedir. Alternatifler alt boyutu için “Zor durumlara değişik açılardan bakmayı tercih ederim” ve kontrol alt boyutu için “Zor durumlarda nasıl davranacağıma karar vermeden önce birçok seçeneği dikkate alırım” örnek maddelerdir. Çalışmamızda ölçekten elde edilen toplam puandan faydalanılmıştır. Orijinal ölçeğin güvenirlik katsayıları; Alternatifler alt ölçeği için ilk ve son ölçümde 0,91; Kontrol alt ölçeği için ilk ölçümde 0,86 son ölçümde ise 0,84 ve tüm ölçek için ilk ölçümde 0,90 ikinci ölçümde 0,91 olarak bulunmuştur (Dennis ve Vander Wal, 2010). Türkçe uyarlama çalışmasında ise Alternatifler alt ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0,89 olarak bulunurken, Kontrol alt ölçeği için 0,85 ve tüm ölçek için 0,90 olarak tespit edilmiştir (Gülüm ve Dağ, 2012). Çalışmamızda toplam puanı kullanılan Bilişsel Esneklik Ölçeği için Cronbach alfa kat sayısı 0,87 olarak hesaplanmıştır.

2.2.6. Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği (ÇYSÖ) (EK 7)

Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği (ÇYSÖ), Steinberg ve arkadaşlarının (1994) çalışmaları dikkate alınarak Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilmiştir. Anne ve baba için ayrı puanlar alınan ölçekte kabul/ilgi boyutunu ölçen 11 ve sıkı denetim/kontrol boyutunu ölçen 11 madde olmak üzere toplam 22 madde bulunmaktadır. Ölçek, 1 hiç doğru değil ve 5 çok doğru olacak şekilde 5’li likert tipi değerlendirmeye sahiptir. Ölçeğin 11, 13 ve 21. maddeleri ters maddelerdir. Alt boyutlardan alınan yüksek puanlar o boyutla ilgili ebeveynlik stiline yüksekliğini göstermektedir. “Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşurdu” kabul/ilgi/sevgi, “Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi” sıkı denetim/kontrol alt boyutundaki örnek maddelerdendir. Ölçekteki iki temel alt boyutun çaprazlanmasından dört farklı çocuk yetiştirme stili elde edilebilmektedir. Bunlar kabul/ilgi/sevgi ve sıkı denetim/kontrol boyutunun yüksek olduğu açıklayıcı/otoriter stil; kabul/ilgi boyutunun yüksek ve sıkı denetim/kontrol boyutunun düşük olduğu izin verici/şımartan stil; kabul/ilgi boyutunun düşük ve sıkı denetim/kontrol boyutunun yüksek olduğu otoriter stil ve sıkı denetim/kontrol ve kabul/ilgi boyutunun düşük olduğu izin verici/ihmalkar stildir. Çalışmamızda, anne ve baba için ayrı ayrı her iki alt ölçekten alınan toplam puanlar kullanılmıştır. Sümer ve Güngör’ün (1999) Türk örnekleminde yürüttüğü çalışmada anne ve babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi boyutları için Cronbach alfa değeri 0,94, anne ile ilişkili olarak algılanan sıkı denetim/kontrol boyutu için 0,80 ve baba ile ilişkili aynı alt boyut için ise 0,70 olarak hesaplanmıştır. Çalışmamızda hesaplanan Cronbach alfa kat sayıları anne kabul/ilgi/sevgi ve sıkı denetim/kontrol alt boyutları için sırası ile 0,89 ve 0,90; baba kabul/ilgi/sevgi ve baba sıkı denetim/kontrol alt boyutları için sırası ile 0,90 ve 0,89 şeklindedir.

2.2.7. Birikimli Travmalar Ölçeği Kısa Formu (BTÖ-K) (EK 8)

Ölçeğin orijinali Kira ve arkadaşları (2008) tarafından travmatik deneyimlerin birikimli etkisini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 35 maddeye sahip olan ölçeğin orijinalinde altı alt boyut (toplumsal kimlik travması, kişisel kimlik travması, hayatta kalma travması, bağlanma travması, ikincil travma ve aile travması) bulunurken, Türkçe uyarlama çalışmasında, Eltan ve Karancı (2022) tarafından dört alt boyut

(hayatta kalma, kişisel kimlik, toplumsal kimlik ve aile-bağlanma travmaları) saptanmıştır. Hayatta kalma travmaları alt ölçeğinde “Hayatımda deprem, kasırga veya sel gibi doğal afetlere şahit oldum ya da bizzat yaşadım”, kişisel kimlik travmaları alt ölçeğinde “Düşük gelirli ve birçok zorluk yaşayan bir ailenin üyesi oldum”, toplumsal kimlik travmaları alt ölçeğinde “Toplumsal cinsiyetimden: erkek veya kız olmamdan dolayı bazı aile üyelerim (örn., ebeveynler, kardeşler) tarafından aşağılandım, tehdit edildim veya ayrımcılığa uğradım”, bağlanma travmaları alt ölçeğinde “Ebeveynlerim boşandı veya ayrıldı” gibi maddeler bulunmaktadır. Ölçekteki her bir madde travmanın türü, yaşanma sıklığı, yaşanma yaşı ve olayın etkisinin değerlendirilmesini içeren dört boyuta göre değerlendirilmektedir. Travmanın türü boyutunda, ilgili olay deneyimlendiyse 1, deneyimlenmediyse 0 olarak puanlama yapılmaktadır. Sıklık boyutu ise 0= hiçbir zaman ve 4 =pek çok kez olacak şekilde 5’li likert tipinde değerlendirilmektedir. Olayın etkisinin değerlendirilmesinde 1 =son derece olumlu ve 7 =son derece olumsuz şeklinde 7’li likert tipi ölçek kullanılmaktadır. Olayın deneyimlendiği yaş aynen olduğu gibi kodlanmaktadır. Değerlendirme boyutu için kullanılan 7’li likert tipi ölçek iki farklı şekilde kullanılabilir; bunlardan ilki “genel değerlendirme” iken ikincisi ise pozitif ve negatif olacak şekilde iki farklı puan hesaplanması şeklindedir. Negatif değerlendirme puanı; ne olumlu ne olumsuz= 1 biraz olumsuz = 2 çok olumsuz= 3 son derece olumsuz= 4 son derece olumlu, çok olumlu, biraz olumlu = 0 şeklinde kodlanan olayın etkisinin değerlendirilmesi boyutundan alınan puan ile olayın sıklığı boyutundan alınan puanın çarpılmasıyla elde edilmektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin orijinalinde Cronbach alfa katsayısı tüm ölçek için 0,94 olarak hesaplanmış ve alt boyutlara ait değerlerin 0,82 ile 0,82 aralığında olduğu saptanmıştır. Türkçe uyarlama çalışmasında ise ilgili güvenirlik Cronbach alfa katsayıları, Negatif değerlendirme puanı için 0,74 ve Pozitif değerlendirme puanı için 0,58 bulunurken alt ölçekler için ilgili değerlerin 0,70’ten küçük olduğu gözlenmiştir. Bu çalışmada BTÖ-K Negatif puanından yararlanılmasına karar verilmiş olup uyarlama ölçeği sahibi izni dahilinde ölçekteki pozitif değerlendirme soruları ve yaş soruları uygulama öncesinde ölçekten çıkarılmıştır. Çalışmamızda BTÖ-K Negatif puanı için Cronbach alfa katsayısı 0,60 olarak hesaplanmıştır.

2.3. UYGULAMA

Araştırma verileri 19/02/2024-29/04/202 tarihleri arasında Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Etik Kurulu'nun 08/01/2024 tarih ve 31/21 sayılı iznine (EK A) istinaden toplanmıştır. Kişisel Bilgi Formu Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu, Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği, Kişilik Organizasyonları Envanteri, Coolidge Axis II Envanteri – Plus Türkçe Kısa Formu, Bilişsel Esneklik Envanteri (BEE) ve Birikimli Travmalar Ölçeği Kısa Formu 'nu içeren anket formu, "Google Forms" uygulaması kullanılarak oluşturulmuş ve çeşitli sosyal medya platformlarında çalışmaya katılım bağlantısı paylaşılmıştır. Katılımcıların evrimii şekilde gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya katılımı sağlanmış ve ölçekleri içeren bölümün öncesinde kısa bir bilgilendirme yazısı ile çalışmanın amacından bahsedilerek katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Yaklaşık 20-25 dakika süren çalışmada, katılımcılardan herhangi bir kimlik bilgisi istenmemiş ve veriler anonim bir şekilde toplanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

3.1. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizi SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programı 27. versiyonu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Kullanılan ölçeklerden elde edilen puanların dağılımlarının normal dağılıma uyup uymadığı, eğiklik/basıklık değerlerinin $\pm 1,5$ aralığında olup olmadığı incelenerek değerlendirilmiştir. Yapılan tekli değişken uç değer analizine göre, KOREN- Gerçeklik Testi ve BTÖ-K Negatif toplam puan dağılımlarında yatıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) problemleri olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu problemleri ortadan kaldırmak için bahsi geçen değişkenlerinde Z puanları ± 3 aralığı dışında kalan 17 katılımcının verileri araştırmadan çıkarılmış ve ilgili verilerin normal dağılıma uyumu sağlanmıştır Çoklu değişken uç değer analizinin sonuçlarına göre ise 20 katılımcının daha verileri araştırmadan çıkartılmıştır (df=18, Mahalanobis kesme noktası=42,312, $p < 0,001$). Analizler, kalan 760 katılımcıların verileri üzerinden gerçekleştirilmiştir.

KOREN ölçeği test normuna göre katılımcıların kişilik gelişim seviyesi belirlenmiştir (PS, KD ve GT ≤ 1 SS, nevrotik; PS ve KD > 1 SS ve GT < 2 SS, sınır durum; GT ≥ 2 SS, psikotik). Söz konusu sınıflandırmaya göre, katılımcıların % 65,8'inin ($N=500$) nevrotik, % 11,3'ünün ($N=86$) sınır durum, % 4,5'inin ise ($N=34$) psikotik kişilik organizasyonuna sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların % 18,4'ünün ($N=140$) kişilik organizasyonları ise, ilgili ölçeğin değerlendirme kriterlerine tam olarak uymadıkları için net bir şekilde belirlenememiştir.

BTÖ-K Negatif toplam puanları hesaplanırken, Türkçe uyarlama çalışmasını gerçekleştiren yazarların puanlama kıstasları doğrultusunda, olayın sıklığı ve olayın etkisi boyutlarındaki puanların çarpılması sonucunda elde edilen toplam puanlar kullanılmıştır.

Araştırma verileri, Korelasyon Analizi, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi, Hiyerarşik Regresyon Analizi, grup karşılaştırmaları için de Bağımsız Örneklem t Testi kullanılarak incelenmiştir.

3.2. SONUÇLAR

Verilerin analizinden elde edilen istatistiki bulgulara bu bölümde yer verilmiştir.

3.2.1. Güvenirlilik Analizleri ve Betimleyici İstatistikleri

Çalışmada kullanılan ölçek ve alt ölçeklere dair betimleyici istatistikler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Çalışmada Kullanılan Ölçek ve Alt Ölçeklerin Minimum, Maksimum, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçek Toplam Puanları	En Küçük Değer	En Büyük Değer	\bar{X}	SS	Uyarlama ölçek \bar{X}	Uyarlama ölçek SS
Anne kabul/ilgi/sevgi	12,00	55,00	37,30	9,20		
Anne sıkı denetim/kontrol	11,00	55,00	30,72	9,11		
Anne reddedicilik	7,00	28,00	12,87	5,77		
Baba kabul/ilgi/sevgi	11,00	55,00	34,03	9,61		
Baba sıkı denetim/kontrol	11,00	55,00	29,01	8,96		
Baba reddedicilik	7,00	28,00	11,98	4,78		
Primitif Savunmalar	9,00	42,00	19,21	6,13	17,72	6,38
Kimlik Difüzyonu	10,00	47,00	25,03	6,51	23,63	7,02
Gerçeklik Testi	12,00	38,00	20,00	5,58	19,08	6,09
Antisosyal KB	8,00	32,00	15,44	4,93	13,03	3,97
Narsisistik KB	8,00	32,00	20,07	4,45	18,87	4,33
Histriyonik KB	7,00	28,00	16,84	3,84	15,46	3,87
Bilişsel Esneklik	33,00	100,00	68,16	12,75		
Travma	0,00	182,00	51,73	34,29	34,63	28,99

Çalışmamızda kullanılan ölçek ve alt ölçeklerin iki yarım test güvenilirlik katsayıları Tablo 3'te sunulmuştur. Çalışmamıza konu ölçek ve alt ölçeklerden PS, KD, GT, AKB, NKB, HKB ve travmaların çalışmamız özelindeki ortalamaları, uyarlama ölçeklerin ortalama ve standart sapmalarına göre ± 1 SS aralığındadır. Söz konusu ölçek ve alt ölçekler bağlamında çalışma örneklemimizin uyarlama ölçeği normları ile uyumlu olduğu söylenebilir. Algılanan ebeveyn tutumları ve bilişsel esneklik ölçeklerinin ilgili değerlerine uyarlama makalelerinden ulaşamadık.

Tablo 3. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin İç Tutarlılık Katsayıları

Ölçek Toplam Puanları	K	Cronbach Alfa
Anne kabul/ilgi/sevgi	11	,89
Anne sıkı denetim/kontrol	11	,90
Anne reddedicilik	7	,90
Baba kabul/ilgi/sevgi	11	,90
Baba sıkı denetim/kontrol	11	,89
Baba reddedicilik	7	,87
Primitif Savunmalar	9	,71
Kimlik Difüzyonu	10	,72
Gerçeklik Testi	12	,68
Antisosyal KB	8	,79
Narsisistik KB	8	,70
Histriyonik KB	7	,65
Bilişsel Esneklik	20	,87
Travma	35	,60

Tablo 3.'de de belirtildiği üzere bu araştırmada kullanılan ölçek ve alt ölçeklerin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları 0,60 ile 0,90 arasında değişmektedir. Söz konusu değerlerin güvenilirlik açısından yeterli düzeyde olduğu görülmüştür (George ve Mallery, 2016).

3.2.2. Korelasyon Analizleri

Araştırmada kullanılan değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri incelenmiş ve Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Araştırma Değişkenlerinin Birbirleri ile Korelasyon Analizi Sonuçları

	Antisosyal KB	Narsistik KB	Histriyonik KB	PS	KD	GT	Anne kabul/ilgi /sevgi	Anne sıkı denetim /kontrol	Anne reddedicilik	Baba kabul/ilgi /sevgi	Baba sıkı denetim /kontrol	Baba reddedicilik	BE	Travma
Antisosyal KB	-													
Narsistik KB	,384**	-												
Histriyonik KB	,479**	,755**	-											
PS	,383**	,354**	,412**	-										
KD	,283**	,360**	,390**	,639**	-									
GT	,374**	,190**	,266**	,526**	,488**	-								
Anne kabul/ilgi/sevgi	-,310**	,030	-,022	-,248**	-,246**	-,203**	-							
Anne sıkı denetim/kontrol	,127**	,211**	,204**	,150**	,134**	,050	-,010	-						
Anne reddedicilik	,440**	,036	,147**	,236**	,189**	,208**	-,426**	,525**	-					
Baba kabul/ilgi/sevgi	-,218**	-,051	-,051	-,198**	-,236**	-,163**	,724**	-,050	-,361**	-				
Baba sıkı denetim/kontrol	,048	,269**	,220**	,151**	,151**	,034	,057	,681**	,182**	-,020	-			
Baba reddedicilik	,422**	,144**	,202**	,265**	,229**	,216**	-,422**	,380**	,721**	-,453**	,439**	-		
BE	-,289**	,142**	-,025	-,271**	-,288**	-,302**	,399**	,021	-,337**	,296**	,126**	-,270**	-	
Travma	,267**	,125**	,136**	,308**	,314	,219**	-,294**	,184**	,325**	-,297**	,165**	,360**	-,149**	-

N=760, **p<0,001

Çalışmada kullanılan değişkenlerin birbirleri ile aralarındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan Korelasyon Analizi sonucuna göre Antisosyal KB eğilimi ile anne ve baba kabul/ilgi/sevgi tutumları ve bilişsel esneklik arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde (sırası ile $r=-0,310$, $p<0,001$; $r=-0,218$, $p<0,001$; $r=-0,289$, $p<0,001$); anne sıkı denetim/kontrol, travma, anne ve baba reddedicilik tutumları ile arasında ise istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde bir ilişki olduğu (sırası ile $r=0,127$, $p<0,001$; $r=0,267$, $p<0,001$; $r=0,440$, $p<0,001$; $r=0,422$, $p<0,001$) tespit edilmiştir. Antisosyal KB eğilimi ile baba sıkı denetim/kontrol tutumu arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanamamıştır ($p>0,05$) (Tablo 4).

Narsisistik KB ile anne ve baba sıkı denetim/kontrol, baba reddedicilik tutumları, bilişsel esneklik ve travma arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde, zayıf bir ilişki olduğu (sırası ile $r=0,211$, $p<0,001$; $r=0,269$, $p<0,001$; $r=0,144$, $p<0,001$; $r=0,142$, $p<0,001$; $r=0,125$, $p<0,001$) tespit edilmiştir. NKB ile anne ve baba kabul/ilgi/sevgi ve anne reddedicilik tutumları arasında ise anlamlı bir ilişki saptanamamıştır ($p>0,05$).

Histriyonik KB ile anne ve baba sıkı denetim/kontrol, anne ve baba reddedicilik tutumları ve travma arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde, zayıf bir ilişki olduğu (sırası ile $r=0,204$, $p<0,001$; $r=0,220$, $p<0,001$; $r=0,147$, $p<0,001$; $r=0,202$, $p<0,001$; $r=0,136$, $p<0,001$) bulunmuş, HKB ile anne ve baba kabul/ilgi/sevgi tutumları ve bilişsel esneklik arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı gözlenmiştir ($p>0,05$).

Primitif Savunmalar (PS), Kimlik Difüzyonu (KD) ve Gerçeklik Testi (GT) ile anne ve baba kabul/ilgi/sevgi tutumları ve bilişsel esneklik arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönde, zayıf bir ilişki olduğu (sırası ile $r=-0,248$, $p<0,001$; $r=-0,246$, $p<0,001$; $r=-0,203$, $p<0,001$; $r=-0,198$, $p<0,001$; $r=-0,236$, $p<0,001$; $r=-0,163$, $p<0,001$; $r=-0,271$, $p<0,001$; $r=-0,288$, $p<0,001$; $r=-0,302$, $p<0,001$); PS, KD ve GT ile anne ve baba reddedicilik tutumları ve travma arasında ise istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde, zayıf bir ilişki bulunduğu (sırası ile $r=0,236$, $p<0,001$; $r=0,189$, $p<0,001$; $r=0,208$, $p<0,001$; $r=0,265$, $p<0,001$; $r=0,229$, $p<0,001$; $r=0,216$, $p<0,001$; $r=0,308$, $p<0,001$; $r=0,314$, $p<0,001$; $r=0,219$, $p<0,001$) tespit edilmiştir. PS ve KD ile anne ve baba sıkı denetim/kontrol tutumları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde, zayıf bir ilişki olduğu (sırası ile $r=0,150$, $p<0,001$; $r=0,134$, $p<0,001$;

$r=0,151, p<0,001$; $r=0,151, p<0,001$) gözlenmiş olup GT ile söz konusu durumlar arasında ise anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir ($p>0,05$).

Bunun yanı sıra, Tablo 4'te görüldüğü üzere Primitif Savunmalar, Kimlik Difüzyonu ve Gerçeklik Testi ile çalışmamıza konu olan kişilik bozukluğu eğilimleri (antisosyal, narsisistik ve histriyonik) kendi içlerinde birbirleri ile 0,19-0,41 arasında değişen oranlarda istatistiksel açıdan anlamlı pozitif korelasyonlar göstermişlerdir.

3.2.3. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizleri

Algılanan ebeveyn tutumları, travma ve bilişsel esnekliğin Psikodinamik kişilik organizasyonları ve kişilik bozukluğu eğilimleri üzerindeki yordayıcı etkisini incelemek amacıyla Çoklu Doğrusal Regresyon Analizleri yapılmış ve analize katılacak yordayıcı değişkenler "Stepwise" metodu ile belirlenmiştir. Yordayıcı ve yordanan değişkenler arasında eş doğrusallık olmadığı ve VIF değerlerinin her birinin 3.0'dan düşük olduğu görüldüğünden analiz sonuçlarının geçerli olduğu kabul edilmiştir. Bir önceki aşamada yapılan korelasyon analizleri sonucuna göre ilgili analizlerde yordanan değişken ile arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilen değişkenler regresyon modeline dahil edilmemiştir. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7, Tablo 8, Tablo 9 ve Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 5. Antisosyal KB Eğiliminin Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	β	%95 Güven Aralığı Alt Sınır	%95 Güven Aralığı Üst Sınır	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p
Antisosyal KB	Sabit	14,275	1,118	-	12,081	16,470	-	12,770	,000
	Anne reddedicilik	,248	,044	,290	,162	,335	,177	5,625	,000
	Anne sıkı denetim/kontrol	-,061	,021	-,112	-,101	-,020	-,093	-2,948	,003
	Baba reddedicilik	,189	,048	,183	,095	,283	,125	3,964	,000
	Bilişsel Esneklik	-,047	,013	-,123	-,074	-,021	-,112	-3,557	,000
	Travma	,016	,005	,109	,006	,025	,101	3,226	,001

$N=760$, $R^2_{düz}=0,251$ $F(5,754)=51,763$, $p<0,000$.

Tablo 5'te görüldüğü üzere, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir model ($F(5,754)=51,763$, $p<0,000$) ve 0,25 değerinde bir belirlilik katsayısı elde edilmiştir. Ortaya çıkan sonuç, katılımcıların Antisosyal KB eğilimlerine ilişkin toplam varyansın yaklaşık %25'inin anne ve baba reddedicilik, anne sıkı denetim/kontrol tutumları, travma ve bilişsel esneklik tarafından açıklandığı yönündedir. Bu sonuca göre diğer yordayıcı değişkenler sabit kabul edildiğinde, anne ve baba reddedicilik ile travma düzeyindeki 1'er birimlik artış Antisosyal KB eğilimini sırasıyla 0,248, 0,189, 0,016 puan arttıracakken, anne sıkı denetim/kontrol ve bilişsel esneklikteki 1'er birimlik artış ise bağımlı değişkende sırası ile 0,061, 0,047 puan azalmaya sebebiyet verecektir. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, anne ve baba reddedicilik, anne sıkı denetim/kontrol tutumları, travma ve bilişsel esneklik, tek başlarına Antisosyal KB eğilimi toplam varyansının sırası ile %3, %2, %1, %1 ve %1'ini açıklamaktadır.

Tablo 6. Narsisistik KB Eğiliminin Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	β	%95 Güven Aralığı Alt Sınır	%95 Güven Aralığı Üst Sınır	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p
Narsisistik KB	Sabit	12,918	,972	-	11,009	14,827	-	13,284	,000
	Baba sıkı denetim/kontrol rol	,117	,018	,235	,082	,152	,229	6,632	,000
	Bilişsel Esneklik	,045	,012	,128	,020	,069	,125	3,615	,000
	Travma	,014	,005	,106	,005	,023	,103	2,968	,003

$N=760$, $R^2_{düz} = 0,091$ $F(3,756)=26,385$, $p<0,000$.

Tablo 6’da görüldüğü üzere, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir model ($F(3,756)=26,385$, $p<0,000$) ve 0,09 değerinde bir belirlilik katsayısı elde edilmiştir. Ortaya çıkan sonuç katılımcıların Narsisistik KB eğilimlerine ilişkin toplam varyansın yaklaşık %9’unun baba sıkı denetim/kontrol, travma ve bilişsel esneklik tarafından açıklandığı yönündedir. Bu sonuca göre diğer yordayıcı değişkenler sabit kabul edildiğinde, baba sıkı denetim/kontrol, travma ve bilişsel esneklik düzeyindeki 1’er birimlik artış Narsisistik KB eğiliminde sırasıyla 0,117, 0,045, 0,014 puan artışa sebep olacaktır. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, baba sıkı denetim/kontrol, bilişsel esneklik ve travma tek başlarına Narsisistik KB eğilimini toplam varyansının sırası ile %5, %2 ve %1’ini açıklamaktadır.

Tablo 7. Histriyonik KB Eğiliminin Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	β	%95 Güven Aralığı Alt Sınır	%95 Güven Aralığı Üst Sınır	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p
Histriyonik KB	Sabit	13,558	,487	-	12,603	14,514	-	30,560	,000
	Baba sıkı denetim/kontrol rol	,070	,017	,163	,037	,103	,146	4,151	,000
	Baba reddedicilik	,105	,031	,131	,044	,167	,118	3,345	,001

$N=760$, $R^2_{düz}=0,060$ $F(2,757)=25,168$, $p<0,000$.

Tablo 7’de görüldüğü üzere, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir model ($F(2,757)=25,118$, $p<0,000$) ve 0,06 değerinde bir belirlilik katsayısı elde edilmiştir. Ortaya çıkan sonuç, katılımcıların Histriyonik KB eğilimlerine ilişkin toplam varyansın yaklaşık %6’sının baba sıkı denetim/kontrol ve baba reddedicilik tutumları tarafından açıklandığı yönündedir. Bu sonuca göre diğer yordayıcı değişkenler sabit kabul edildiğinde, baba sıkı denetim/kontrol, ve baba reddedicilikte 1’er birimlik artış Histriyonik KB eğiliminde sırasıyla 0,070, 0,117, puan artışa sebep olacaktır Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, baba sıkı denetim/kontrol ve baba reddedicilik tek başlarına Histriyonik KB eğilimini toplam varyansının sırası ile %2 ve %1’ini açıklamaktadır.

Tablo 8. Primitif Savunmaların Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	β	%95 Güven Aralığı Alt Sınır	%95 Güven Aralığı Üst Sınır	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p
PS	Sabit	23,910	1,389	-	21,184	26,637	-	17,217	,001
	Anne Kabul/ilgi/sevgi	-,071	,025	-,107	-,120	-,022	-,094	-2,954	,004
	Baba sıkı denetim/kontrol	,101	,023	,148	,056	,174	,144	4,363	,001
	Bilişsel Esneklik	-,103	,017	-,214	-,137	-,069	-,195	-5,901	,001
	Travma	,039	,006	,220	,027	,052	,206	6,237	,001

$N=760$, $R^2_{düz}=0,171$ $F(4,755)=40,005$, $p<0,000$.

Tablo 8’de görüldüğü üzere, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir model ($F(4,755)=40,005$, $p<0,000$) ve 0,17 değerinde bir belirlilik katsayısı elde edilmiştir. Ortaya çıkan sonuç katılımcıların Primitif Savunmalara ilişkin toplam varyansın yaklaşık %17’sinin anne kabul/ilgi/sevgi, baba sıkı denetim/kontrol tutumları, travma ve bilişsel esneklik tarafından açıklandığı yönündedir. Bu sonuca göre diğer yordayıcı değişkenler sabit kabul edildiğinde, baba sıkı denetim/kontrol ile travma düzeyindeki 1’er birimlik artış Primitif savunmaları sırasıyla 0,101, 0,039 puan arttıracakken, anne kabul/ilgi/sevgi ve bilişsel esneklikteki 1’er birimlik artış ise bağımlı değişkende sırası ile 0,071, 0,103 puan azalmaya sebebiyet verecektir. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, anne kabul/ilgi/sevgi, travma, bilişsel esneklik ve baba sıkı denetim/kontrol tek başlarına Primitif Savunmaların toplam varyansının sırası ile %1, %4, %4 ve %2’sini açıklamaktadır.

Tablo 9. Kimlik Difüzyonunun Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	β	%95 Güven Aralığı Alt Sınır	%95 Güven Aralığı Üst Sınır	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p
KD	Sabit	30,485	1,477	-	27,584	33,385	-	20,633	,001
	Baba Kabul/ilgi/sevgi	-,064	,024	-,094	-,111	-,016	-,086	-2,630	,009
	Baba sıkı denetim/kontrol	,104	,025	,143	,056	,152	,139	4,239	,001
	Bilişsel Esneklik	-,125	,018	-,245	-,160	-,090	-,230	-7,012	,001
	Travma	,043	,007	,226	,030	,056	,212	6,440	,001

$N=760$, $R^2_{düz}=0,181$ $F(4,755)=42,851$, $p<0,000$.

Tablo 9’da görüldüğü üzere, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir model ($F(4,755)=40,005$, $p<0,000$) ve 0,18 değerinde bir belirlilik katsayısı elde edilmiştir. Ortaya çıkan sonuç katılımcıların Kimlik Difüzyonuna ilişkin toplam varyansın yaklaşık %18’inin baba kabul/ilgi/sevgi, baba sıkı denetim/kontrol tutumları, travma ve bilişsel esneklik tarafından açıklandığı yönündedir. Bu sonuca göre diğer yordayıcı değişkenler sabit kabul edildiğinde, baba sıkı denetim/kontrol tutumları ile travma düzeyindeki 1’er birimlik artış Kimlik Difüzyonunu sırasıyla 0,104, 0,043 puan arttıracakken, baba kabul/ilgi/sevgi tutumları ve bilişsel esneklikteki 1’er birimlik artış ise bağımlı değişkende sırası ile 0,064, 0,125 puan azalmaya sebebiyet verecektir. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, bilişsel esneklik, travma, baba sıkı denetim/kontrol ve baba kabul/ilgi/sevgi tek başlarına Kimlik Difüzyonunu toplam varyansının sırası ile %5, %4, %2 ve %1’ini açıklamaktadır.

Tablo 10. Gerçeklik Testinin Araştırmadaki Bağımsız Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	β	%95 Güven Aralığı Alt Sınır	%95 Güven Aralığı Üst Sınır	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p
GT	Sabit	25,032	1,304	-	22,471	27,592	-	19,193	,001
	Baba reddedicilik	,111	,044	,095	,025	,197	,086	2,537	,011
	Bilişsel Esneklik	-,111	,015	-,254	-,142	-,081	-,245	-7,208	,001
	Travma	,024	,006	,146	,012	,035	,136	4,018	,001

$N=760$, $R^2_{düz}=0,126$ $F(3,756)=37,454$, $p<0,000$.

Tablo 10'da görüldüğü üzere, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir model ($F(3,756)=37,454$, $p<0,000$) ve 0,126 değerinde bir belirlilik katsayısı elde edilmiştir. Ortaya çıkan sonuç katılımcıların Gerçeklik Testine ilişkin toplam varyansın yaklaşık %12,6'sının baba reddedicilik, tutumları, travma ve bilişsel esneklik tarafından açıklandığı yönündedir. Bu sonuca göre diğer yordayıcı değişkenler sabit kabul edildiğinde, baba reddedicilik ile travma düzeyindeki 1'er birimlik artış Gerçeklik Testini sırasıyla 0,111, 0,024 puan arttıracakken, bilişsel esneklikteki 1 birimlik artış ise bağımlı değişkende 0,111 puan azalmaya sebebiyet verecektir. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, bilişsel esneklik, travma, ve baba reddedicilik tutumları tek başlarına Gerçeklik Testi toplam varyansının sırası ile %6, %2 ve %1'ini açıklamaktadır.

3.2.4. Hiyerarşik Regresyon Analizleri

Anne tutumları, travma ve bilişsel esnekliği kontrol edebilmek amacı ile Hiyerarşik Regresyon Analizleri gerçekleştirilmiş ve anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik değişkenleri kontrol değişkenleri olarak ilk aşamada, baba tutumları ise ikinci aşamada modele dahil edilerek, ilgili KB eğilimleri ve kişilik organizasyonları üzerindeki varyansı açıklama güçleri incelenmiştir. Önceki bölümde bulguları sunulan

korelasyon analizi sonuçlarına göre ilgili her bir KB eğilimi ve kişilik organizasyonu alt boyutu (PS, KD, GT) için sadece söz konusu KB ve/veya kişilik organizasyonu alt boyutu ile aralarında anlamlı ilişki bulunan değişkenler modele dahil edilmiştir. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına dair bulgular Tablo 11, Tablo 12 ve Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 11. Antisosyal KB Eğiliminin Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	B'nin Standart Hatası	β	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p	ΔR^2
Adım 1							,243**
Anne kabul/ilgi/sevgi	-,036	,021	-,067	-,055	-1,742	,082	
Anne reddedicilik	,328	,038	,384	,271	8,555	,001	
Bilişsel esneklik	-,043	,014	-,112	-,099	-3,135	,002	
Travma	,018	,005	,124	,115	3,622	,001	
Anne sıkı denetim/kontrol	-,052	,021	-,095	-,077	-2,416	,001	
Adım 2							,020**
Baba kabul/ilgi/sevgi	,061	,024	,118	,078	2,508	,012	
Baba reddedicilik	,208	,049	,202	,132	4,220	,000	

** $p < ,001$

Algılanan anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik düzeyi kontrol edildiğinde, Antisosyal KB eğiliminin baba tutumları tarafından ne düzeyde yordandığını incelemek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, birinci adımda anne reddedicilik, anne sıkı denetim/kontrol tutumları, bilişsel esneklik ve travma değişkenlerinin Antisosyal KB eğilimini anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir $F(5,754)=48,427$; $p < 0,001$. *Düzeltilmiş R^2* değeri 0,238'dir. Bu sonuç, Antisosyal KB eğiliminin toplam varyansının %24'ünün algılanan anne reddedicilik ve anne sıkı denetim kontrol tutumları, bilişsel esneklik ve travma değişkenleri tarafından açıklandığını göstermektedir. İkinci adımda modele giren algılanan baba tutumları açıklanan varyansa %2 katkı sağlamış ve R^2 'deki bu değişim anlamlı bulunmuştur ($F(7,752)=38,338$; $p < 0,001$). Algılanan anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik düzeyi kontrol edildiğinde, algılanan baba reddedicilik tutumları tek başına, AKB

eğilimi toplam varyansının % 1,75'ini, algılanan baba kabul/ilgi/sevgi tutumları ise % 0,6'sını açıklamaktadır. Tüm değişkenler modele eklendiğinde anne kabul/ilgi/sevgi, anne reddedicilik, anne sıkı denetim/kontrol tutumları, bilişsel esneklik, travma, baba/kabul/ilgi/sevgi ve baba reddedicilik tutumlarının Antisosyal KB eğilimini anlamlı olarak yordadığı ve Antisosyal KB eğilimi toplam varyansının yaklaşık %26'sını açıkladığı tespit edilmiştir. Nihai modelde, anne kabul/ilgi/sevgi, bilişsel esneklik ve anne sıkı denetim/kontrol negatif yordayıcılar (sırası ile $B=-0,065$, $-0,044$, $-0,055$), travma, anne reddedicilik, baba/kabul/ilgi/sevgi ve baba reddedicilik, pozitif yordayıcılar (sırası ile $B=0,016$, $0,227$, $0,061$, $0,208$) olarak bulunmuştur.

Tablo 12. Narsisistik KB Eğiliminin Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	B'nin Standart Hatası	β	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p	ΔR^2
Adım 1							,72*
Anne sıkı denetim/kontrol	,091	,017	,186	,183	5,236	,001	
Bilişsel esneklik	,054	,012	,155	,153	4,377	,001	
Travma	,015	,005	,114	,111	3,174	,002	
Adım 2							,023**
Baba reddedicilik	,050	,040	,054	,043	1,248	,213	
Baba sıkı denetim/kontrol	,089	,025	,179	,122	3,530	,000	

** $p < ,001$

Algılanan anne sıkı denetim/kontrol tutumları, travma ve bilişsel esneklik düzeyi kontrol edildiğinde, Narsisistik KB eğiliminin baba tutumları tarafından ne düzeyde yordandığını incelemek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, birinci adımda anne sıkı denetim/kontrol bilişsel esneklik ve travma değişkenlerinin Narsisistik KB eğilimini anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir $F(3,756)=20,620$; $p < 0,001$. Düzeltilmiş R^2 değeri 0,072'dir. Bu sonuç, Antisosyal KB eğilimindeki %7 oranındaki varyansın algılanan anne sıkı denetim/kontrol, bilişsel esneklik ve travma değişkenleri tarafından açıklandığını göstermektedir. İkinci adımda

modele giren algılanan baba tutumları açıklanan varyansa %2 katkı sağlamış ve R^2 'deki bu değişim anlamlı bulunmuştur $F(5,754)=16,411$; $p<0,001$. Algılanan anne sıkı denetim/kontrol, travma ve bilişsel esneklik kontrol edildiğinde algılanan baba sıkı denetim/kontrol tutumları tek başına NKB eğilimi toplam varyansının %1,4'ünü açıklamaktadır. Tüm değişkenler modele eklendiğinde bilişsel esneklik, travma ve baba sıkı denetim/kontrol değişkenlerinin Narsisistik KB eğilimini ve Narsisistik KB eğilimi toplam varyansının %9'unu açıkladığı tespit edilmiştir. Nihai modelde travma, bilişsel esneklik ve baba sıkı denetim/kontrol pozitif yordayıcılar (sırası ile $B=0,051$, $0,012$, $0,089$) olarak bulunmuştur.

Tablo 13. Histriyonik KB Eğiliminin Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	B'nin Standart Hatası	β	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p	ΔR^2
Adım 1							,052**
Anne sıkı denetim/kontrol	,073	,018	,173	,147	4,164	,001	
Anne reddedicilik	,017	,029	,025	,020	,578	,563	
Travma	,011	,004	,096	,091	2,566	,010	
Adım 2							,018**
Baba sıkı denetim/kontrol	,041	,028	,096	,052	1,490	,137	
Baba reddedicilik	,097	,053	,121	,064	1,834	,067	

** $p<,001$

Algılanan anne tutumları, ve bilişsel esneklik düzeyi kontrol edildiğinde, Histriyonik KB eğiliminin baba tutumları tarafından ne düzeyde yordandığını incelemek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, birinci adımda anne sıkı denetim/kontrol ve travma değişkenlerinin Histriyonik KB eğilimini anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir $F(3,756)=13,842$; $p<0,001$. *Düzeltilmiş* R^2 değeri 0,052'dir. Bu sonuç, Histriyonik KB eğilimindeki %5 oranındaki varyansın algılanan anne sıkı denetim/kontrol ve travma değişkenleri tarafından açıklandığını göstermektedir. İkinci adımda modele algılanan baba sıkı denetim/kontrol ve baba reddedicilik tutumları eklenmiş, açıklanan toplam varyans %2'lik bir artış göstermiş ve R^2 'deki bu değişim

anlamli bulunmuştur $F(5,754)=11,363$; $p<0,001$. Buna karşın, anne sıkı denetim/kontrol, anne reddedicilik ve travma düzeyi kontrol edildiğinde tek başına algılanan baba sıkı denetim/kontrol ve baba reddedicilik tutumlarının HKB eğilimi üzerinde yordayıcı bir gücü bulunmamaktadır.

Tablo 14. Primitif Savunmaların Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	B'nin Standart Hatası	β	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p	ΔR^2
Adım 1							,0166**
Anne kabul/ilgi/sevgi	-,070	,027	-,104	-,086	-2,599	,010	
Anne sıkı denetim/kontrol	,079	,028	,118	,094	2,840	,005	
Anne reddedicilik	-,013	,050	-,013	-,009	-,266	,790	
Bilişsel esneklik	-,097	,018	-,202	-,179	-5,369	,001	
Travma	,041	,006	,230	,213	6,403	,001	
Adım 2							,010*
Baba kabul/ilgi/sevgi	,020	,032	,031	,021	,626	,531	
Baba sıkı denetim/kontrol	,082	,042	,120	,065	1,960	,050	
Baba reddedicilik	,046	,083	,036	,018	,547	,585	

** $p<,001$; * $p<,05$

Algılanan anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik düzeyi kontrol edildiğinde, Primitif Savunmaların baba tutumları tarafından ne düzeyde yordandığını incelemek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, birinci adımda anne kabul/ilgi/sevgi, anne sıkı denetim/kontrol, bilişsel esneklik ve travma değişkenlerinin Primitif Savunmaları anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir $F(5,754)=30,033$; $p<0,001$. Düzeltilmiş R^2 değeri 0,161'dir. Bu sonuç, Primitif Savunmalarda %16 oranındaki varyansın algılanan anne kabul/ilgi/sevgi, anne sıkı denetim/kontrol, bilişsel esneklik ve travma değişkenleri tarafından açıklandığını göstermektedir. İkinci adımda modele giren algılanan baba tutumları açıklanan varyansa %1 katkı sağlamış ve R^2 'deki bu değişim anlamlı bulunmuştur $F(8,751)=20,062$; $p<0,05$. Algılanan anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik düzeyi

kontrol edildiğinde tek başına algılanan baba sıkı denetim/kontrol tutumları Primitif Savunmalar toplam varyansının %0,4'ünü açıklamaktadır. Tüm değişkenler modele eklendiğinde anne kabul/ilgi/sevgi, bilişsel esneklik, travma ve baba sıkı denetim/kontrol değişkenlerinin Primitif Savunmaları yordadığı ve Primitif Savunmalar toplam varyansının %17'sini açıkladığı tespit edilmiştir. . Nihai modelde anne kabul/ilgi/sevgi ve bilişsel esneklik negatif yordayıcılar (sırası ile $B=-0,078$, $-0,100$) olarak; travma ve ve baba sıkı denetim/kontrol pozitif yordayıcılar (sırası ile $B=0,039$, $0,082$) olarak bulunmuştur.

Tablo 15. Kimlik Difüzyonunun Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	B'nin Standart Hatası	β	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p	ΔR^2
Adım 1							,0177**
Anne kabul/ilgi/sevgi	-,083	,028	-,116	-,096	-2,916	,004	
Anne sıkı denetim/kontrol	,102	,029	,143	,115	3,475	,001	
Anne reddedicilik	-,109	,053	-,097	-,068	-2,072	,039	
Bilişsel esneklik	-,123	,019	-,240	-,212	-6,426	,001	
Travma	,047	,007	,249	,231	6,983	,001	
Adım 2							,011*
Baba kabul/ilgi/sevgi	-,046	,034	-,068	-,045	-1,377	,169	
Baba sıkı denetim/kontrol	,107	,044	,148	,080	2,421	,016	
Baba reddedicilik	-,028	,088	-,020	-,010	-,318	,751	

** $p<,001$; * $p<,05$

Algılanan anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik düzeyi kontrol edildiğinde, Kimlik Difüzyonunun baba tutumları tarafından ne düzeyde yordandığını incelemek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, birinci adımda anne kabul/ilgi/sevgi, anne sıkı denetim/kontrol, anne reddedicilik, bilişsel esneklik ve travma değişkenlerinin Kimlik Difüzyonunu anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir $F(5,754)=32,343$; $p<0,001$. *Düzeltilmiş R^2* değeri 0,171'dir. Bu sonuç, Kimlik Difüzyonunda %17 oranındaki varyansın algılanan anne kabul/ilgi/sevgi, anne sıkı

denetim/kontrol, anne reddedicilik, bilişsel esneklik ve travma değişkenleri tarafından açıklandığını göstermektedir. İkinci adımda modele giren algılanan baba tutumları açıklanan varyansa %1 katkı sağlamış ve R^2 'deki bu değişim anlamlı bulunmuştur $F(8,751)=21,746; p<0,05$. Algılanan anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik düzeyi kontrol edildiğinde tek başına baba sıkı denetim/kontrol tutumları Kimlik Difüzyonu toplam varyansının %0,6'sını açıklamaktadır. Tüm değişkenler modele eklendiğinde bilişsel esneklik, travma ve baba sıkı denetim/kontrol değişkenlerinin Kimlik Difüzyonu yordadığı ve Kimlik Difüzyonu toplam varyansının %18'ini açıkladığı bulunmuştur. Nihai modelde baba sıkı denetim/kontrol ve travma pozitif yordayıcılar (sırası ile $B=0,107, 0,044$) bilişsel esneklik ise negatif yordayıcı ($B=-0,126$) olarak bulunmuştur.

Tablo 16. Gerçeklik Testinin Yordayıcılarına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	B'nin Standart Hatası	β	Kısmi Korelasyon Değeri	t	p	ΔR^2
Adım 1							,127**
Anne kabul/ilgi/sevgi	-,021	,024	-,034	-,029	-,850	,395	
Anne reddedicilik	,060	,038	,062	,053	1,572	,116	
Bilişsel esneklik	-,107	,017	-,245	-,220	-6,470	,001	
Travma	,025	,006	,152	,141	4,154	,001	
Adım 2							,003
Baba kabul/ilgi/sevgi	,013	,030	,023	,015	,443	,658	
Baba reddedicilik	,101	,061	,086	,056	1,659	,097	

** $p<,001$; * $p<,05$

Algılanan anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik düzeyi kontrol edildiğinde, Gerçeklik Testi baba tutumları tarafından ne düzeyde yordandığını incelemek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, birinci adımda bilişsel esneklik ve travma değişkenlerinin Gerçeklik Testini anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir $F(4,755)=27,445; p<0,001$. *Düzeltilmiş R^2* değeri 0,122'dir. Bu sonuç, Kimlik Difüzyonunda %12 oranındaki varyansın bilişsel esneklik ve travma

değişkenleri tarafından açıklandığını göstermektedir. İkinci adımda modele giren algılanan baba tutumları açıklanan varyansa %0,3 katkı sağlamış ancak R^2 'deki bu değişim anlamlı bulunmamıştır $F(6,753)=18,775$; $p>0,05$. Algılanan anne tutumları, bilişsel esneklik ve travma düzeyi kontrol edildiğinde tek başına baba kabul/ilgi/sevgi ve baba reddedicilik tutumlarının Gerçeklik Testi üzerinde yordayıcı etkisi bulunmamaktadır.

3.2.5. Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Analizler

Algılanan ebeveyn tutumları, travma ve bilişsel esnekliğin; katılımcıların sınır durum veya nevrotik organizasyona sahip olmasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Bağımsız Örnek t Testi yapılmasına karar verilmiş, iki grup arasındaki sayı farkının çok fazla olması sebebiyle nevrotik organizasyona sahip katılımcılar arasından 86 kişi seçkisiz bir şekilde seçilmiş ve ilgili değişkenler bakımından aynı sayıdaki sınır durum kişilik organizasyonuna sahip katılımcı ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 11.'de sunulmuştur.

Tablo 17. Sınırdurum ve Nevrotik Kişilik Organizasyonuna Sahip Katılımcıların Araştırma Değişkenleri Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Analiz Sonuçları

Toplam Puan	Kategoriler	Kişi Sayısı	\bar{X}	SS	t	Serbestlik Derecesi	p
Anne kabul/ilgi/sevgi	Nevrotik	86	38,05	9,345	2,625	170	,009
	Sınır durum	86	34,20	9,822			
Anne sıkı denetim/kontrol	Nevrotik	86	28,83	9,015	-2,538	170	,012
	Sınır durum	86	32,67	10,735			
Anne reddedicilik	Nevrotik	86	11,33	4,846	-3,171	170	,002
	Sınır durum	86	13,89	5,699			
Baba kabul/ilgi/sevgi	Nevrotik	86	34,89	9,891	2,741	170	,007
	Sınır durum	86	30,70	10,135			
Baba sıkı denetim/kontrl	Nevrotik	86	27,67	9,071	-2,890	170	,004
	Sınır durum	86	31,89	10,057			
Baba reddedicilik	Nevrotik	86	10,31	3,786	-4,170	150,898	,001
	Sınır durum	86	13,31	5,492			
Bilişsel esneklik	Nevrotik	86	70,23	12,646	2,991	170	,003
	Sınır durum	86	64,76	11,331			
Travma	Nevrotik	86	42,63	29,836	-5,680	152,430	,001
	Sınırdurum	86	74,43	42,490			

Nevrotik ve sınır durum kişilik organizasyonuna sahip olmanın algılanan ebeveyn tutumları, travma ve bilişsel esneklik açısından farklılaşma yaratıp yaratmadığını incelemek amacıyla gerçekleştirilen Bağımsız Örneklem t- Testi sonuçlarına göre, sınırdurum kişilik organizasyonuna sahip bireylerin anne ve baba sıkı denetim/kontrol, anne ve baba reddedicilik ve travma puan ortalamaları (sırası ile $\bar{X}_{Sınırdurum} = 32,67, 31,89, 13,89, 13,31, 74,43$; $SS_{Sınırdurum} = 10,735, 10,057, 5,699, 5,492, 42,490$) nevroitik kişilik organizasyonuna sahip bireylerden ($\bar{X}_{Nevrotik} = 28,83, 34,89, 38,05, 10,31, 42,63$; $SS_{Nevrotik} = 9,015, 9,071, 4,846, 3,786, 29,836$) istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde yüksek olduğu (sırası ile $t(170) = -2,538$; $p < 0,05$; $t(170) = -2,890$; $p < 0,01$; $t(170) = -3,171$; $p < 0,01$; $t(150,898) = -4,170$; $p < 0,001$; $t(152,430) = -5,680$; $p < 0,001$); anne ve baba kabul/ilgi/sevgi ve bilişsel esneklik puan ortalamalarının (sırası ile $\bar{X}_{Sınırdurum} = 34,21, 30,70, 64,76$; $SS_{Sınırdurum} = 9,822, 10,136, 11,331$) ise nevroitik organizasyona sahip bireylerden (sırası ile $\bar{X}_{Nevrotik} = 38,05, 34,88, 70,23$; $SS_{Nevrotik} = 9,345, 9,891, 12,646$) istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha düşük

olduğu gözlenmiştir (sırası ile sırası ile $t(170)= 2,625; p<0,01$; $t(170)= 2,741; p<0,01$;
 $t(167,992)= p<0,01$).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TARTIŞMA

Klinik psikoloji alanında erken dönem anne-çocuk ilişkisinin çocuk üzerindeki etkisi uzun zamandır araştırmacılar tarafından incelenmektedir (Freud, 1900-1915; Bowlby, 1968; Jacobson, 1964; Kernberg, 1980; Klein, 1957; Mahler, 1971; Paquette, 2004; Rohner, 1986; Young ve ark., 2009). Baba-çocuk ilişkisi ise son dönemde artan ilgiye (Amato,1994; Paquetta, 2004; Pleck ve Masciadrelli, 2004) rağmen sınırlı sayıda çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmada bilişsel esneklik, travmalar ve anne tutumları kontrol edilerek, AKB, NKB, HKB ve psikodinamik kişilik organizasyonları (nevrotik ve sınır durum) ile algılanan baba tutumları arasındaki korelasyonel ve yordayıcı ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, öncelikle ilgili kişilik bozuklukları ve kişilik organizasyonları ile ilişkili alan yazın bulguları çerçevesinde, bu kavramlar ile ilişkili olduğu öngörülen değişkenler (anne tutumları, baba tutumları, travmalar, bilişsel esneklik) arasındaki korelasyonel ve yordayıcı ilişkiler incelenmiş, daha sonra ise baba tutumları ile ilgili kişilik yapıları arasındaki ilişkide karıştırıcı etkiye sahip olabilecek anne tutumları, travmalar ve bilişsel esneklik kontrol edilerek baba tutumları ile ilgili kişilik bozukluğu eğilimleri ve kişilik organizasyonları arasındaki ilişkiler, olası bir değişim olup olmayacağını tespit etmek için tekrar analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra, nevrotik ve sınır durum kişilik organizasyonlarının katılımcı grupları, travmalar, bilişsel esneklik, anne ve baba tutumları açısından karşılaştırılmıştır. Psikotik kişilik organizasyonu, gerçeklik testindeki bozulmalar ve çalışmamızın verilerinin öz bildirim ölçekleri aracılığı ile toplanmış olması göz önünde bulundurularak analiz kapsamına alınmamıştır.

Gerçekleştirilen güvenilirlik analizleri sonucunda, bu çalışmada kullanılan tüm ölçeklerin Cronbach Alfa değerlerinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür (Tablo 3). Katılımcıların KOREN normlarına göre kişilik organizasyonu sınıflaması gerçekleştirilmiş ve katılımcıların %65,8'inin (N=500) nevrotik, %11,3'ünün (N=86) sınır durum, %4,5'inin ise (N=34) psikotik kişilik organizasyonuna sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %18,4'ünün (N=140) kişilik organizasyonları ise, ilgili katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar, ilgili ölçeğin değerlendirme kriterlerine tam

olarak uymadığı için net bir şekilde belirlenememiştir. Çalışmamıza katılım sağlayan bireylerin %81,6'sının kişilik organizasyonları tespit edilebilmiş ve ilgili tespit edilebilirlik oranının alan yazında kabul gören kapsam/yapısal geçerlilik oranlarıyla (Lawshe, 1975; Veneziano ve Hooper, 1997) uyumlu olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, çalışma örnekleminimize ait kişilik organizasyonlarının tespiti için kullanılan primitif savunmalar, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi puan ortalamaları, ilgili uyarlama ölçeğinin (Ceran Yıldırım ve Yüksel, 2020) test normları ile uyumludur. Kişilik organizasyonunun tam olarak belirlenemediği kişilerin ortaya çıkışının, ölçüm aracımızın yanılma payı veya katılımcıların uygulamayı gerçekleştirirken göstermiş olabileceği hata payından kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

Yapılan analizlerde öncelikle kişilik bozukluğu eğilimleri ve psikodinamik kişilik organizasyonları ile anne ve baba tutumları, travma ve bilişsel esneklik arasındaki korelasyonel ilişkiler incelenmiştir. Analiz sonuçları, anne ve baba kabul/ilgi/sevgi tutumları ve bilişsel esnekliğin nevrotik gelişim seviyesi; anne ve baba reddedicilik tutumları ve travmanın sınır durum ve psikotik kişilik organizasyonları; anne ve baba sıkı denetim/kontrol tutumlarının ise sınır durum kişilik organizasyonu ile ilişkili olduğunu göstermiştir. İlgili analiz sonuçlarına göre olumlu anne ve baba tutumları ve bilişsel esneklik ile nevrotik kişilik organizasyonu arasında pozitif bir ilişki (primitif savunmalar, kimlik difüzyonu ve gerçeklik testi ile negatif yönlü korelasyon), olumsuz anne ve baba tutumları ve travma ile sınır durum kişilik organizasyonu arasında ise pozitif bir ilişki (primitif savunmalar ve kimlik difüzyonu ile pozitif yönde ilişki, gerçeklik testi ile ise ya pozitif yönlü ilişki ya da ilişki olmaması) olacağına dair beklentilerimiz (Hipotez 1 ve 2) doğrulanmıştır. Söz konusu bulgular, kişilik organizasyonları ile algılanan baba tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen az sayıdaki araştırma sonucu (örn.; Dutton, 1995; Igarashi ve ark., 2005) ile de uyumludur. Bunun yanı sıra ilgili bulgular, gerek anne tutumlarına (Dutton, 1995; Ensink, 2017; Igarashi ve ark., 2009) gerekse bilişsel esnekliğe (Aslan ve ark., 2023; Firouzjahi ve ark., 2020; Shalala ve ar., 2020) ve travmaya (örn.; Boolinger ve ark., 2000; Matthew ve ark., 2000; Resnick ve ark., 1989) ilişkin olarak da ilgili alanyazın verileri ile örtüşmektedir.

AKB, NKB, HKB eğilimleri ile olumsuz baba tutumları (Hipotez 3), olumsuz anne tutumları ve travmalar (Hipotez 4) arasında pozitif, bilişsel esneklik ile arasında

ise negatif bir ilişki (Hipotez 4) olacağı yönündeki beklentilerimiz ise bu çalışmada elde edilen bulgulara göre kısmen doğrulanmıştır. Beklentilerimizle örtüşür şekilde, Antisosyal KB eğilimi ile bilişsel esneklik, olumlu anne ve baba tutumları arasında negatif; olumsuz anne tutumları, baba reddedicilik ve travma ile arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular, alan yazındaki ilgili çalışma verileri (örn.; Batool, 2017; Boolinger, 2000; Gobin ve ark., 2015; Grant ve Chamberlain, 2023; Resnick, 1989; Sarısoy, 2017; Timmerman ve Emmelpamk, 2005) ile uyumludur. Baba sıkı denetim/kontrol tutumları ile Antisosyal KB eğilimi arasında ise beklentimizle örtüşmeyen şekilde anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Konuya ilişkin alan yazın bulguları ise çelişkilidir. İlgili bulgularımız ile uyumsuz sonuçlar ortaya koyan bazı çalışmalar (örn.; Patoock-Peckham ve Morgan-Lopez, 2010; Sarısoy, 2017; Schorr ve ark., 2021) olduğu gibi bulgularımız ile uyumlu sonuçlara ulaşan bazı diğer çalışmalar da (örn.; Batool, 2017; Krastins, 2014; Modestin, 1989; Timmerman ve Emmelkamp, 2005) mevcuttur. Alan yazın incelendiğinde AKB ve antisosyal davranışların (toplumsal kurallara uymama, saldırgan davranışlar gibi) baba katılımı (Olsen ve ark., 2005) ve babanın varlığı (Donsbuch ve ark., 1985; Flouri ve Buchanan, 2002; Matsueda ve Heimer, 1987; Sapmson, 1987) ile açıklandığı, babanın varlığının çocukların toplumsal kurallara uyma, sosyal uyum becerileri geliştirme, uygun öfke ifadeleri ve uygun rekabet etme becerilerinin gelişiminde önemli olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu açıklamalar AKB eğiliminin sıkı denetim/kontrolden (aşırı kontrol) ziyade babanın uygun biçimde toplumsal yasak ve yasaları çocuğa aktarmasındaki (Freud, 1913, 1921, 1930; Lacan, 1949/2005, 1954-1955; Winnicott, 1967, 1969), yani çocuğun yaşına ve ihtiyaçlarına uygun sınırlar koymasındaki eksiklik ile ilişkili olabileceğini düşündürmüştür. Bununla birlikte, baba sıkı denetim/kontrol (bazı çalışmalarda kullanılan ölçek farklılığına bağlı bu terim yerine benzer içeriği ifade eden aşırı kontrol veya otoriter baba tutumları, ifadeleri kullanılmaktadır) tutumuyla AKB eğilimi arasındaki ilişkiye dair çelişkili bulgular, bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada, Narsisistik KB eğilimi ile olumsuz baba tutumlarının, anne sıkı denetim/kontrol, bilişsel esneklik ve travma ile pozitif ilişki gösterdiği bulunmuş ancak NKB eğilimi ile olumlu anne ve baba tutumları ve anne reddedicilik arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Olumsuz baba tutumları, anne sıkı

denetim/kontrol ve travmalar ile ilgili bulgularımız beklentilerimizle (Hipotez 3 ve 4) ve ilgili alanyazın bulgularıyla (Batoool ve ark., 2017; Cramer, 2015; Modestin, 1998; Pietrzak ve ark., 2011; Schie ve ark., 2020; Valashjardi, 2020; Watson ve ark., 1992) uyumludur. Bilişsel esneklik ile NKB eğilimi arasında negatif yönde bir ilişki olacağı yönündeki beklentimizin (Hipotez 4) aksine, bahse konu kavramlar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Psikanalitik alan yazında narsisistik örgütlenme kişinin kendisini yoğun bir şekilde başkalarıyla kıyaslaması ve dışarıdan gelecek onay ihtiyacına duyulan gereksinim ile karakterizedir (Lingiardi ve McWilliams, 2017). Narsisistik kişilerin bu tipik davranışları gerçekleştirebilmek adına kendilerini farklı durum ve kişilere göre ayarlama, farklı durum ve kişiler için olası onay noktalarını keşfetme ve bu doğrultuda davranma gibi becerileri geliştirebileceği, bu beceriler için ise belli bir seviyenin üzerinde bilişsel esneklik kapasitesi gerekebileceği düşünülerek söz konusu bulgunun bu yönde yorumlanabileceği değerlendirilmiştir. Kişilik bozukluklarında tipik olarak görülen katılığın (Coolidge ve ark., 2005) NKB özelinde bilişsel esneklikten ziyade diğer yürütücü işlevler (inhibisyon kontrolü gibi) dürtü ve davranış boyutlarında görülmesinin olası olabileceği düşünülmüştür.

Olumlu anne ve baba tutumları ve anne reddedicilik ile ilgili bulgularımız beklentilerimizle (Hipotez 3 ve 4) uyuşmamaktadır. Alan yazın incelendiğinde, olumlu baba tutumları ile ilgili çelişkili bulgular olduğu görülmektedir. Örneğin Cramer (2015) duyarlı baba tutumlarının büyüklenmeci narsisizmle negatif ilişkili olduğu, Schie (2020) ise baba bakımının her iki narsisizm türüyle de ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra, her iki çalışmada da anne bakımının sadece kırılğan narsisizmle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu alanyazın bulguları, çelişkili sonuçların ölçüm aracı farklılıklarından (her iki çalışmada kullanılan ebeveyn tutumları ölçeği birbirinden farklıdır. Bunun yanı sıra, bahse konu çalışmalarda kullanılan narsisizm ölçekleri de bu çalışmadakinden farklıdır) kaynaklanabileceğine ve/veya anne reddedicilik ve olumlu anne ve baba tutumlarıyla NKB eğilimi arasındaki ilişkinin narsisizm türlerine göre farklılaşabileceğine işaret etmektedir. Psikodinamik alan yazında, narsisistik kişilerin ebeveynlerinin çocuklarına narsisistik uzantı olarak davrandığına (çocuklarına ilgi/sevgi vermeleri ancak bunu koşullu bir biçimde, sadece çocuk ebeveynin istediği biçimde davrandığı, istenen kişi olduğu durumda vermesi) vurgu yapmaktadır (McWilliams, 2011; Winnicott, 1958, 1960).

Bizim çalışmamızda kullanılan ebeveyn tutum ölçekleri de dahil olmak üzere, genel olarak ebeveyn tutum ölçeklerinin kabul/ilgi/sevgi alt boyutunda, koşullu da olsa narsisistik bireylerin ebeveynlerinin verdiği ilgi ile ortak unsurlar taşıyabilecek öğeler bulunmaktadır. Anne ve baba kabul/ilgi/sevgi boyutuyla NKB eğilimi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunamamasının bu bağlamda anlaşılabilir olduğu; özellikle narsisizm ile ilgili çalışmalarda bu farkı ayırıştırabilecek ölçeklerin geliştirilmesinin söz konusu ilişkiyi daha net inceleyebilmek adına faydalı olacağı düşünülmüştür.

Histriyonik KB eğilimi ile olumsuz anne ve baba tutumları ve travma arasındaki pozitif ilişkiye dair beklentilerimiz (Hipotez 3 ve 4) desteklenmiş ve söz konusu bulguların az sayıdaki alan yazın çalışması ile (örn.; Modestin, 1998; Sarısoy, 2017,) de uyumlu olduğu gözlenmiştir. Timmerman ve Emmelkamp'ın (2005) çalışmasıyla benzerlik gösteren ancak beklentilerimiz ve diğer alan yazın çalışmalarıyla (Modestin, 1998; Sarısoy, 2017) uyuşmayan şekilde HKB ile olumlu anne ve baba tutumları arasında negatif yönde bir ilişki saptanamamıştır. Millon (2011) Histriyonik Kişilik Bozukluğunu Davranışçı kuram temelinde açıklamakta ve bu kişilerin ebeveynleri tarafından düzensiz bir biçimde yoğun uyarılara maruz kaldığını ifade etmektedir. Söz konusu açıklama kapsamında değerlendirildiğinde, HKB eğiliminin anne ve babadan algılanan olumlu tutumların eksikliğiyle değil düzensizliğiyle ve yoğunluğuyla açıklanabileceği düşünülmüş, ilgili bulguların bu kapsamda anlaşılabilir olduğu yönünde değerlendirme yapılmıştır. Benzer şekilde bilişsel esneklik ile HKB arasında negatif yönde bir ilişki olacağına dair beklentilerimiz (Hipotez 4) de bulgular ile desteklenmemiştir. Yürütücü işlevler ile HKB arasındaki ilişkiye vurgu yapan çalışmalar (Burgess, 1992; Coolidge ve ark., 2004) bulunmakla birlikte, bildiğimiz kadarıyla çalışmamız doğrudan bilişsel esneklik ile HKB arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk çalışmadır. Bu kapsamda gelecekte bu konuya ilişkin daha fazla araştırma yapılmasının faydalı olacağı düşünülmüştür.

Regresyon analizleri sonuçlarına göre olumlu anne ve baba tutumları ve bilişsel esnekliğin nevrotik kişilik organizasyonunu pozitif yönde yordayacağına (Hipotez6) ve anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik kontrol edildiğinde de olumlu baba tutumlarının nevrotik kişilik organizasyonunu pozitif yönde yordamaya devam edeceğine ilişkin (Hipotez 8) beklentilerimiz desteklenmemiş, çalışma değişkenlerimizin nevrotik kişilik organizasyonu üzerinde anlamlı bir yordayıcı gücü

olmadığı bulunmuştur. Buna karşın analiz sonuçları, travma ve baba sıkı/kontrol denetim tutumlarının sınır durum kişilik organizasyonunu pozitif yönde, bilişsel esnekliğin ise negatif yönde yordadığını ortaya koymuştur. Travma, anne tutumları ve bilişsel esneklik kontrol edildiğinde de baba sıkı denetim/kontrol tutumunun sınır durum kişilik organizasyonu üzerindeki yordayıcı gücü azalmakla birlikte, anlamlı olarak devam etmiştir. Olumsuz anne tutumları ve baba reddinin ise sınır durum organizasyonu üzerinde anlamlı yordayıcı bir etkisi tespit edilememiştir. Bu kapsamda, olumsuz anne ve baba tutumları ve travmaların sınır durum kişilik organizasyonu pozitif yönde, bilişsel esnekliğin ise negatif yönde yordamasına (Hipotez 5) ve anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik kontrol edildiğinde de olumsuz baba tutumlarının sınır durum kişilik organizasyonunu yordayacağına ilişkin (Hipotez 9) beklentilerimiz kısmen desteklenmiştir. Ulaşılan bahse konu bulgular, ilgili beklentilerimiz ve alanyazın bilgileri (örn.; Aslan ve ark., 2023; Esnick ve ark., 2017; Espinosa ve Rudenstine, 2018; Igarashi ve ark., 2009) ile uyumludur. Alanyazında söz konusu değişkenleri kapsayan az sayıda ve sadece korelasyonel (örn.; Dutton, 1995; Igarashi, 2009) çalışmanın oluşu, bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu düşündürmektedir.

Kişilik organizasyonları ve algılanan anne ve baba tutumları arasındaki ilişki bağlamında daha net sonuçlara ulaşabilmek adına, nevrotik kişilik organizasyonuna sahip katılımcılar arasından, sınır durum organizasyona sahip katılımcı sayısı (N=86) kadar katılımcı seçkisiz olarak seçilip araştırmamızın bağımsız değişkenleri açısından karşılaştırılmıştır. Söz konusu analiz sonuçlarına göre nevrotik kişilik organizasyonuna sahip grubun, olumlu ebeveyn tutumları ve bilişsel esneklik düzeyleri sınır durum organizasyona sahip katılımcılardan yüksek; olumsuz ebeveyn tutumları ve travma skorları ise sınır durum kişilik organizasyona sahip katılımcılardan daha düşüktür. İlgili bulgular beklentilerimizle (Hipotez 11) ve ilişkili kuramsal alan yazın bilgileri ile (örn.; Kernberg, 1967; Lingardi ve McWilliams, 2017; Mahler ve ark., 1975; Winnicott, 1957) uyumludur.

Kişilik bozukluğu eğilimi özelinde araştırmamıza konu her bir kişilik bozukluğu eğiliminin algılanan anne ve baba tutumları, bilişsel esneklik ve travmalar tarafından yordanacağına (Hipotez 7) ve anne tutumları, travma ve bilişsel esneklik kontrol edildiğinde de olumsuz baba tutumlarının, AKB, NKB ve HKB eğilimlerinin

pozitif yordayıcısı olacağına (Hipotez 10) ilişkin beklentilerimiz kısmen desteklenmiştir. Antisosyal KB eğilimi için gerçekleştirilen çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları, olumsuz anne tutumları, baba reddedicilik, bilişsel esneklik ve travmaların AKB eğilimi üzerinde yordayıcı gücü olduğunu göstermiştir. Söz konusu bulgular, alan yazındaki AKB ile baba tutumları (örn.; Batool ve ark., 2017; Lauklik ve ark., 2013; Patterson ve ark., 1989; Reich, 1986; Sarısoy, 2017), olumsuz anne tutumları (örn.; Lauklik ve ark., 2013; Lloydon ve Sherry, 2001; Timmerman ve Emmelkamp, 2005), bilişsel esneklik ve travmalar (Booinger, 2000; Gobin ve ark., 2015, Grant ve Chamberlain, 2023; Resnick, 1989) açısından alanyazındaki ilgili korelasyonel çalışma bulguları ile uyumludur. Olumlu baba tutumlarının AKB eğilimi üzerinde yordayıcı gücü olacağı yönündeki beklentimiz ise analiz sonuçları tarafından desteklenmemiştir. Söz konusu bulgu, Schorr ve arkadaşlarının (2021) çalışma sonuçları ile örtüşmektedir ancak olumlu baba tutumlarının AKB veya antisosyal davranışlar üzerindeki yordayıcı gücünü inceleyen diğer çalışma bulguları (örn.; Flouri ve Buchanan, 2002; Krastins, 2014; Timmerman ve Emmelkamp, 2005) ile uyuşmamaktadır. Babalık tutumlarının etkisini daha net görebilmek için yapılan hiyerarşik regresyon analizinde ilk adımda algılanan anne tutumları, bilişsel esneklik ve travmalar, ikinci adımda ise baba kabul/ilgi/sevgi ve baba reddedicilik tutumları modele eklenmiştir. Söz konusu analiz sonuçlarına göre reddedici baba tutumunun yordayıcı gücü değişmezken, anne tutumları, bilişsel esneklik ve travmalar kontrol edildiğinde olumlu baba tutumlarının da çok küçük de olsa yordayıcı etki gösterdiği gözlenmiştir. Olumlu baba tutumlarının çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre yordayıcı olmaması ancak hiyerarşik regresyon analizinde ilgili değişkenler kontrol edildikten sonra çok küçük de olsa yordayıcı gücünün ortaya çıkması, olumlu baba tutumlarının yordayıcı gücünün bilişsel esneklik, travmalar ve anne tutumları tarafından maskeleniyor olabileceğini göstermiştir. Buna karşın, hiyerarşik regresyon analizi sonucuna göre gözlemlenen olumlu baba tutumunun yordayıcı gücü beklentimizin aksine pozitif yöndedir. Travmalar, bilişsel esneklik ve anne tutumları kontrol edildiğinde, olumlu baba tutumu ile baba reddediciliğinin birarada AKB eğilimini yorduyor oluşu, AKB eğiliminin, ilk bakım verenin hem sevgi hem de korku nesnesi haline geldiği dezorganize bağlanma biçimi (örn.; Fonagy ve Levinson, 2004; Lorenzini, 2013) ile ilişkili olabileceğini düşündürmüştür. Söz konusu öngörü, AKB

ile dezorganize bağlanma arasında pozitif yönde ilişki bulunduğunu ortaya koyan alanyazın bulguları (örn.; Bakermans-Kranenburg ve IJzendoorn, 2009; Berny ve ark., 2017; Hansen ve ark., 2011) ile de uyumludur.

Narsistik KB için çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları baba sıkı denetim/kontrol, bilişsel esneklik ve travmaların NKB eğilimini pozitif yönde yordadığını; korelasyon analizlerinde NKB eğilimi ile ilişkili olduğu bulunan anne sıkı denetim/kontrol ve baba reddedicilğin ise NKB eğilimi üzerinde yordayıcı gücü olmadığını göstermiştir. Hiyerarşik regresyon analizinde, algılanan anne tutumları, bilişsel esneklik ve travma kontrol edildiğinde ise baba tutumlarının NKB eğilimi üzerindeki yordayıcı gücünü devam ettirdiği ancak yordayıcı gücünün azaldığı gözlenmiştir. Baba reddedicilik ve anne sıkı denetim/kontrol tutumunun NKB eğilimini yordamadığı yönündeki bulgumuz ise beklentilerimizi desteklememektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda farklı ebeveyn tutumu kombinasyonlarının (örneğin anne reddedicilik yüksek-baba aşırı kontrol yüksek, anne aşırı kontrolü düşük-baba aşırı kontrolü yüksek) narsisizm üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesinin alan yazındaki söz konusu çelişkileri ortadan kaldırmak adına faydalı olacağı düşünülmüştür.

Alan yazında Histriyonik KB eğilimi ile baba tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen oldukça sınırlı sayıda çalışma (Batool, 2017; Modestin, 2017; Sarısoy, 2017; Timmerman ve Emmelkamp, 2005) bulunduğu ve söz konusu çalışmaların korelasyonel çalışmalar olduğu görülmektedir. Bildiğimiz kadarıyla baba tutumlarının HKB eğilimi üzerindeki yordayıcı gücünü inceleyen ilk çalışma olan çalışmamızın ilgili çoklu doğrusal regresyon analizi bulgularına göre, beklentilerimize uygun şekilde, baba reddedicilik ve baba sıkı denetim/kontrol tutumları anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur. Bununla birlikte olumsuz anne tutumlarının (reddedicilik ve sıkı denetim/kontrol) ve travmaların HKB üzerinde yordayıcı etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın bulguları HKB'nun çoğunlukla çocukluk çağı, özellikle de cinsel istismar travmasıyla ilişkili olduğu yönündedir (Blacker ve Tuppin, 1991; Metcalf, 1991; Yalch ve ar., 2022). Çalışmamızda kullandığımız ölçek, cinsel istismarı içerse de bu, ölçek maddelerinden sadece bir tanesidir. Travmaya ilişkin söz konusu çalışma ölçeği cinsel istismarla birlikte çok sayıda travmatik deneyimi (deprem, kaza, kayıp, kimlik travmaları gibi) barındırmaktadır ve bu çalışmada toplam

travma puanı üzerinden analizler yapılmıştır. Travmanın HKB eğilimini yordamadığı yönündeki bulgunun bu farklılıktan kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre ise anne tutumları ve travmalar kontrol edildiğinde baba sıkı denetim/kontrol ve reddediciliğin anlamlı yordayıcılar olmadığı görülmüştür. Histriyonik örgütlenmenin Psikanalitik literatür içerisinde aile içi dinamikler ve farklı türdeki ebeveyn kombinasyonları; örneğin babaların baştan çıkarıcı ve korkutucu olduğu (Herman, 1981; Slipp, 1997), annelerin depresif, soğuk veya beceriksiz, babaların ise oldukça güçlü olması (Lingiardi ve McWilliams, 2017), babaların narsistik ve sahiplenici, annelerin ise yetersiz oluşu (Mueller ve Aniskewitz, 1986) gibi; üzerinden açıklandığı düşünüldüğünde hiyerarşik regresyonda anne tutumları ve travmalar kontrol edildiğinde baba tutumlarının anlamlı yordayıcılar olarak çıkmamasının anlaşılabilir olduğu düşünülmüştür. HKB eğilimi özelinde baba tutumlarının, anne tutumları kombinasyonları ve alanyazında belirtilen belirli travmalar ile birlikte etkili olabileceği, HKB eğilimini açıklamada baba tutumlarının tek başına yeterli açıklayıcı olmadığı yönünde değerlendirme yapılmıştır.

Bunun yanı sıra, çoklu regresyon analizinde anlamlı yordayıcılar olmadığı tespit edilen anne sıkı denetim/kontrol tutumları ve travmalar, kontrol edilmek amacı ile baba tutumlarından bağımsız olarak hiyerarşik regresyon modeline sokulduklarında, HKB eğilimini anlamlı olarak yordadıkları bulunmuştur. Genel olarak, tüm KB eğilimlerinde ve kişilik organizasyonlarında gerek çoklu doğrusal regresyon analizi gerekse hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, çalışma değişkenlerinin her birinin tek başına ilgili kişilik yapısı üzerinde sadece küçük bir yordayıcı gücü olduğuna, biraraya geldiklerinde ise etkileşimlerinden kaynaklanan güç ile de birlikte daha anlamlı bir açıklayıcılık yüzdesine ulaştıklarını göstermiştir. Söz konusu durum, çalışma değişkenlerinin istatistiki olarak ilgili regresyon modellerinde birbirlerini maskeleyiş olabileceklerine ve modele koyulma kombinasyonlarına göre de sonuçlarda bazı farklılıklar ortaya çıkmış olabileceğine işaret etmektedir. Buna karşın, sınır durum kişilik organizasyonu, AKB ve NKB 'nda baba sıkı denetim/kontrol ve/veya baba reddi tutumlarına ilişkin olarak tespit edilen yordayıcı güç dikkat çekicidir.

Bu çalışma, algılanan baba tutumları ile kişilik bozukluğu eğilimleri ve psikodinamik kişilik organizasyonları arasındaki ilişkileri incelerken anne tutumları,

travma ve bilişsel esneklik değişkenlerini kontrol etmesi ve söz konusu incelemenin klinik psikoloji alanındaki iki ana ekol olan Bilişsel-Davranışçı ve Psikodinamik yaklaşımın bakış açılarını birleştirerek bütünleştirici bir biçimde ele almasıyla diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Çalışmamızda bu bakış açısının kullanılması hem kişilik bozukluklarını boyutsal bir şekilde ele alarak ara klinik grupları kapsama hem de çalışmamıza psikodinamik kişilik organizasyonlarını dahil ederek, kişiliğin kavramsallaştırılması hususunda daha geniş bir perspektif yakalama imkanı sunmuştur. Bunun yanı sıra çalışmamız, bildiğimiz kadarıyla baba tutumlarıyla kişilik bozukluğu eğilimleri ve psikodinamik kişilik organizasyonları arasındaki ilişki incelenirken anne tutumlarının, travma ve bilişsel esnekliğin kontrol edildiği ilk çalışma olması nedeniyle de benzer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 18 yaş üstü 760 katılımcının algılanan ebeveyn tutumları, travma ve bilişsel esneklik düzeylerinin kişilik bozukluğu eğilimleri ve psikodinamik kişilik organizasyonları ile olan ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Analiz sonuçları algılanan baba tutumlarının Antisosyal (baba reddedicilik), Narsisistik (baba sıkı denetim/kontrol) ve Histriyonik KB eğilimi (baba sıkı denetim/kontrol ve baba reddedicilik) üzerinde yordayıcı etkisi olduğunu göstermiştir. Bunun yanı sıra, baba kabul/ilgi/sevgisinin AKB eğilimi ve baba reddediciliğin NKB eğilimi ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Nesnel travmaların ve bilişsel esnekliğin AKB ve NKB eğilimleri için yordayıcı olduğu da ulaşılan sonuçlar arasındadır. Sınırdurum kişilik organizasyonu için ise baba sıkı denetim/kontrol, travma ve bilişsel esneklik düzeyinin anlamlı yordayıcılar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Olumlu baba tutumlarıyla nevrotik kişilik organizasyonu ve baba reddedicilik ile sınırdurum kişilik organizasyonu arasında da pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Anne tutumları, bilişsel esneklik ve travmaların kontrol edildiği durumda ise baba tutumlarının sınırdurum kişilik organizasyonu (baba sıkı denetim/kontrol), AKB (baba kabul/ilgi/sevgi ve baba reddedicilik) ve Narsisistik KB eğilimi (baba sıkı denetim/kontrol) üzerindeki yordayıcı etkisinin devam ettiği gözlenmiştir.

Araştırmamızın sınırlılıkları arasında, örneklemimizin gelişigüzel örnekleme ile oluşturulması bulunmaktadır. Gelişigüzel örnekleme yöntemi hem araştırmanın genellebilirliği açısından hem de daha az sınırdurum organizasyona sahip katılımcıya ulaşılabilmiş olması açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, araştırma verilerinin öz-bildirim ölçekleri aracılığıyla elde edilmiş olması da katılımcıların çalışmayı sürdürürken gerçeği yansıtmayabilecek yanıtlar verebileceği veya kendilerini nesnel bir şekilde değerlendirme noktasında sorun yaşabilecekleri göz önünde bulundurulduğunda, araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

Klinik psikoloji alanında uzunca bir dönemdir erken dönem yaşantıları ve erken dönem çocuk-ebeveyn ilişkisi üzerine odaklanılmaktadır. Bununla birlikte erken

dönem baba-çocuk ilişkisi ve babalık tutumlarının çocuğa etkisi üzerine odaklanan çalışmalar yakın tarihli ve oldukça sınırlı sayıdadır. Bu çalışmada, az sayıda çalışmanın odaklandığı baba tutumlarının incelenmiş olması, alan yazındaki boşluğu doldurmak adına önem taşımaktadır. Babalık pratiklerinin kültüre göre değişebildiği de göz önünde bulundurulduğunda çalışmamızın, ülkemizde bu alanda yapılacak çalışmalar için bir başlangıç noktası oluşturması umulmaktadır. Bilişsel esneklik ile kişilik organizasyonları ve kişilik bozukluğu eğilimine dair bulgularımız, klinik pratikte bilişsel esnekliğin gelişimine yönelik bilişsel rehabilitasyon müdahalelerinin gerek doğrudan terapötik etki elde etme gerekse bilişsel katılımın ortadan kaldırılarak uygulanacak terapilerin etkinliğinin artırılması bağlamında faydalı olabileceğini düşündürmüştür. Bunun yanı sıra, araştırma bulgularımızın, kişilik bozukluklarına ve kişilik organizasyonlarına ilişkin olarak klinik pratikte ve vaka formülasyonunda, anne tutumlarının yanı sıra, babalık tutumları, bilişsel esneklik ve travmaların da göz önünde bulundurulmasına işaret etmesi nedeni ile klinisyenler için de faydalı olabileceği düşünülmüştür. Babalık tutumlarının önemine vurgu yapan sonuçların gerek ebeveynlere yönelik eğitimlerde gerekse ebeveynlerin dahil olduğu terapi biçimlerinde (çocuk ve ergen terapileri) kullanılabilmesi ve bu bağlamda bireyin gelişimi ve psikolojik sağlığı üzerinde, elde edilen bulguların kullanılabilmesi yönünde değerlendirme yapılmıştır.

Gerek travmaların gerekse bu alanda üzerine oldukça az sayıda çalışma yapılmış/üzerine hiç çalışma yapılmamış bilişsel esnekliğin, hem kişilik bozuklukları hem de kişilik organizasyonları ile ilişkili olabileceğinin dikkate alınmasının, bu alanda yapılacak çalışmalar için önem arz ettiği düşünülmüştür. Bununla birlikte, gelecek çalışmalarda gelişigüzel örnekleme yönteminden farklı bir yöntem seçilmesi faydalı olacaktır. Öz-bildirim ölçeklerinin kullanılmasının getirdiği sınırlılıkların üstesinden gelinmesi için özellikle kişilik organizasyonları ve kişilik bozukluklarının klinisyenler tarafından gerçekleştirilecek standart klinik görüşmeler yoluyla belirlenmesinin ve nitel analiz yöntemlerinin kullanılmasının daha güvenilir sonuçlar vereceği düşünülmüştür. Gelecekte baba tutumlarının incelenmesine yönelik hem ülkemizde hem yurt dışında daha fazla sayıda çalışma yapılmasına ihtiyaç olduğu, bu alanda yapılacak çalışmalara, çalışmamızda olduğu gibi anne tutumları, travmalar ve bilişsel esnekliğin gerek kontrol değişkenleri olarak gerek baba tutumlarıyla

etkileşimleri bağlamında dahil edilmesinin de daha isabetli sonuçlara ulaşmakta faydalı olabileceği değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Abrahart, R. J. & See, L.** (1998). Neural Network vs. ARMA Modelling: Constructing Benchmark Case Studies of River Flow Prediction. In J. Blenc, (Ed.), *GeoComputation '98. Proceedings of the Third International Conference on GeoComputation*, (pp.145-154). United Kingdom: University of Bristol, September 17-19.
- Plakun, E. M.** (2017). Transference-focused Psychotherapy for Borderline Personality Disorder: A Clinical Guide. *Journal of Psychiatric Practice*, 23(4), 306-307.
<https://doi.org/10.1097/PRA.0000000000000243>
- Abelin, E. L.** (1971). The role of father in separation-individuation process. *Separation-individuation*.
- Abelin, E. L.** (1975). Some further observations and comments on the earliest role of the father. *The International Journal of Psycho-Analysis*, 56, 293.
- Abraham, K.** (1935). A Psychoanalytic Contribution to the Understanding of his Personality and the Monotheistic Cult of Aton. *The Psychoanalytic Quarterly*, 4(4), 537-569.
<https://doi.org/10.1080/21674086.1935.11925256>
- Akhtar, S.** (1992). Broken structures: Severe personality disorders and their treatment.
- Akıncı, İ.** (2020). Familial and psychodynamic factors in the formation and transmission of personality disorder beliefs in young adults.
- American Psychiatric Association.** (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). New York, US: American Psychiatric Association.
- Aslan, I. H., Grant, J. E., & Chamberlain, S. R.** (2023). Cognition in adults with borderline personality disorder. *CNS Spectrums*, 28(6), 674-679.
<https://doi.org/10.1017/S1092852923001177>
- Aycicegi, A., Harris, C. L., & Dinn, W. M.** (2002). Parenting style and obsessive-compulsive symptoms and personality traits in a student sample. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 9(6), 406-417.
<https://doi.org/10.1002/cpp.338>

- Babiak, P., Neumann, C. S., & Hare, R. D.** (2010). Corporate psychopathy: Talking the walk. *Behavioral Sciences & the Law*, 28(2), 174-193. <https://doi.org/10.1002/bsl.925>
- Bach, B., & Bernstein, D. P.** (2019). Schema therapy conceptualization of personality functioning and traits in ICD-11 and DSM-5. *Current Opinion in Psychiatry*, 32(1), 38-49. <https://doi.org/10.1097/YCO.0000000000000464>
- Bakermans-Kranenburg, M. J., & van IJzendoorn, M. H.** (2009). The first 10,000 Adult Attachment Interviews: Distributions of adult attachment representations in clinical and non-clinical groups. *Attachment & human development*, 11(3), 223-263.
- Baker, J. D., Capron, E. W., & Azorlosa, J.** (1996). Family Environment Characteristics of Persons with Histrionic and Dependent Personality Disorders. *Journal of Personality Disorders*, 10(1), 82-87. <https://doi.org/10.1521/pedi.1996.10.1.82>
- Balint, M.** (1979). *The basic fault: Therapeutic aspects of regression*. London: Tavistock.
- Batool, N., Shehzadi, H., Riaz, M. N., & Riaz, M. A.** (2017). Paternal malparenting and offspring personality disorders: Mediating effect of early maladaptive schemas. *J Pak Med Assoc*, 67(4).
- Battle, C. L., Shea, M. T., Johnson, D. M., Yen, S., Zlotnick, C., Zanarini, M. C., Sanislow, C. A., Skodol, A. E., Gunderson, J. G., Grilo, C. M., McGlashan, T. H., & Morey, L. C.** (2004). Childhood Maltreatment Associated With Adult Personality Disorders: Findings From the Collaborative Longitudinal Personality Disorders Study. *Journal of Personality Disorders*, 18(2), 193-211. <https://doi.org/10.1521/pedi.18.2.193.32777>
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R.** (2017). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Interpersonal development*, 57-89.
- Beeney, J. E., Wright, A. G., Stepp, S. D., Hallquist, M. N., Lazarus, S. A., Beeney, J. R., ... & Pilkonis, P. A.** (2017). Disorganized attachment and personality functioning in adults: A latent class analysis. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 8(3), 206.
- Behary, W. T., & Dieckmann, E.** (2011). Schema Therapy for Narcissism: The Art of Empathic Confrontation, Limit-Setting, and Leverage. İçinde W. K. Campbell & J. D. Miller (Ed.), *The Handbook of Narcissism and*

- Narcissistic Personality Disorder* (1. bs, ss. 445-456). Wiley.
<https://doi.org/10.1002/9781118093108.ch40>
- Berney, S., De Roten, Y., Beretta, V., Kramer, U., & Despland, J.-N.** (2014). Identifying Psychotic Defenses in a Clinical Interview: Identifying Psychotic Defenses. *Journal of Clinical Psychology, 70*(5), 428-439.
<https://doi.org/10.1002/jclp.22087>
- Bernstein, D. P., Stein, J. A., & Handelsman, L.** (1998). Predicting personality pathology among adult patients with substance use disorders: Effects of childhood maltreatment. *Addictive behaviors, 23*(6), 855-868.
- Bion, W. R.** (2013). The Psycho-Analytic Study of Thinking. *The Psychoanalytic Quarterly, 82*(2), 301-310. <https://doi.org/10.1002/j.2167-4086.2013.00030.x>
- Bjorklund, D. F., & Pellegrini, A. D.** (2002). *The origins of human nature: Evolutionary developmental psychology*. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10425-000>
- Blacker, K. H., & Tuppin, J. P.** (1991). *Hysteria and hysterical structures: Developmental and social theories*. In M. J. Horowitz (Ed.), *Hysterical personality style and histrionic personality disorder (Rev. ed., pp. 15–66)*. Jason Aronson.
- Blass, H.** (2010). Wann ist der Mann ein Mann? oder: Männliche Identität zwischen Narzissmus und Objektliebe. *Psyche, 64*(8), 675-699.
- Blatt, S. J., & Luyten, P.** (2010). Reactivating the psychodynamic approach to the classification of psychopathology. *Contemporary directions in psychopathology scientific foundations of the DSM-V and ICD-11*, 483-514.
- Blüml, V., & Doering, S.** (2021). ICD-11 Personality Disorders: A Psychodynamic Perspective on Personality Functioning. *Frontiers in Psychiatry, 12*, 654026. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.654026>
- Bourke, M. E., & Grenyer, B. F. S.** (2010). Psychotherapists' response to borderline personality disorder: A core conflictual relationship theme analysis. *Psychotherapy Research, 20*(6), 680-691.
<https://doi.org/10.1080/10503307.2010.504242>
- Bowlby, J.** (1999). *Attachment and loss* (2nd ed). Basic Books.
- Bradley, R., Heim, A. K., & Westen, D.** (2005). Transference patterns in the psychotherapy of personality disorders: Empirical investigation. *British Journal of Psychiatry, 186*(4), 342-349.
<https://doi.org/10.1192/bjp.186.4.342>

- Brazil, I. A., Van Dongen, J. D. M., Maes, J. H. R., Mars, R. B., & Baskin-Sommers, A. R.** (2018). Classification and treatment of antisocial individuals: From behavior to biocognition. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, *91*, 259-277. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.10.010>
- Briere, J., & Spinazzola, J.** (2005). Phenomenology and psychological assessment of complex posttraumatic states. *Journal of Traumatic Stress*, *18*(5), 401-412. <https://doi.org/10.1002/jts.20048>
- Buchheim, A., Erk, S., George, C., Kächele, H., Kircher, T., Martius, P., Pokorny, D., Ruchow, M., Spitzer, M., & Walter, H.** (2008). Neural correlates of attachment trauma in borderline personality disorder: A functional magnetic resonance imaging study. *Psychiatry Research: Neuroimaging*, *163*(3), 223-235. <https://doi.org/10.1016/j.psychresns.2007.07.001>
- Burgess, J. W.** (1992). Neurocognitive impairment in dramatic personalities: Histrionic, narcissistic, borderline, and antisocial disorders. *Psychiatry Research*, *42*(3), 283-290. [https://doi.org/10.1016/0165-1781\(92\)90120-R](https://doi.org/10.1016/0165-1781(92)90120-R)
- Bursten, B.** (1973). *The Manipulator: A Psychoanalytic View*. Yale University Press.
- Cabrera, N. J., Fitzgerald, H. E., Bradley, R. H., & Roggman, L.** (2014). The Ecology of Father-Child Relationships: An Expanded Model. *Journal of Family Theory & Review*, *6*(4), 336-354. <https://doi.org/10.1111/jftr.12054>
- Cantwell, D. P.** (1996). Classification of Child and Adolescent Psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *37*(1), 3-12. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1996.tb01377.x>
- Cater, T. E., Zeigler-Hill, V., & Vonk, J.** (2011). Narcissism and recollections of early life experiences. *Personality and Individual Differences*, *51*(8), 935-939. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.07.023>
- Clarkin, J. F., Lenzenweger, M. F., Yeomans, F., Levy, K. N., & Kernberg, O. F.** (2007). An Object Relations Model of Borderline Pathology. *Journal of Personality Disorders*, *21*(5), 474-499. <https://doi.org/10.1521/pedi.2007.21.5.474>
- Coolidge, F. L., Segal, D. L., & Applequist, K.** (2009). Working memory deficits in personality disorder traits: A preliminary investigation in a nonclinical sample. *Journal of Research in Personality*, *43*(3), 355-361. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2008.12.039>

- Coolidge, F. L., Thede, L. L., & Jang, K. L.** (2004). Are Personality Disorders Psychological Manifestations of Executive Function Deficits? Bivariate Heritability Evidence from a Twin Study. *Behavior Genetics*, *34*(1), 75-84. <https://doi.org/10.1023/B:BEGE.0000009486.97375.53>
- Cramer, P.** (2015). Adolescent parenting, identification, and maladaptive narcissism. *Psychoanalytic Psychology*, *32*(4), 559-579. <https://doi.org/10.1037/a0038966>
- De Aquino Ferreira, L. F., Queiroz Pereira, F. H., Neri Benevides, A. M. L., & Aguiar Melo, M. C.** (2018). Borderline personality disorder and sexual abuse: A systematic review. *Psychiatry Research*, *262*, 70-77. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.01.043>
- De Bellis, M. D.** (2001). Developmental traumatology: The psychobiological development of maltreated children and its implications for research, treatment, and policy. *Development and Psychopathology*, *13*(3), 539-564. <https://doi.org/10.1017/S0954579401003078>
- Dennis, J. P., & Vander Wal, J. S.** (2010). The Cognitive Flexibility Inventory: Instrument Development and Estimates of Reliability and Validity. *Cognitive Therapy and Research*, *34*(3), 241-253. <https://doi.org/10.1007/s10608-009-9276-4>
- Deutsch, H.** (1942). Some Forms of Emotional Disturbance and their Relationship to Schizophrenia. *The Psychoanalytic Quarterly*, *11*(3), 301-321. <https://doi.org/10.1080/21674086.1942.11925501>
- Diniz, E., Brandão, T., Monteiro, L., & Veríssimo, M.** (2021). Father Involvement During Early Childhood: A Systematic Review of the Literature. *Journal of Family Theory & Review*, *13*(1), 77-99. <https://doi.org/10.1111/jftr.12410>
- Dutton, D. G.** (1994). The Origin and Structure of the Abusive Personality. *Journal of Personality Disorders*, *8*(3), 181-191. <https://doi.org/10.1521/pedi.1994.8.3.181>
- Dutton, D. G.** (1994). Behavioral and affective correlates of borderline personality organization in wife assaulters. *International Journal of Law and Psychiatry*, *17*(3), 265-277. [https://doi.org/10.1016/0160-2527\(94\)90030-2](https://doi.org/10.1016/0160-2527(94)90030-2)
- Ensink, K., Rousseau, M. E., Biberdzic, M., Bégin, M., & Normandin, L.** (2017). Reflective functioning and personality organization: Associations with negative maternal behaviors. *Infant mental health journal*, *38*(3), 351-362.

- Erikson, E. H.** (1956). The Problem of Ego Identity. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 4(1), 56-121.
<https://doi.org/10.1177/000306515600400104>
- Espinosa, A., & Rudenstine, S.** (2018). Trait emotional intelligence, trauma and personality organization: Analysis of urban clinical patients. *Personality and Individual Differences*, 123, 176-181.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.11.026>
- Fairbairn, W. R. D.** (1954). An object-relations theory of the personality.
- Farmer, R. F.** (2000). Issues in the assessment and conceptualization of personality disorders. *Clinical Psychology Review*, 20(7), 823-851.
[https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(99\)00014-8](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(99)00014-8)
- Fateminia, M., Hasani, F., Borjali, A., & Golshani, F.** (2022). The mediating role of emotional intelligence in explaining the causal relations between theory of mind and cognitive flexibility with borderline personality disorder traits in adolescents. *Journal of Psychological Methods and Models*, 13(50), 135-150.
- Ferenczi, S., & Dupont, J.** (1988). *The clinical diary of Sándor Ferenczi*. Harvard University Press.
- Fernando, J.** (1998). The Etiology of Narcissistic Personality Disorder. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 53(1), 141-158.
<https://doi.org/10.1080/00797308.1998.11822480>
- Fertuck, E. A., Lenzenweger, M. F., Clarkin, J. F., Hoermann, S., & Stanley, B.** (2006). Executive neurocognition, memory systems, and borderline personality disorder. *Clinical Psychology Review*, 26(3), 346-375.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2005.05.008>
- Firoozan, T., Khosropour, F., & Anari, A. M. Z.** (2022). The relationship of the enneagram personality types and the early maladaptive schemas to dependent personality disorder. *Journal of Positive School Psychology*, 6(7), 3474-3481.
- Firouzjaei, N. H., Soltani, E., & Dastgheib, S. A.** (t.y.). *The relationship between cognitive flexibility and cognitive fusion with the borderline personality disorder symptoms*.
- Fitzgerald, K. L., & Demakis, G. J.** (2007). The Neuropsychology of Antisocial Personality Disorder. *Disease-a-Month*, 53(3), 177-183.
<https://doi.org/10.1016/j.disamonth.2007.04.010>
- Flouri, E., & Buchanan, A.** (2002). What predicts good relationships with parents in adolescence and partners in adult life: Findings from the 1958 British

- birth cohort. *Journal of Family Psychology*, 16(2), 186-198.
<https://doi.org/10.1037/0893-3200.16.2.186>
- Fonagy, P., & Levinson, A.** (2004). Offending and attachment: The relationship between interpersonal awareness and offending in a prison population with psychiatric disorder. *Canadian Journal of Psychoanalysis*, 12(2), 225-251.
- Ford, J. D., & Courtois, C. A.** (2009). Defining and understanding complex trauma and complex traumatic stress disorders. In C. A. Courtois & J. D. Ford (Eds.), *Treating complex traumatic stress disorders: An evidence-based guide* (pp. 13–30). The Guilford Press.
- Freud, A.** (1936). *The ego and the mechanisms of defence*.
- Freud, S.** (1905). Three essays on the theory of sexuality. *Se*, 7, 125-243.
- Freud, S.** (1914). *On Narcissism: An Introduction*.
- Freud, S.** (1931). *Female Sexuality. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XXI (1927/1931): The Future of an Illusion, Civilization and its Discontents, and Other Works*, 221-244
- Freud, S.** (1971). *The loss of reality in neurosis and psychosis (1924): (417472005-483)* [dataset]. <https://doi.org/10.1037/e417472005-483>
- Freud, S.** (1924). The loss of reality in neurosis and psychosis. *Standard edition*, 19, 183-187.
- Frosch, J.** (1964). The psychotic character: Clinical psychiatric considerations. *The Psychiatric Quarterly*, 38(1-4), 81-96.
<https://doi.org/10.1007/BF01573368>
- Fuchshuber, J., Hiebler-Ragger, M., Kresse, A., Kapfhammer, H.-P., & Unterrainer, H. F.** (2019). The Influence of Attachment Styles and Personality Organization on Emotional Functioning After Childhood Trauma. *Frontiers in Psychiatry*, 10, 643.
<https://doi.org/10.3389/fpsyt.2019.00643>
- Gacono, C. B., & Meloy, J. R.** (2013). *The Rorschach Assessment of Aggressive and Psychopathic Personalities* (0 bs). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315827513>
- George, D., & Mallery, P.** (2016). *IBM SPSS statistics 23 step by step: A simple guide and reference* (Fourteenth edition). Routledge, Taylor & Francis Group.

- Giulio, P.** (2021). Histrionic personality disorder: Definition, clinical profiles, differential diagnosis and therapeutic framework. *Archives of Community Medicine and Public Health*, 001-005. <https://doi.org/10.17352/2455-5479.000123>
- Goodman, G., Bartlett, R. C., & Stroh, M.** (2013). Mothers' borderline features and children's disorganized attachment representations as predictors of children's externalizing behavior. *Psychoanalytic Psychology*, 30(1), 16-36. <https://doi.org/10.1037/a0031068>
- Grant, J. E., & Chamberlain, S. R.** (2023). Impaired cognitive flexibility across psychiatric disorders. *CNS Spectrums*, 28(6), 688-692. <https://doi.org/10.1017/S1092852923002237>
- Green, A., MacLean, R., & Charles, K.** (2020). Recollections of parenting styles in the development of narcissism: The role of gender. *Personality and Individual Differences*, 167, 110246. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110246>
- Grossmann, K. E., & Grossmann, K.** (2005). Universality of Human Social Attachment as an Adaptive Process. İçinde C. S. Carter, L. Ahnert, K. E. Grossmann, S. B. Hrdy, M. E. Lamb, S. W. Porges, & N. Sachser (Ed.), *Attachment and Bonding* (ss. 199-228). The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/1476.003.0012>
- Hansen, A. L., Waage, L., Eid, J., Johnsen, B. H., & Hart, S.** (2011). The relationship between attachment, personality and antisocial tendencies in a prison sample: A pilot study. *Scandinavian journal of psychology*, 52(3), 268-276.
- Haslam, N.** (2003). Categorical versus dimensional models of mental disorder: The taxometric evidence. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 37(6), 696-704.
- Haslam, N., McGrath, M. J., Viechtbauer, W., & Kuppens, P.** (2020). Dimensions over categories: A meta-analysis of taxometric research. *Psychological Medicine*, 50(9), 1418-1432. <https://doi.org/10.1017/S003329172000183X>
- Hoch, P., & Polatin, P.** (1949). Pseudoneurotic forms of schizophrenia. *The Psychiatric Quarterly*, 23(2), 248-276. <https://doi.org/10.1007/BF01563119>
- Horowitz, M. J.** (2006). *Psychotherapy for Borderline Personality: Focusing on Object Relations* by John F. Clarkin, Ph.D., Frank E. Yeomans, M.D.,

Ph.D., Otto F. Kernberg, M.D. Washington, DC, American Psychiatric Publishing, 2006, 397 pp, \$55.00. *American Journal of Psychiatry*, 163(5), 944-944. <https://doi.org/10.1176/ajp.2006.163.5.944>

Horton, R. S., Bleau, G., & Drwecki, B. (2006). Parenting Narcissus: What Are the Links Between Parenting and Narcissism? *Journal of Personality*, 74(2), 345-376. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00378.x>

Igarashi, H., Kikuchi, H., Kano, R., Mitoma, H., Shono, M., Hasui, C., & Kitamura, T. (2009). The Inventory of Personality Organisation: Its psychometric properties among student and clinical populations in Japan. *Annals of General Psychiatry*, 8(1), 9. <https://doi.org/10.1186/1744-859X-8-9>

Jacobson, E. (1954). The self and the object world: Vicissitudes of their infantile cathexes and their influence on ideational and affective development. *The psychoanalytic study of the child*, 9(1), 75-127.

Jacobson, E. (1972). *Depression: Comparative studies of normal, neurotic, and psychotic conditions*. International Universities Press.

Johnson, A. M. (1949). Sanctions for superego lacunae of adolescents. In K. R. Eissler (Ed.), *Searchlights on delinquency; new psychoanalytic studies* (pp. 225–245). International Universities Press.

Johnson, J. G., Cohen, P., Chen, H., Kasen, S., & Brook, J. S. (2006). Parenting Behaviors Associated With Risk for Offspring Personality Disorder During Adulthood. *Archives of General Psychiatry*, 63(5), 579. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.63.5.579>

Johnson, J. G., Cohen, P., Smailes, E. M., Skodol, A. E., Brown, J., & Oldham, J. M. (2001). Childhood verbal abuse and risk for personality disorders during adolescence and early adulthood. *Comprehensive Psychiatry*, 42(1), 16-23. <https://doi.org/10.1053/comp.2001.19755>

Kernberg, O. (1967). Borderline Personality Organization. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 15(3), 641-685. <https://doi.org/10.1177/000306516701500309>

Kernberg, O. F. (1976). Technical considerations in the treatment of borderline personality organization. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 24(4), 795-829.

Kernberg, O. F. (1992). *Borderline conditions and pathological narcissism* (1. softcover ed). Aronson.

Kernberg, O. F. (1995). *Object relations theory and clinical psychoanalysis*. Jason Aronson.

- Kernberg, O. F.** (2004). *Aggressivity, narcissism, and self-destructiveness in the psychotherapeutic relationship: New developments in the psychopathology and psychotherapy of severe personality disorders*. Yale University Press.
- Kernberg, P. F., Weiner, A., & Bardenstein, K. K.** (2000). *Personality disorders in children and adolescents*. Basic Books.
- Khan, M. M. R.** (1963). The Concept of Cumulative Trauma. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 18(1), 286-306.
<https://doi.org/10.1080/00797308.1963.11822932>
- Kitamura, T., & Nagata, T.** (2014). Suicidal ideation among Japanese undergraduate students: Relationships with borderline personality trait, depressive mood, and childhood abuse experiences. *depression*, 23, 26.
- Klein, M.** (1937). Love, Guilt and Reparation. In M. Klein (Ed.), *Love, Guilt and Reparation and Other Works 1921-1945* (pp. 306-343). New York: The Free Press.
- Klein, M.** (1940). Mourning and Its Relation to Manic-Depressive States. *International Journal of Psychoanalysis*, 21, 125-153.
- Klein, M.** (1948). A contribution to the theory of anxiety and guilt. *The International Journal of Psychoanalysis*, 29, 114–123.
- Klein, M.** (1957). Envy and gratitude; a study of unconscious sources.
- Klein, M.** (1984). *Narrative of a child analysis: The conduct of the psycho-analysis of children as seen in the treatment of a ten-year-old boy* (Vol. 4). Simon and Schuster.
- Knight, R. P.** (1953). Borderline states. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 17(1), 1.
- Kohut, H.** (2013). *The analysis of the self: A systematic approach to the psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders*. University of Chicago Press.
- Kohut, H.** (2009). *The restoration of the self*. University of Chicago Press.
- Kohut, H., & Wolf, E. S.** (1978). The disorders of the self and their treatment: An outline. *International journal of Psychoanalysis*, 59(4), 413-425.
- Kramer, U., De Roten, Y., Perry, J. C., & Despland, J.-N.** (2013). Beyond splitting: Observer-rated defense mechanisms in borderline personality disorder. *Psychoanalytic Psychology*, 30(1), 3-15.
<https://doi.org/10.1037/a0029463>
- Krastins, A., Francis, A. J. P., Field, A. M., & Carr, S. N.** (2014). Childhood Predictors of Adulthood Antisocial Personality Disorder

- Symptomatology. *Australian Psychologist*, 49(3), 142-150.
<https://doi.org/10.1111/ap.12048>
- Krischer, M. K., & Sevecke, K.** (2008). Early traumatization and psychopathy in female and male juvenile offenders. *International Journal of Law and Psychiatry*, 31(3), 253-262. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2008.04.008>
- Krueger, R. F., & Eaton, N. R.** (2010). Personality traits and the classification of mental disorders: Toward a more complete integration in DSM–5 and an empirical model of psychopathology. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 1(2), 97-118.
<https://doi.org/10.1037/a0018990>
- Krueger, R. F., Eaton, N. R., Clark, L. A., Watson, D., Markon, K. E., Derringer, J., Skodol, A., & Livesley, W. J.** (2011). Deriving an Empirical Structure of Personality Pathology for DSM-5. *Journal of Personality Disorders*, 25(2), 170-191. <https://doi.org/10.1521/pedi.2011.25.2.170>
- Krueger, R. F., Eaton, N. R., Derringer, J., Markon, K. E., Watson, D., & Skodol, A. E.** (2011). Personality in DSM–5: Helping Delineate Personality Disorder Content and Framing the Metastructure. *Journal of Personality Assessment*, 93(4), 325-331.
<https://doi.org/10.1080/00223891.2011.577478>
- Lacan, J., & Fink, B.** (2006). *Ecrits: The first complete edition in English*. W.W. Norton & Co.
- Lacan, J.** (1988). *The Seminar of Jacques Lacan*. WW Norton & Company.
- Lacan, J.** (2011). The seminar of Jacques Lacan: Book V: The formations of the unconscious: 1957-1958.
- Lacan, J.** (1991). *The ego in Freud's theory and in the technique of psychoanalysis, 1954-1955*. W.W. Norton.
- Lanius, R. A., Brand, B., Vermetten, E., Frewen, P. A., & Spiegel, D.** (2012). Lanius, R. A., Brand, B., Vermetten, E., Frewen, P. A., & Spiegel, D. (2012). The dissociative subtype of posttraumatic stress disorder: Rationale, clinical and neurobiological evidence, and implications. *Depression and anxiety*, 29(8), 701-708.
- Laulik, S., Chou, S., Browne, K. D., & Allam, J.** (2013). The link between personality disorder and parenting behaviors: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 18(6), 644-655.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2013.07.017>
- Lenzenweger, M. F., & Clarkin, J. F.** (Ed.). (2005). *Major theories of personality disorder* (2nd ed). The Guilford Press.

- Lezak, M. D.** (1982). The Problem of Assessing Executive Functions. *International Journal of Psychology*, 17(1-4), 281-297. <https://doi.org/10.1080/00207598208247445>
- Lewis, K., Caputi, P., & Grenyer, B. F. S.** (2012). Borderline personality disorder subtypes: A factor analysis of the DSM-IV criteria. *Personality and Mental Health*, 6(3), 196-206. <https://doi.org/10.1002/pmh.1183>
- Lewis, K. L., & Grenyer, B. F. S.** (2009). Borderline Personality or Complex Posttraumatic Stress Disorder? An Update on the Controversy. *Harvard Review of Psychiatry*, 17(5), 322-328. <https://doi.org/10.3109/10673220903271848>
- Linehan, M.** (1993). *Cognitive-behavioral treatment of borderline personality disorder* (3. print). Guilford Pr.
- Lingiardi, V., & McWilliams, N.** (Ed.). (2017). *Psychodynamic diagnostic manual: PDM-2* (Second edition). The Guilford Press.
- Lyddon, W. J., & Sherry, A.** (2001). Developmental personality styles: An attachment theory conceptualization of personality disorders. *Journal of Counseling & Development*, 79(4), 405-414.
- Lobbestael, J., Arntz, A., & Bernstein, D. P.** (2010). Disentangling the Relationship Between Different Types of Childhood Maltreatment and Personality Disorders. *Journal of Personality Disorders*, 24(3), 285-295. <https://doi.org/10.1521/pedi.2010.24.3.285>
- Louise, S., Gurvich, C., Neill, E., Tan, E. J., Van Rheenen, T. E., & Rossell, S.** (2015). Schizotypal Traits are Associated with Poorer Executive Functioning in Healthy Adults. *Frontiers in Psychiatry*, 6. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2015.00079>
- Lowyck, B., Luyten, P., Verhaest, Y., Vandeneede, B., & Vermote, R.** (2013). Levels of Personality Functioning and Their Association With Clinical Features and Interpersonal Functioning in Patients With Personality Disorders. *Journal of Personality Disorders*, 27(3), 320-336. <https://doi.org/10.1521/pedi.2013.27.3.320>
- Lundberg, M., Perris, C., & Adolfsson, R.** (2000). Family environment and personality: Perceived parenting and the role of personality. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 7(4), 267-274. [https://doi.org/10.1002/1099-0879\(200010\)7:4<267::AID-CPP258>3.0.CO;2-S](https://doi.org/10.1002/1099-0879(200010)7:4<267::AID-CPP258>3.0.CO;2-S)
- Luyten, P., & Blatt, S. J.** (2011). Integrating theory-driven and empirically-derived models of personality development and psychopathology: A proposal

- for DSM V. *Clinical Psychology Review*, 31(1), 52-68.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2010.09.003>
- Luyten, P., & Fonagy, P.** (2022). Integrating and differentiating personality and psychopathology: A psychodynamic perspective. *Journal of Personality*, 90(1), 75-88. <https://doi.org/10.1111/jopy.12656>
- Lyddon, W. J., & Sherry, A.** (2001). Developmental Personality Styles: An Attachment Theory Conceptualization of Personality Disorders. *Journal of Counseling & Development*, 79(4), 405-414. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2001.tb01987.x>
- McWilliams, N.** (1999). *Psychoanalytic case formulation*. Guilford.
- McWilliams, N.** (2011). *Psychoanalytic diagnosis: Understanding personality structure in the clinical process* (Second edition). Guilford Press.
- Mahler, M. S.** (1963). Thoughts about Development and Individuation. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 18(1), 307-324. <https://doi.org/10.1080/00797308.1963.11822933>
- Mahler, M. S.** (1971). A Study of the Separation-Individuation Process: And its Possible Application to Borderline Phenomena in the Psychoanalytic Situation. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 26(1), 403-424. <https://doi.org/10.1080/00797308.1971.11822279>
- Mahler, M. S., & La Perriere, K.** (1965). Mother-Child Interaction During Separation-Individuation. *The Psychoanalytic Quarterly*, 34(4), 483-498. <https://doi.org/10.1080/21674086.1965.11926361>
- Mahler, M. S., Pine, F., & Bergman, A.** (1989). *The psychological birth of the human infant: Symbiosis and individuation*. Maresfield Library/Karnac.
- Meloy, J. R.** (1997). The psychology of wickedness: Psychopathy and sadism. *Psychiatric Annals*, 27(9), 630-633.
- Metcalf, A. W.** (1991). *Childhood: From process to structure*. In M. J. Horowitz (Ed.), *Hysterical personality style and histrionic personality disorder* (Rev. ed., pp. 67-145). Jason Aronson.
- Millon, T., Krueger, R. F., & Simonsen, E.** (Ed.). (2010). *Contemporary directions in psychopathology: Scientific foundations of the DSM-V and ICD-11*. Guilford Press.
- Modestin, J., Oberson, B., & Erni, T.** (1998). Possible antecedents of DSM-III-R personality disorders. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 97(4), 260-266. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0447.1998.tb09997.x>

- Mueller, W. J., & Aniskiewicz, A. S.** (1986). Psychotherapeutic intervention in hysterical disorders. (*No Title*).
- Ni, C., & Wang, Y.** (2022). Negative Parenting Practices, Childhood Trauma, and Paranoid Personality Disorder. İçinde G. Ali, M. C. Birkök, & I. A. Khan (Ed.), *Proceedings of the 2022 6th International Seminar on Education, Management and Social Sciences (ISEMSS 2022)* (C. 687, ss. 2404-2413). Atlantis Press SARL. https://doi.org/10.2991/978-2-494069-31-2_282
- Nobus, D.** (2023). The seminar. Book IV: The object relation (1956–57): by Jacques Lacan, edited by Jacques-Alain Miller, translated by A. R. Price, Cambridge and Medford MA, Polity Press, 2020, 462 pp. *The International Journal of Psychoanalysis*, 104(2), 393–397. <https://doi.org/10.1080/00207578.2022.2116330>
- Nordahl, H. M., & Stiles, T. C.** (1997). Perceptions of Parental Bonding in Patients with Various Personality Disorders, Lifetime Depressive Disorders, and Healthy Controls. *Journal of Personality Disorders*, 11(4), 391-402. <https://doi.org/10.1521/pedi.1997.11.4.391>
- Novais, F., Araújo, A., & Godinho, P.** (2015). Historical roots of histrionic personality disorder. *Frontiers in Psychology*, 6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01463>
- Oldham, J. M., & Skodol, A. E.** (2000). Charting the Future of Axis II. *Journal of Personality Disorders*, 14(1), 17-29. <https://doi.org/10.1521/pedi.2000.14.1.17>
- Özdağlar, A.** (2012). “Çocukluk çağında baba tarafından korunma ihtiyacının şiddetine benzer şiddette başka bir ihtiyaç tespit edemiyorum”. I. Ertüzün (Haz.). *Baba İşlevi* içinde, (s.131-142). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özgen, F., & Aydın, H.** (1999). Travma sonrası stres bozukluğu. *Klinik Psikiyatri*, 1(34-41).
- Paast, N., Khosravi, Z., Memari, A. H., Shayestehfar, M., & Arbabi, M.** (2016). *Comparison of cognitive flexibility and planning ability in patients with obsessive compulsive disorder, patients with obsessive compulsive personality disorder, and healthy controls.* 28(1).
- Parker, G., Tupling, H., & Brown, L. B.** (1979). A Parental Bonding Instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52(1), 1-10. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8341.1979.tb02487.x>

- Patock-Peckham, J. A., & Morgan-Lopez, A. A.** (2010). Direct and Mediational Links Between Parental Bonds and Neglect, Antisocial Personality, Reasons for Drinking, Alcohol Use, and Alcohol Problems. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 71(1), 95-104. <https://doi.org/10.15288/jsad.2010.71.95>
- Pera-Guardiola, V., Batalla, I., Bosque, J., Kosson, D., Pifarré, J., Hernández-Ribas, R., Goldberg, X., Contreras-Rodríguez, O., Menchón, J. M., Soriano-Mas, C., & Cardoner, N.** (2016). Modulatory effects of psychopathy on Wisconsin Card Sorting Test performance in male offenders with Antisocial Personality Disorder. *Psychiatry Research*, 235, 43-48. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2015.12.003>
- Perry, J. C., Presniak, M. D., & Olson, T. R.** (2013). Defense Mechanisms in Schizotypal, Borderline, Antisocial, and Narcissistic Personality Disorders. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 76(1), 32-52. <https://doi.org/10.1521/psyc.2013.76.1.32>
- Pietrzak, R. H., Goldstein, R. B., Southwick, S. M., & Grant, B. F.** (2011). Personality disorders associated with full and partial posttraumatic stress disorder in the U.S. population: Results from Wave 2 of the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *Journal of Psychiatric Research*, 45(5), 678-686. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2010.09.013>
- Plakun, E. M.** (2017). Transference-focused Psychotherapy for Borderline Personality Disorder: A Clinical Guide. *Journal of Psychiatric Practice*, 23(4), 306-307. <https://doi.org/10.1097/PRA.0000000000000243>
- Powers, A. D., Thomas, K. M., Ressler, K. J., & Bradley, B.** (2011). The differential effects of child abuse and posttraumatic stress disorder on schizotypal personality disorder. *Comprehensive Psychiatry*, 52(4), 438-445. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2010.08.001>
- Rafaeli, E., Bernstein, D. P., & Young, J. E.** (2011). *Schema therapy: Distinctive features* (1. publ). Routledge.
- Regier, D. A., Kuhl, E. A., & Kupfer, D. J.** (2013). The DSM-5: Classification and criteria changes. *World Psychiatry*, 12(2), 92-98. <https://doi.org/10.1002/wps.20050>
- Reich, W.** (1949). *Character Analysis*. 3rd, enl. ed. Translated by Theodore P. Wolfe. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Reich, W.** (1975). *Early Writings* (Say1 1. c.). Farrar, Straus and Giroux.

- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E.** (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 73-87.
- Roitman, M. F., Stuber, G. D., Phillips, P. E. M., Wightman, R. M., & Carelli, R. M.** (2004). Dopamine Operates as a Subsecond Modulator of Food Seeking. *The Journal of Neuroscience*, 24(6), 1265-1271. <https://doi.org/10.1523/JNEUROSCI.3823-03.2004>
- Rosen, V., & Ayers, G.** (2020). An Update on the Complexity and Importance of Accurately Diagnosing Post-Traumatic Stress Disorder and Comorbid Traumatic Brain Injury. *Neuroscience Insights*, 15, 263310552090789. <https://doi.org/10.1177/2633105520907895>
- Sarisoy, G.** (2017). Personality disorders in relation to early childhood experiences, rejection sensitivity, and emotion regulation processes.
- Scharff, D. E., & Birtles, E. F.** (2018). From instinct to self: the evolution and implications of WRD Fairbairn's theory of object relations. In *Fairbairn and the Object Relations Tradition* (pp. 5-25). Routledge.
- Schore, A. N.** (2002). The neurobiology of attachment and early personality organization. *Journal of Prenatal and Perinatal Psychology and Health*, 16, 249-264.
- Schorr, M. T., Quadros Dos Santos, B. T. M., Feiten, J. G., Sordi, A. O., Pessi, C., Von Diemen, L., Passos, I. C., Telles, L. E. D. B., & Hauck, S.** (2021). Association between childhood trauma, parental bonding and antisocial personality disorder in adulthood: A machine learning approach. *Psychiatry Research*, 304, 114082. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2021.114082>
- Shalala, N., Tan, J., & Biberdzic, M.** (2020). The mediating role of identity disturbance in the relationship between emotion dysregulation, executive function deficits, and maladaptive personality traits. *Personality and Individual Differences*, 162, 110004. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110004>
- Skodol, A. E.** (2012). Personality Disorders in DSM-5. *Annual Review of Clinical Psychology*, 8(1), 317-344. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-032511-143131>
- Slipp, S.** (1977). Interpersonal Factors in Hysteria: Freud's Seduction Theory and the Case of Dora. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, 5(3), 359-376. <https://doi.org/10.1521/jaap.1.1977.5.3.359>

- Smith, S. S., Arnett, P. A., & Newman, J. P.** (1992). Neuropsychological differentiation of psychopathic and nonpsychopathic criminal offenders. *Personality and Individual Differences*, *13*(11), 1233-1243. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(92\)90259-R](https://doi.org/10.1016/0191-8869(92)90259-R)
- Spitz, R. A.** (1946). Hospitalism: A Follow-up Report on Investigation Described in Volume I, 1945. *The Psychoanalytic Study of the Child*, *2*(1), 113-117. <https://doi.org/10.1080/00797308.1946.11823540>
- Steele, K. R., Townsend, M. L., & Grenyer, B. F. S.** (2019). Parenting and personality disorder: An overview and meta-synthesis of systematic reviews. *PLOS ONE*, *14*(10), e0223038. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0223038>
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., & Dornbusch, S. M.** (1994). Over-Time Changes in Adjustment and Competence among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, *65*(3), 754. <https://doi.org/10.2307/1131416>
- Stern, A.** (1938). Psychoanalytic Investigation of and Therapy in the Border Line Group of Neuroses. *The Psychoanalytic Quarterly*, *7*(4), 467-489. <https://doi.org/10.1080/21674086.1938.11925367>
- Strachey, J.** (1961). Editor's introduction to the ego and the id. *Standard Edition*, *19*, 3-11.
- Swann, A. C., Lijffijt, M., Lane, S. D., Steinberg, J. L., & Moeller, F. G.** (2009). Trait impulsivity and response inhibition in antisocial personality disorder. *Journal of Psychiatric Research*, *43*(12), 1057-1063. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2009.03.003>
- Terr, L. C.** (1989). Treating psychic trauma in children: A preliminary discussion. *Journal of Traumatic Stress*, *2*(1), 3-20. <https://doi.org/10.1002/jts.2490020103>
- Thimm, J. C.** (2010). Mediation of early maladaptive schemas between perceptions of parental rearing style and personality disorder symptoms. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, *41*(1), 52-59. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2009.10.001>
- Timmerman, I. G. H., & Emmelkamp, P. M. G.** (2005). Parental rearing styles and personality disorders in prisoners and forensic patients. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, *12*(3), 191-200. <https://doi.org/10.1002/cpp.449>
- Tura, S. M.** (1989). *Freud'dan Lacan'a psikanaliz*. Kanat.

- Torgersen, S., & Alnæs, R.** (1992). Differential perception of parental bonding in schizotypal and borderline personality disorder patients. *Comprehensive Psychiatry*, 33(1), 34-38. [https://doi.org/10.1016/0010-440X\(92\)90076-3](https://doi.org/10.1016/0010-440X(92)90076-3)
- Trimboli, F., Marshall, R. L., & Keenan, C. W.** (2013). Assessing psychopathology from a structural perspective: A psychodynamic model. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 77(2), 132-160. <https://doi.org/10.1521/bumc.2013.77.2.132>
- Vaillant, G. E.** (1971). Theoretical Hierarchy of Adaptive Ego Mechanisms: A 30-Year Follow-up of 30 Men Selected for Psychological Health. *Archives of General Psychiatry*, 24(2), 107. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1971.01750080011003>
- Vaillant, G. E.** (1986). An Empirically Validated Hierarchy of Defense Mechanisms. *Archives of General Psychiatry*, 43(8), 786. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1986.01800080072010>
- Van Der Kolk, B. A.** (2003). The neurobiology of childhood trauma and abuse. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 12(2), 293-317. [https://doi.org/10.1016/S1056-4993\(03\)00003-8](https://doi.org/10.1016/S1056-4993(03)00003-8)
- Van der Waals, H. G.** (1965). Problems of narcissism. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 29(6), 293.
- Van Schie, C. C., Jarman, H. L., Huxley, E., & Grenyer, B. F. S.** (2020). Narcissistic traits in young people: Understanding the role of parenting and maltreatment. *Borderline Personality Disorder and Emotion Dysregulation*, 7(1), 10. <https://doi.org/10.1186/s40479-020-00125-7>
- Verheul, R., Bartak, A., & Widiger, T.** (2007). Prevalence and Construct Validity of Personality Disorder not Otherwise Specified (PDNOS). *Journal of Personality Disorders*, 21(4), 359-370. <https://doi.org/10.1521/pedi.2007.21.4.359>
- Verheul, R., & Widiger, T. A.** (2004). A meta-analysis of the prevalence and usage of the personality disorder not otherwise specified (PDNOS) diagnosis. *Journal of Personality Disorders*, 18(4), 309-319.
- Watson, P. J., Little, T., & Biderman, M. D.** (1992). Narcissism and parenting styles. *Psychoanalytic Psychology*, 9(2), 231.
- Widiger, T. A., & Simonsen, E.** (2005). Alternative Dimensional Models of Personality Disorder: Finding a Common Ground. *Journal of Personality Disorders*, 19(2), 110-130. <https://doi.org/10.1521/pedi.19.2.110.62628>

- Widom, C. S., Czaja, S. J., & Paris, J.** (2009). A Prospective Investigation of Borderline Personality Disorder in Abused and Neglected Children Followed Up into Adulthood. *Journal of Personality Disorders*, 23(5), 433-446. <https://doi.org/10.1521/pedi.2009.23.5.433>
- Wilson, S., Stroud, C. B., & Durbin, C. E.** (2017). Interpersonal dysfunction in personality disorders: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 143(7), 677-734. <https://doi.org/10.1037/bul0000101>
- Winnicott, D. W.** (1953). Transitional objects and transitional phenomena; a study of the first not-me possession. *The International Journal of Psychoanalysis*, 34, 89–97.
- Winnicott, D. W.** (1957). *Mother and child: A primer of first relationships*. Basic Books.
- Winnicott, D. W.** (1958). The capacity to be alone. *The International Journal of Psychoanalysis*, 39, 416–420.
- Winnicott, D. W.** (1960). The Theory of the Parent-Infant Relationship. *International Journal of Psycho-Analysis*, 41, 585-595.
- Winnicott, D.W.** (1960) *Ego Distortion in Terms of True and False Self*. In: Winnicott, D.W., Ed., *The Maturation Processes and the Facilitating Environment: Studies in the Theory of Emotional Development*, Karnac Books, London, 140-152.
- Winnicott, D. W.** (1967). *Playing and Reality*. London: Routledge.
- Winnicott, D. W.** (1969). The use of an object. *The International Journal of Psychoanalysis*, 50(4), 711–716.
- Winnicott, D. W., Winnicott, C., Shepherd, R., & Davis, M.** (1984). *Deprivation and delinquency*. Routledge.
- Winnicott, D. W.** (1991). *The Child, the Family, and the Outside World*.
- Wolf, E. K., & Alpert, J. L.** (1991). Psychoanalysis and child sexual abuse: A review of the post-Freudian literature. *Psychoanalytic psychology*, 8(3), 305.
- Xiao, Q., Shen, L., He, H., Wang, X., Fu, Y., Ding, J., Jiang, F., Zhang, J., Zhang, Z., Yi, X., & Chen, B. T.** (2023). Alteration of prefrontal cortex and its associations with emotional and cognitive dysfunctions in adolescent borderline personality disorder. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3780450/v1>
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E.** (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. The Guilford Press.

- Yalch, M. M., Ceroni, D. B., & Dehart, R. M.** (2023). Influence of Child Abuse and Neglect on Histrionic Personality Pathology. *Journal of Trauma & Dissociation*, 24(1), 111-124.
<https://doi.org/10.1080/15299732.2022.2119458>
- Zanarini, M. C.** (2000). Childhood experiences associated with the development of borderline personality disorder. *Psychiatric Clinics of North America*, 23(1), 89-101.
- Zielinski, M. J., Borders, A., & Giancola, P. R.** (2015). Does hostile rumination mediate the associations between reported child abuse, parenting characteristics and borderline features in adulthood?: Childhood, rumination and BPD features. *Personality and Mental Health*, 9(4), 288-297.

EKLER

EK 1

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.01.2024-393

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARI

Karar Tarihi	08/01/2024	Karar Sayısı	31/21
--------------	------------	--------------	-------

KURUL ÜYELERİ

Prof. Dr. Fahameddin BAŞAR / Rektör Yardımcısı - Başkan	Prof. Dr. İbrahim KOCABAŞ / Eğitim Fakültesi – Dekan - Üye
Prof. Dr. Erol KILIÇ / Güzel Sanatlar Fakültesi - Dekan - Üye	Prof. Dr. Şaban SAĞLIK / Eğitim Fakültesi - Üye
Prof. Dr. Esra AKGÜL / MYO – Üye	Prof. Dr. Sefa SAYGILI / İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi - Üye
Prof. Dr. Ayşe Pınar VURAL / İnsan ve Toplum Bil. Fak. - Üye	Dr. Fatih HASDEMİR / Hukuk Müşaviri V. - Raportör

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 08.01.2024 tarihinde saat 14:00’de toplanmış ve aşağıdaki karar alınmıştır.

KARAR

KARAR NO 2024-31/21 Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Aygün CAN’ın “Kişilik Organizasyonları ve Kişilik Özelliklerinin Ebeveyn Tutumları, Bilişsel Esneklik ve Travmalar Bağlamında İncelenmesi” isimli araştırmasında kullanacağı anket ve ölçeklerinin etik yönden uygunluğuna,

Toplantıya katılan Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin oy birliği ile karar verildi.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Fahameddin BAŞAR
Başkan

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Şaban SAĞLIK
Üye

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Erol KILIÇ
Üye

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Sefa SAYGILI
Üye

e-İmzalıdır
Prof. Dr. İbrahim KOCABAŞ
Üye

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Esra AKGÜL
Üye

Katılmadı
Prof. Dr. Ayşe Pınar VURAL
Üye

EK 2- KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Yaşınız:
Cinsiyetiniz: Kadın() Erkek ()
Eğitim Durumunuz: ilkokul mezunu () ortaokul mezunu () lise mezunu () ön lisans/lisans mezunu () yüksek lisans/doktora mezunu ()

EK 3- KAET-Ç

Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu

Aşağıda çocukluğunuz ile ilgili bazı ifadeler yer almaktadır.

Anketi doldurmadan önce aşağıdaki yönergeyi lütfen dikkatle okuyunuz:

1. Anketi doldururken, anne ve babanızın size karşı olan davranışlarını nasıl algıladığınızı hatırlamaya çalışmanız gerekmektedir. Anne ve babanızın çocukken size karşı davranışlarını tam olarak hatırlamak bazen zor olsa da, her birimizin çocukluğumuzda anne ve babamızın kullandıkları prensiplere ilişkin bazı anılarımız vardır.
2. Her bir soru için anne ve babanızın size karşı davranışlarına uygun seçeneği yuvarlak içine alın. Her soruyu dikkatlice okuyun ve muhtemel cevaplardan hangisinin sizin için uygun cevap olduğuna karar verin. Soruları anne ve babanız için ayrı ayrı cevaplayın.

		Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, Çoğu zaman
1. Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
2. Anne ve babam beni överlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
3. Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasımı isterdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
4. Anne ve babam, bana hak ettiğimden daha çok fiziksel ceza verirlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
5. Eve geldiğimde, anne ve babama ne yaptığımı hesabını vermek zorundaydım.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
	Baba	1	2	3	4

6. Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı.	Anne	1	2	3	4
7. Anne ve babam, beni başkalarının önünde eleştirirlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
8. Anne ve babam, bana birşey olur korkusuyla başka çocukların yapmasına izin verilen şeyleri yapmamı yasaklardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
9. Anne ve babam, herşeyde en iyi olmam için beni teşvik ederlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
10. Anne ve babam davranışları ile, örneğin üzgün görünerek, onlara kötü davrandığım için kendimi suçlu hissetmemen neden olurlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
11. Anne ve babamın bana birşey olacağına ilişkin endişeleri abartılıydı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
12. Benim içim birşeyler kötü gittiğinde, anne ve babamın beni rahatlatmaya ve yüreklendirmeye çalıştığını hissedirdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
13. Bana ailenin 'yüz karası' yada 'günah keçisi' gibi davranılırdı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
14. Anne ve babam, sözleri ve hareketleriyle beni sevdiklerini gösterirlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
15. Anne ve babamın, erkek yada kız kardeşimi(lerimi) beni sevdiklerinden daha çok sevdiklerini hissedirdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
16. Anne ve babam, kendimden utanmama neden olurlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
17. Anne ve babam, pek fazla umursamadan, istediğim yere gitmeme izin verirlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
18. Anne ve babamın, yaptığım herşeye karıştıklarını hissedirdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
19. Anne ve babamla aramda sıcaklık ve sevecenlik olduğunu hissedirdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
20. Anne ve babam, yapabileceklerim ve yapamayacaklarımla ilgili kesin sınırlar koyar ve bunlara titizlikle uyarlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
21. Anne ve babam, küçük kabahatlarım için bile beni cezalandırırlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
22. Anne ve babam, nasıl giyinmem ve görünmem gerektiği konusunda karar vermek isterlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4

23. Yaptığım birşeyde başarılı olduğumda, anne ve babamın benimle gurur duyduklarımı hissederdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4

EK 4- KOREN

Kişilik Organizasyonları Envanteri

Bu envanterde insanların hayatları boyunca sergilediği çeşitli tutum, duygu ve davranışlar ile ilgili ifadeler vardır. Lütfen aşağıdaki tüm yönergeleri dikkatle okuyun ve size uygun şekilde tamamlayın. Bu envanteri tamamlamak için uzman olmanız gerekmemektedir. Bu envanter, her bir soruyu olabildiğince dürüstçe ve içtenlikle yanıtlarsanız amacına ulaşacaktır.

Tutum, duygu ve davranışlarınızla ilgili olabildiğince açık şekilde bilgi verin lütfen. Kendinizi ve deneyimlerinizi düşünürken, sadece alkol ya da ilaç etkisi altında sergilemiş olabileceğiniz tutum, duygu ya da davranışları dikkate almayın.

1	2	3	4	5
Doğru Değil	Nadiren Doğru	Bazen Doğru	Sıklıkla Doğru	Her Zaman Doğru

Kişilik Organizasyonları Envanteri						
1.	İnsanları üzen şeyler yaptığımı; ancak bunların insanları neden üzdüğünü anlayamadığımı fark ederim.	1	2	3	4	5
2.	Bir şeyi sadece gerçek olarak algılamayı mı istiyorum yoksa o şey sahiden gerçek mi söyleyemem.	1	2	3	4	5
3.	Kaygılıyken ya da aklım karışık olduğunda, dış dünyadaki şeyler de bana anlamsız gelir.	1	2	3	4	5
4.	Çevremdeki her şey belirsizleştiyse ve karıştıysa iç dünyam da belirsiz ve karışık bir hal alır.	1	2	3	4	5
5.	Yakın bir ilişki içindeyken benlik duygumu yitirmekten korkarım	1	2	3	4	5
6.	İnsanlar beni başarılı bulduğunda çok mutlu, başarısız bulduğunda ise mahvolmuş hissederim.	1	2	3	4	5

7.	Sıcakkanlı ve fedakâr olmak ile soğuk ve ilgisiz biri olmak arasında gidip gelirim.	1	2	3	4	5
8.	İşte ya da okuldaki halime kıyasla evde daha farklı bir kişiymişim gibi hissederim.	1	2	3	4	5
9.	İnsanlar hayran olduğum kişilerin eksik yönlerini görmekte zorluk çektiğimi söyler.	1	2	3	4	5
10.	Duyduğum bir sesin ya da gördüğüm bir şeyin hayal dünyamın ürünü olup olmadığından emin olamam.	1	2	3	4	5
11.	Her nasılsa, insanlarla ilişkilerimi nasıl yürüteceğimi asla tam olarak bilemem.	1	2	3	4	5
12.	Benim için önemli olan insanların benimle ilgili duygu ve düşünceleri aniden değişecek diye korkarım.	1	2	3	4	5
13.	İnsanlar bana o kadar çok ihanet eder ve düşman olur ki, insanlara güvenmekte zorluk çekerim.	1	2	3	4	5
14.	Bir hevesle hobiler ve ilgi alanlarına yönelip sonra onlardan kolaylıkla vazgeçerim.	1	2	3	4	5
15.	İnsanlar bana, ya sevgiye boğarak ya da terk ederek karşılık verme eğilimindedir.	1	2	3	4	5
16.	Kendimi, farklı zamanlarda tamamen farklı huyları olabilen bir insan olarak görüyorum.	1	2	3	4	5
17.	Mantıklı bir açıklaması olmayan şeyler duyduğum veya gördüğüm olur.	1	2	3	4	5
18.	Bazı fiziksel duyular bedenimde gerçekten var mı yoksa hayal ürünü mü söyleyemem.	1	2	3	4	5
19.	Yanıldığım sonradan ortaya çıksa bile, insanlara taparcasına hayranlık duymaya devam ederim.	1	2	3	4	5
20.	Bir şeyi sadece gerçek olarak algılamayı mı istiyorum yoksa o şey sahiden gerçek mi söyleyemem.	1	2	3	4	5
21.	Gerçekte var olmayan şeyleri gördüğüm olur.	1	2	3	4	5
22.	Güvende hissedebilmem için birisine hayranlık duymam gerekir.	1	2	3	4	5
23.	Beni iyi tanıyan kişiler bile nasıl davranacağımı tahmin edemez.	1	2	3	4	5
24.	Beni çok iyi tanıyan insanlar da dahil olmak üzere, insanların benimle ilgili düşüncelerinden emin olmam zordur.	1	2	3	4	5
25.	Hiç kimsenin göremeyeceği ya da duyamayacağı şeyleri görebilirim ya da duyabilirim.	1	2	3	4	5
26.	Kendimi, neredeyse bir başkasıymışım, tanıdığım (arkadaş, akraba gibi) hatta tanımadığım birisiymişim gibi hissederim.	1	2	3	4	5
27.	Hiç kimsenin anlayamayacağı ya da bilemeyeceği şeyleri anlarım ya da bilirim.	1	2	3	4	5
28.	Davranışlarımdaki değişimlere bir anlam veremem.	1	2	3	4	5
29.	Başkalarının gerçekte var olmadığını iddia ettiği şeylerin seslerini duyduğum olur.	1	2	3	4	5
30.	Duyularımı aşırı uçlarda, ya çok mutlu olarak ya da derin bir kederle yaşama eğilimindeyim.	1	2	3	4	5

31.	Gördüğüm şeylerin, onlara yakından baktığımda, başka şeylere dönüşüklerini düşünürüm.	1	2	3	4	5
------------	---	----------	----------	----------	----------	----------

EK 5- CATI + TR KF

Coolidge Eksen II Ölçeği

Aşağıda kendinizi nasıl gördüğünüzü tanımlayan çeşitli ifadeler bulacaksınız. Bu ifadelerin bazıları size “Kesinlikle Doğru”, bazıları “Kesinlikle Yanlış”, bazıları ise bu iki durumun arasında ve “Doğruya Yakın” ya da “Yanlışta Yakın” olarak görünecektir.

Aşağıdaki cümlelerde belirtilen durumlarla ilgili olarak size en doğru gelen cevabı işaretlemeniz ve hiçbir soruyu atlamamanız gerekmektedir. Lütfen her bir cümleyi dikkatli bir şekilde okuyun.

		Kesinlikle yanlış	Yanlışta yakın	Doğruya yakın	Kesinlikle doğru
1.	Bir şeylere karar verme konusunda her gün zorlanırım.	1	2	3	4
2.	İnsanların benim hakkımda söylediği ne iyi ne de kötü şeyler umurumda olmaz.	1	2	3	4
3.	Mükemmel olma isteğim bir işi zamanında bitirmemi engeller.	1	2	3	4
4.	Özel bir insan olduğumu hissedirim ve bunun fark edilmesini hak ederim.	1	2	3	4
5.	İlgi odağı olmamak beni gerçekten rahatsız eder.	1	2	3	4
6.	Son birkaç yıl içinde en azından bir kavgaya karıştım.	1	2	3	4
7.	Ailem de dâhil, insanların bana yakın olmasından hoşlanmam ve bunu istemem.	1	2	3	4
8.	İnsanlar beni kızdırır.	1	2	3	4
9.	Diğer insanlara fazla bağımlı olduğumu düşünüyorum.	1	2	3	4
10.	Sordukları sorulara cevap veremeyebileceğim için insanların yanında sessiz kalırım.	1	2	3	4
11.	Bir işe başlamadan önce, o işle ilgili küçük detayları ve o işle ilgili listeleri ya da programları kafama çok takarım.	1	2	3	4
12.	Problemlerimin özel olduğunu ve ancak özel biri tarafından anlaşılabilceğini düşünürüm.	1	2	3	4

13.	Dışarı çıktığım zaman ilginç, vahşi ve etkileyici gözükmekten hoşlanırım.	1	2	3	4
14.	Yoğun fakat dengesiz ilişkiler kurmaya meyilliyimdir.	1	2	3	4
15.	Bazı insanlar işimi çok fazla şansa bıraktığımı söylerler.	1	2	3	4
16.	Televizyon veya radyoda, insanlar bana hitaben ya da benim hakkımda konuşuyorlarmış gibi hissederim.	1	2	3	4
17.	İnsanlar benim onlardan istediğim kadar bana sadık değiller.	1	2	3	4
18.	Kendimi çoğu zaman işe yaramaz ve çaresiz hissederim.	1	2	3	4
19.	İnsanların beni seveceklerinden emin olmadıkça onlarla yakınlaşmak istemem.	1	2	3	4
20.	İnsanlar bana soğuk biri olduğumu söyler.	1	2	3	4
21.	Hak ettiğimi düşünürsem birini incitmek için yalan söyleyebilirim.	1	2	3	4
22.	Duygularım çok hızlı değişir.	1	2	3	4
23.	Çoğu zaman kim olduğumu merak ederim.	1	2	3	4
24.	Birçok insanla bir arada olabildiğim şeyleri yapmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4
25.	Gerçekte var olmayan bir gücün ya da bir insanın varlığını hissettiğim oldu.	1	2	3	4
26.	Beni bir şekilde etkisi altına almak, bana zarar vermek ya da beni mahvetmek isteyen insanlar olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4
27.	Yalnızken kendimi çaresiz ve gergin hissederim.	1	2	3	4
28.	Eleştirilmek ya da birisi tarafından sevilmemek beni kolaylıkla incitir.	1	2	3	4
29.	Doğru yapmayacakları için işleri başkalarının yapmasına izin vermek hoşuma gitmez.	1	2	3	4
30.	Çok başarılı, güçlü ya da akıllı olmayı hayal ettiğim çok olur.	1	2	3	4
31.	Sırtımın sıvazlanmasından, iyi sözler işitmekten ve övgüler almaktan hoşlanırım.	1	2	3	4
32.	Paramı harcamakta veya cinsellikte, uyuşturucu kullanmakta, market hırsızlığında, hızlı araba kullanmada ya da tıknırcasına yemek yeme konusunda oldukça pervasız davrandığım oldu. (Bunlardan en az ikisinde)	1	2	3	4
33.	Bir sonraki işimi ayarlamadan birden fazla işten ayrıldığım oldu.	1	2	3	4
34.	Gülmeyi ve komik olmayı severim.	1	2	3	4
35.	İnsanlar yaptığım ya da söylediğim şeylerin ya da görünüşümün tuhaf, sıra dışı ya da acayip olduğunu düşünebilir.	1	2	3	4

36.	İnsanlar arkamdan benim hakkımda konuşurlar.	1	2	3	4
37.	Beni sevmeyeceklerinden korktuğum için hatalı bile olsalar insanlara karşı çıkmam.	1	2	3	4
38.	Onları tanımıyor olsam bile insanların yanında çok rahatımdır.	1	2	3	4
39.	Hiçbir hatıra değeri olmasa bile eski ya da değersiz şeyleri saklarım.	1	2	3	4
40.	Güzel olmayı, harika bir vücuda sahip olmayı ya da mükemmel aşkı bulmayı hayal ettiğim çok olur.	1	2	3	4
41.	İstediğim şeyi hemen elde edemezsem çok hayal kırıklığına uğrarım.	1	2	3	4
42.	Birilerinin beni yalnız bırakmasından çok korkarım.	1	2	3	4
43.	Gerçekten istediğin şeyi elde etmek için bazen insanları ezmen ya da incitmen gerektiği, hayatın bir gerçeğidir.	1	2	3	4
44.	Çok sayıda arkadaşım var.	1	2	3	4
45.	İnsanlar ne anlatmaya çalıştığımı anlamıyorlar.	1	2	3	4
46.	İnsanların sırf beni sinir etmek için uğraştıklarını düşünürüm.	1	2	3	4
47.	Kendimden pek emin değilim.	1	2	3	4
48.	Yanlış bir şey söylerim ve aptal durumuna düşerim diye insanların yanında sessiz kalırım.	1	2	3	4
49.	Hazır olmak için çok zaman harcadığımdan işleri vaktinde bitirmekte sıkıntı yaşarım.	1	2	3	4
50.	İnsanlardan özel ilgi görmek ve olumlu sözler işitmekten hoşlanırım.	1	2	3	4
51.	Hayatımda birden çok sefer kendimi öldüreceğimi söylediğim ya da bunu denediğim oldu.	1	2	3	4
52.	İnsanlar asi biri olduğumu düşünür.	1	2	3	4
53.	Kendimi diğer insanlardan farklı veya onlara uzak bulurum.	1	2	3	4
54.	Başkalarına sır vermek beni tedirgin eder çünkü söylediğim şeylerin aleyhime kullanılmasından korkarım.	1	2	3	4
55.	A Milli futbol takımında kaptanlık yaptım.	1	2	3	4
56.	Yeni bir şey yapmadan önce yaşayabileceğim sorunlarla ilgili çok fazla endişem olur.	1	2	3	4
57.	Bana değişemeyeceğimin ya da inatçı olduğumun söylendiği oldu.	1	2	3	4
58.	İnsanların beni bencil olmakla suçladığı olmuştur.	1	2	3	4
59.	Dışarı çıktığımda insanların beni fark etmesi hoşuma gider.	1	2	3	4
60.	Öfkem kolayca kontrolden çıkar.	1	2	3	4

61.	Bazı insanların benim çok farklı davrandığını düşündüklerinden şüpheleniyorum. Örneğin, garip, tuhaf ya da aptal olduğumu düşünüyor olabilirler.	1	2	3	4
62.	Biri tarafından aşağılandığımda ya da hakarete uğradığımda ona hemen saldırır ya da öfkemi gösteririm.	1	2	3	4
63.	İnsanlara kendimi sevdirebilmek için çirkin şeyler yaptığım ya da kendimi küçük düşürdüğüm olmuştur.	1	2	3	4
64.	Başkaları etrafımdayken kendimi beceriksiz hissederim.	1	2	3	4
65.	Çok endişeli biriyim.	1	2	3	4
66.	Başarılı insanları çok kıskanırım.	1	2	3	4
67.	Hayattan pek zevk almam.	1	2	3	4
68.	Kehanette bulunmak, zihin okumak, altıncı his gibi özel güçlere sahip olduğumu düşünüyorum.	1	2	3	4
69.	Eşimin ya da sevgilimin sadakatini sorgularım.	1	2	3	4
70.	Sualtı Taarruz Komutanlığı'nda komandoydum.	1	2	3	4
71.	İnsanları kötü bir biçimde yargılamaya meyilliyimdir.	1	2	3	4
72.	Diğer insanların sahip olduğu başarılar keşke benim olsa.	1	2	3	4
73.	Kendimi çok sık boşlukta ya da kötü hissederim.	1	2	3	4
74.	Birini incittiğimde ya da birine kötü davrandığımda kendimi iyi hissederim.	1	2	3	4
75.	Diğer insanlar kadar iyi değilim.	1	2	3	4
76.	Başkalarına kolayca kanarım.	1	2	3	4
77.	Stres altındayken, gerçek değilmiş gibi, garip ya da tuhaf hissetmeye başlarım.	1	2	3	4
78.	Para ya da zevk için insanları dolandırdığım ya da aldattığım oldu.	1	2	3	4

EK 6- BEE

Bilişsel Esneklik Envanteri

Aşağıdaki ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu göstermek için lütfen ifadelerin solunda yer alan ölçeği kullanınız.		Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Kararsızım	Uygun	Tamamen uygun
1.	Durumları "tartma" konusunda iyiyimdir.	1	2	3	4	5
2.	Zor durumlarla karşılaştığımda karar vermekte güçlük çekerim.	1	2	3	4	5
3.	Karar vermeden önce çok sayıda seçeneği dikkate alırım.	1	2	3	4	5
4.	Zor durumlarla karşılaştığımda kontrolümü kaybediyormuşum gibi hissedirim.	1	2	3	4	5
5.	Zor durumlara değişik açılardan bakmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
6.	Bir davranışın nedenini anlamak için önce, elimdeki dışında ek bilgi edinmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
7.	Zor durumlarla karşılaştığımda öyle strese girerim ki sorunu çözecek bir yol bulamam.	1	2	3	4	5
8.	Olaylara başkalarının bakış açısından bakmayı denerim.	1	2	3	4	5
9.	Zor durumlarla baş etmek için çok sayıda değişik seçeneğin olması beni sıkıntıya sokar.	1	2	3	4	5
10.	Kendimi başkalarının yerine koymakta başarılıyım.	1	2	3	4	5
11.	Zor durumlarla karşılaştığımda ne yapacağımı bilemem.	1	2	3	4	5
12.	Zor durumlara farklı açılardan bakmak önemlidir.	1	2	3	4	5
13.	Zor durumlarda nasıl davranacağıma karar vermeden önce birçok seçeneği dikkate alırım.	1	2	3	4	5
14.	Durumlara farklı bakış açılarından bakarım.	1	2	3	4	5
15.	Hayatta karşılaştığım zorlukların üstesinden gelmeyi becerebilirim.	1	2	3	4	5
16.	Bir davranışın nedenini düşünürken mevcut bütün bilgileri ve gerçekleri dikkate alırım.	1	2	3	4	5
17.	Zor durumlarda, şartları değiştirecek gücümün olmadığını hissedirim.	1	2	3	4	5
18.	Zor durumlarla karşılaştığımda önce bir durum için farklı yollar düşünmeye çalışırım.	1	2	3	4	5

19.	Zor durumlara karşılaştığında birden çok çözüm yolu bulabilirim.	1	2	3	4	5
20.	Zor durumlara tepki vermeden önce birçok seçeneği dikkate alırım.	1	2	3	4	

EK 7- ÇYSÖ

Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği

Aşağıda, anneniz ve babanızla olan ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Sizden istenen, **çocukluğunuzu ve genel olarak anne-babanızla ilişkinizi düşünerek** her bir cümlenin **sizin için** ne derece doğru olduğunu ilgili yeri işaretleyerek belirtmenizdir. Bunu anne ve babanız için ayrı ayrı yapmanızı istemekteyiz. Hiçbir maddenin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru bir şekilde yansıtmmanızdır. Anne ve/veya babanızı kaybetmişseniz yetişmenizde en çok katkısı olan kişiyi göz önüne alınız.

1- Hiç Doğru Değil 2- Doğru Değil 3- Kısmen Doğru 4- Doğru 5- Çok Doğru

	ANNE					BABA				
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşurdu.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yararlı fikirler vermiştir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarlı olmuştur.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Sorunlarım olduğunda onları daha açık bir şekilde görmemde hep yardımcı olmuştur.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karıştırdı.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7. Sorunlarımı çözmemde destek olurdu.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edememiştir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenmişimdir.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

10. Kurallarına aykırı davrandığımda beni kolaylıkla affetmezdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
11. Hiçbir zaman fazla yakın bir ilişkimiz olmadı.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
12. Ne zaman ne yapmam gerektiği konusunda talimat verirdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederdim.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermezdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
15. Onunla birbirimize çok bağlıydık.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
16. Arkadaşlarımla geç saate kadar dışarıda kalmama izin vermezdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda beni suçlamazdı.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karışırdı.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
19. Bir sorunum olduğunda bunu hemen anlardı.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
20. Hangi saatte hangi arkadaşımı buluşacağımı bilmek isterdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
21. Hiçbir zaman benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmedi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verirdi.	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

EK 8- BTÖ-K

Birikimli Travma Ölçeği Kısa Formu

Yönerge: Birçok kişi hayatında farklı olaylar ve durumlar yaşamıştır. Aşağıdaki sorularda size belirli olaylarla ilgili sorular sorulmaktadır. Lütfen her olay için, eğer sizin yaşamınızda olduysa kaç kere olduğunu ve size olumlu veya olumsuz ne kadar etkilediğini verilen 1'den 7'ye kadar olan ölçekte uygun yeri işaretleyerek belirtiniz.

1. Hayatımda deprem, kasırga veya sel gibi doğal afetlere şahit oldum ya da bizzat yaşadım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	------------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

2. Yaşamımı tehdit eden bir kaza yaşadım, örn. trafik kazası.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

3. Savaşa veya çatışmaya katıldım veya maruz kaldım, veya teröre maruz kaldım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

4. Ebeveynlerimin, yakın bir arkadaşımın veya sevdiğim birinin ani ölümünü yaşadım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	------------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

5. Sevdiklerimin, örneğin ebeveynlerimin veya yakın arkadaşlarımla, ölümcül veya kalıcı hasar bırakan bir olay yaşamasına şahit oldum.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	------------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

6. Yaşamımı tehdit eden bir hastalık ya da kalıcı hasar bırakan bir olay yaşadım. (örneğin kanser, felç, ciddi kronik hastalık veya ciddi yaralanma).

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	------------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

7. Silahlı bir soygun yaşadım (soygun ya da saldırı).

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

8. Bir tanıdığın ya da bir yabancıнын şiddetli bir saldırıya uğramasına şahit oldum (örneğin: silahla vurulma, terör saldırısında yaralanma veya hayatımı kaybetme, bıçaklanma, şiddetli dövülme).

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	------------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

9. Öldürülmek veya ciddi olarak zarara uğratılmakla tehdit edildim.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	------------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

10. Bana bakım veren biri, örneğin ebeveynim tarafından fiziksel tacize uğradım, yaralanmama sebep olacak derecede itildim veya dövüldüm.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

11. Bana bakım veren birinin ya da ebeveynimin, bakım veren başka birine ya da diğer ebeveynime vurduğunu, canını acıttığını ya da ölümle tehdit ettiğini duydum veya gördüm.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	------------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

12. Benden yaşça büyük biri tarafından cinsel ilişkiye yönlendirildim.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

13. Bir veya birden fazla kişi tarafından tecavüze veya cinsel tacize uğradım veya istenmeyen cinsel ilişkiye maruz kaldım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

14. Hapse girdim ve/veya işkence gördüm.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

15. Ben küçükken annem beni terk etti veya birbirimizden ayrı kaldık.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

16. Ben küçükken babam beni terk etti veya birbirimizden ayrı kaldık.
Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()
- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
 - Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

17. Etnik kimliğim, ırkım, kültürüm, dinim veya ulusal kökenimden dolayı başkalarının olumsuz tutumları, kalıp yargıları veya davranışları ile aşağılandım, tehdit edildim veya ayrımcılığa uğradım.

- Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()
- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
 - Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

18. Ebeveynlerim boşandı veya ayrıldı.

- Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()
- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
 - Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	------------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

19. Irkımın tarihçesinde baskı görme, ayrımcılığa uğrama veya soykırımla tehdit edilme bulunmaktadır.

Hiçbir zaman() Biraz () Kısmen() Orta düzeyde() Çok fazla()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

20. Görünürde küçük ama tekrarlayan veya hiç kesilmeyen sorunlar veya kronik stres yüzünden sinir krizi geçirdim veya geçirmek üzere gibi hissettim (örneğin kontrolümü kaybedecekmiş gibi).

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

21. Ebeveynlerimden veya kardeşlerimden en az biri savaşa veya çatışmaya katıldı veya işkence gördü.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

22. Okulda sıklıkla başarısızlıklar yaşadım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	------------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

23. Köy, şehir veya ülkemdeki yakın çevremden uzaklaştırıldım ve yer değiştirmeye zorlandım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

24. Daha güçlü kişi veya kişiler tarafından fiziksel saldırıya uğradım, dövüldüm ve yaralandım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	------------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

25. Bana bakım veren biri/ebeveyn tarafından cinsel ilişkide bulunmaya yönlendirildim.

- Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()
- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
 - Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

26. Toplumsal cinsiyetimden (kız/kadın veya oğlan/adam) dolayı toplumda; başkalarının olumsuz tutumları, kalıp yargıları veya davranışları sebebiyle ya da kurumlar tarafından (aile üyeleri dışında) aşağılandım, haklarım reddedildi, ayrımcılığa uğradım.

- Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()
- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
 - Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

27. İlişkilerimde ciddi reddedilme veya başarısızlık yaşadım.

- Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()
- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
 - Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

28. Eş veya evlat kaybı yaşadım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

29. İşime son verildi, işten atıldım veya iş yaşamımda başarısızlığa uğradım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

30. Tekrar evlendim.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadıysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

31. Düşük gelirli ve birçok zorluk yaşayan bir ailenin üyesi oldum.

Hiçbir zaman yoksul değildi() Biraz yoksuldu() Gerçekten yoksuldu()

Çok yoksuldu() Son derece yoksuldu()

- Böyle bir olay yaşadığınız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadığınız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

32. Toplumsal cinsiyetimden: erkek veya kız olmamdan dolayı bazı aile üyelerim (örn., ebeveynler, kardeşler) tarafından aşağılandım, tehdit edildim veya ayrımcılığa uğradım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadığınız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadığınız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

33. Başka bir kişiye zarar vermek zorunda kaldım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadığınız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadığınız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------	-----------------	-------------------	---------------------------	--------------------	------------------	-------------------------

34. Şiddet ve yasa dışı olayların sık olduğu bir mahallede yaşadım.

Hiçbir zaman() Bir kez() İki kez() Üç kez() Pek Çok kez()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------

35. Doğumumun zor bir doğum olduğu söylendi.

Hiç zor değil() Biraz zor() Zor() Çok zor() Aşırı zor (yaşamımı
tehdit eden)()

- Böyle bir olay yaşadysanız ilk seferinde kaç yaşındaydınız? _____
- Böyle bir olay yaşadysanız bu sizi nasıl etkiledi?

Son derece olumlu 1	Çok olumlu 2	Biraz Olumlu 3	Ne olumlu ne olumsuz 4	Biraz Olumsuz 5	Çok olumsuz 6	Son derece olumsuz 7
------------------------------	--------------------	----------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------